

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף צז עמוד א

אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב: אין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לינסך על גבי המזבח. למעוטי מאי? אילימא למעוטי יין מגתו, והא תאני ר' חייא: יין מגתו לא יביא, ואם הביא - כשר; וכיון דאם הביא כשר, אבן אפילו לכתחלה נמי! - דאמר רבא: סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום!

רשב"ם מסכת בבא בתרא דף צז עמוד א

אין אומר קידוש היום כו' - משום הקריבהו נא לפחתך (מלאכי א) כדלקמן וביין הראוי לברך עליו בפה"ג קאמר דאע"ג דמברכין עליו בפה"ג לקידוש היום מיהא לא חשיב ולקמיה בא לפרש איזה יין בא למעט. יין מגתו - תירוש.

לא יביא - משום דכתיב הסך נסך שכו' (במדבר כח) מידי דמשכו'.

ואם הביא כשר - דליכא עיכובא אי נמי הסך נסך מכל מקום וכיון דלנסכים כשר בדיעבד לגבי קידוש חשיב לכתחלה דלא חמיר קידוש כניסוך.

רשב"ם מסכת בבא בתרא דף צז עמוד ב

למעוטי מאי - מהני פסולים דהך ברייתא אתא רב למעוטי אילימא למעוטי יין קוסס אתא למימר דאין אומר עליו קידוש היום הא בורא פרי הגפן מברכין ואמאי הא פלוגתא דר' יוחנן וריב"ל היא לעיל / בבא בתרא / (דף צז) דלר' יוחנן חמרא הוא ואפי' לענין קידוש שפיר דמי דכיון דלגבי תרומה חשיב ליה יין הוא הדין לגבי קידוש דלא שניא קידוש מבורא פרי הגפן אלא לענין מיאוס כדלקמן משום הקריבהו נא לפחתך ולר' יהושע בן לוי חלא הוא ואפי' בורא פרי הגפן אין מברכין כדאמרן לעיל ואי ס"ל כר' יוחנן הכי ה"ל למימר מברכין עליו בורא פרי הגפן ואנא אמינא דהוא הדין לקידוש ואי כרבי יהושע בן לוי ס"ל הכי ה"ל למימר אין מברכין עליו אלא שהכל.

תוספות מסכת בבא בתרא דף צז עמוד א

אילימא למעוטי יין מגתו כו' - אין להוכיח מכאן דיין מבושל כשר לקידוש ומברכין עליו בפ"ה מדלא קאמר למעוטי יין מבושל דלאו ראייה היא דאפילו אין מקדשין עליו לא מצי למימר למעוטי יין מבושל דאם כן הוה ליה למימר אין מברכין עליו בפ"ה אבל יש להביא ראייה מירושלמי דשקלים ודערבי פסחים דיין גמור הוא דאמר התם ארבע כוסות שאמרו יוצאים ביין מבושל אלמא מקדשין איין מבושל ודלא כפרש"י והר"ש שכתבו דיין מבושל מברכין עליו שהכל דאישתני לגריעותא ואין להאריך כאן.

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף פו עמוד ב

מתני'. מאין היו מביאין את היין? קדוחים ועטולין אלפא ליין, שניה להן בית רימה ובית לבן בהר וכפר סיגנא בבקעה. כל ארצות היו כשרות, אלא מיכן היו מביאין. אין מביאין לא מבית הזבלים ולא מבית השלחים ולא ממה שנזרע ביניהן, ואם הביא - כשר. אין מביאין הליסטיון, ואם הביא - כשר. אין מביאין ישן, דברי רבי, וחכמים מכשירין. אין מביאין לא מתוק ולא מעושן ולא מבושל, ואם הביא - פסול. ואין מביאין מן הדליות, אלא מן הרגליות ומן הכרמים העבודין. ולא כונסין אותו בחצבין גדולים אלא בחביות קטנות, ואינו ממלא את החבית עד פיה, כדי שיהא ריחו נודף. אינו מביא מפיה מפני

רש"י מסכת מנחות דף פו עמוד ב

לא מתוק - כשהוא מתוק מחמת עצמו כדמפרש בגמ' ענין אחר תירוש שלא עברו עליו ארבעים יום.

תוספות מסכת מנחות דף פז עמוד א

מתוק - לשון אחר פי' בקונטרס תירוש שלא עברו עליו ארבעים יום ולא יתכן דהא הכא קתני ואם הביא פסול ובפרק המוכר (גם זה שם.) תני רבי חייא יין מגיתו לא יביא ואם הביא כשר ונראה כלשון אחר שפי' מתוק היינו מאליו ולא מחמת השמש.

משנה מסכת תרומות פרק ב

משנה ו

[ו] ותורמין זיתי שמן על זיתי כבש ולא זיתי כבש על זיתי שמן ויין שאינו מבושל על המבושל ולא מן המבושל על שאינו מבושל זה הכלל כל שהוא כלאים בחברו לא יתרום מזה על זה אפילו מן היפה על הרע וכל שאינו כלאים בחברו תרום מן היפה על הרע אבל לא מן הרע על היפה ואם תרום מן הרע על היפה תרומתו תרומה חוץ מן הזונין על החטים שאין אוכל והקישות והמלפפון מין אחד ר' יהודה אומר שני מינין:

משנה מסכת תרומות פרק יא

משנה א

[א] אין נותנין דבילה וגרוגרות לתוך המורייס מפני שהוא מאבדן אבל נותנין את היין למורייס ואין מפטמין את השמן אבל עושים את היין יינומלים אין מבשלים יין של תרומה מפני שהוא ממעיטו רבי יהודה מתיר מפני שהוא משביחו:

תלמוד ירושלמי מסכת תרומות פרק יא דף מז טור ד/ה"א

רבי לעזר ורבי יוחנן חד אמר מפני שממעטו ממידתו וחרנה אמר מפני שממעטו משותיו ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא מן מה דאמר רבי יוחנן מחלפה שיטתיה דרבי יהודה ואמר רבי לעזר אינה מוחלפת תמן בכהן וכאן בבעלים הוי רבי יוחנן הוא דאמר מפני שממעטו משותיו יהודה בן כיני רבי אימי בשם רבי שמעון בן לקיש מפני שממעטו משותיו

תוספות מסכת פסחים דף קט עמוד ב

ארבעה כוסות - ירושלמי תמן תנין אין מבשלים יין של תרומה מפני שהוא ממעיטו ר' יהודה מתיר מפני שמשביחו א"ר יוחנן מחלפא שיטתיה דרבי יהודה פ"י דקתני תורמין יין שאינו מבושל על המבושל אבל לא מן המבושל על שאינו מבושל ולכך מחליף ותני אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעטו דברי רבי יהודה וחכמים מתירין מפני שמשביחו ורבי אלעזר פליג עליה התם ולא מחליף והלכה כרבי יוחנן וכרבנן ואם כן יוצאין ארבע כוסות במבושל ומקדשין עליו ומברכין עליו בפה"ג.

פירוש הריב"ם"ץ למשנה מסכת תרומות פרק יא משנה א (1100~)

אין מבשלין תירוש של תרומה מפני שממעטו. גרסין ר' יוחנן ור' אלעזר, ר' יוחנן אמר מפני שממעטו משותיו, פ"י לפי שייך המבושל אין שותין אותו כל בני אדם כיון חי, ור' אלעזר אמר מפני שממעטו ממידתו, שדרך כל התבשילין מתמעטין ממידתן.

פירוש הריב"ם"ץ למשנה מסכת תרומות פרק ב משנה ו

ויין שאינו מבושל. שהוא יפה ואינו מתקיים, והמבושל הוא רע ומתקיים, וכולה מתני' ר' יהודה היא, וקשיא דר' יהודה אדר' יהודה, הכא אמר המבושל רע, ותנן לקמן תני ר' יהודה מתיר לבשל יין של תרומה מפני שהוא משביחו, אלמ' מבושל יפה, ר' אלעזר לעולם שאינו מבושל יפה, דהוא שתו ליה כולי עלמא, אבל במבושל לא שתו ליה כולי עלמ', והתם דמתיר ר' יהודה בכהן עסיק', ומשביחו דמתקיים לן, ולא משום דסבר דמבושל יפה, דלעולם מבושל ביש הוא, ואהכי לא תרמינן מיניה כשבישלוהו העליון, דיפה בענן ולא חיישינן למתקיים.

רמב"ם על משנה מסכת תרומות פרק יא משנה א (1138)

וידוע שהיין כשמתבשל נחסר בבשול ומשביח טעמו וריחו. ואין הלכה כר' יהודה.

ר"ש מסכת תרומות פרק יא משנה א (1150)

מפני שהוא ממעיטו - בירושלמי (שם) ר"א ורבי יוחנן חד אמר מפני שממעטו משותיו שאין כל אדם שותה יין מבושל כיון חי דמבושל חזק ביותר: מפני שהוא משביחו - דמתקיים יותר

תלמוד ירושלמי מסכת פסחים פרק י דף לז טור ג/ה"א

מהו לצאת בקונדיטון מן מה דתני בר קפרא קונדיטון כיון הדא אמרה יוצאין בקונדיטון...תני מבושל כדי תבל מהו לצאת ביין מבושל ר' יונה אמר יוצאין ביין מבושל רבי יונה כדעתיה דרבי יונה שתי ארבעתי כסוי דלילי פסחא וחזיק רישיה עד עצרתא ר' יודה בי ר' אלעי שתי ארבעתי כסוי דלילי פיסחא וחזיק רישיה עד חגא

תלמוד ירושלמי מסכת שקלים פרק ג דף מז טור ב/מ"ג

אמר רבי ירמיה מצוה לצאת ביין אדום שנ' אל תרא יין כי יתאדם כי יתן בכוס עינו וגו' תאני מבושל כמטובל מהו לצאת ביין מבושל אמר רבי יונה יוצאין ביין מבושל רבי יונה לטעמיה דרבי יונה כד הוה שתי ארבע כסי דפסחא הוה חזוק רישיה עד חגא

תשובות רב נטרונאי גאון - ברודי (אופק) יורה דעה סימן רמ

רב נטרונאי. ויין מבושל בין שעומד על רובע בין שאין חסר אלא {רובע} אי נמי פחות מרובע, בין שמשכר בין שאינו משכר, (שלא) [כלו] נשתנה לגריעותא ואין מברכין עליו ואין מקדשין עליו ומברכין עליו שהכל, לפיכך אין בו משום גלוי ואין בו משום מגע גוי, דאמר רבא (ע"ז ל סע"א) יין מבושל אין בו משום גילוי ואין בו משום יין נסך, ורבא מילתא פסיקתא קאמר, מבושל סתמא, לא שנא (שנא) נצטמק {לא שנא לא נצטמק} ולא שנא חסר רובע ולא שנא עמד על רובע, וכן הלכה.

תשובות הגאונים החדשות - עמנואל (אופק) סימן קד

א. וששאלת אמור רבנן +עבודה זרה ל, א+ יין מבושל אין בו משום יין נסך, יש שיעור לבשולו או לא, ואם בישלו כשיעור שדרכו לשתותו כמות שהיא בחי בלא מים ובלא תערובת יש בו משום יין נסך או לא.

תשובה. כך למדנו מרבותינו יין לא כדבר שצריך לבשל הוא כגון בשר ודגים או מליח שיש לחלק בין בישל כל צרכו ובין לא בישל כל צרכו, יין הדבר תלוי לשנות מכמות שהיה, כיון שנתנו אור תחתיו וחם עד כדי שיעקר לרתוח אין בו משום יין נסך ולא משום גלוי ואין אומ' עליו שירות ותושבחות ואין מברכין אלא שהכל, ואין הדבר תלוי בלשתותו בין חי ובין מזוג אלא כיון שהגיע לשיעור זה שפירשנו יצא מכלל יין כל עיקר ונקרא יין מבושל, וכן הלכה וכך מנהג.

תשובות הגאונים - שערי תשובה סימן ד

שאלה היין אשר ימזוג בו יין מבושל אם יש לברך עליו בורא פרי הגפן אם לאו:
תשובה אם יהיה הרוב מן היין שאינו מבושל מברכין עליו בפ"הג, אבל אם הרוב הוא מן היין המבושל מברכין עליו שהכל, וזה אינו ראוי לקידוש היום מפני שאין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לנסך ע"ג המזבח וכיון שיש בזה מן המבושל אינו ראוי לגבי מזבח ואין אומרים עליו קידוש היום:

תשובות הגאונים - שערי תשובה סימן רנח

וששאלתם יין מבושל בין שעומד על רבע בין שאי' חסר אלא רבע אי נמי פחות מרבע בין שמשכר בין שאינו משכר כלו נשתנה לגריעותא ואין מברכי' עליו ואין מקדשי' עליו ומברכי' עליו שהכל לפיכך אין בו משום גלוי ואין בו משום מגע גוי דאמר רבא יין מבושל אין בו משום גלוי ואין בו משום מגע גוי ואין בו משום יי"נ ורבא מלתא פסיקתא קאמר מבושל סתמא לא שנא נצטמק ולא שנא לא נצטמק ל"ש חסר רבע ול"ש נגמר על רבע וכן הלכה:

שו"ת רש"י סימן פח

ורש"י ז"ל כתב בתשובה: ואף בפרשה +ואף בפרשה ט"ס הוא ולדעתי צ"ל ואף בפה"ג אין מברכין עליו (על יין מבושל) ותיקנתי זה ע"פ הגי' בכפתור ופרח כ' בשם תשו' רש"י + אין מברכין עליו על יין מבושל [בנגוד לדעת רוב חכמי צרפת ואשכנז הראשונים].

רי"ף מסכת פסחים דף כב עמוד ב

גרסינן בפרק המוכר פירות לחבירו אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב אין אומרים קדוש היום אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח לאפוקי שריחו רע ולאפוקי מגולה ואף על גב דעבריה במסנת אפילו הכי פסול משום הקריבהו נא לפחתך אבל יין מגתו מקדשין עליו דתני ר' חייא יין מגתו לא יביא ואם הביא כשר וכיון דאם הביא כשר אנן אפילו לכתחלה מקדשין עליה דאמר רבא סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קדוש היום

שו"ת הרי"ף סימן רצה

שאלה. +ע"ר/ עיין מאה שערים לרי"צ גאות הל' קידוש ויצחק ירנן אות ט"ז רוקח סימן שס"ח, ריקנטי סימן ע"ז, ולא הזכיר שהוא תשו' הרי"ף, ועיין מחזיק ברכה א"ח סימן ר"ב אות ג' איני יודע למה לא כתבה בשמו גם כמדומה שהראשונים לא הזכירו הרי"ף בדין יין מבושל. עיין ערך השלחן יו"ד סימן קכ"ג ועיין רביד הזהב פרשת פנחס ע"פ רביעית ההי"ן. + היין אשר ימזוג בו יין מבושל אם נוכל לברך עליו בורא פרי הגפן או לא.

תשובה אם יהיה הרוב מן היין שאינו מבושל מברכין עליו בורא פרי הגפן אבל אם יש הרוב מן היין המבושל מברכין עליו שהכל וזה אינו ראוי לקידוש היום מפני שאין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח וכיון שיש בזה מן המבושל אינו ראוי לגבי המזבח. +/מהמפתחות/ (או"ח) ער"ב. +

הלכות רי"ץ גיאת הלכות קידוש (1038)

[ויין שנתבשל אפילו היכא שנתנו לתוכו דבש אין מברכין עליו בפ"ה] דתנן^(ט) (מנחות פ"ח מ"ו) אין מביאין לא מתוק ולא מבושל ואם הביא פסול. ואמר מר רב האיי צמוקין שנתערב אפילו דבר מועט מן הדבש או מכל דבר חוץ מן הענבים בין לייפות את מראהו בין ליפות את כוחו בין לכל דבר או שנתבשליט^(ט) אין מברכין עליו בפ"ה. וכן אמר מר רב נטרונאי נמי.

רמב"ם הלכות שבת פרק כט

הלכה יד

אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח, לפיכך אם נתערב בו דבש או שאור אפילו כטיפת החרדל בחבית גדולה אין מקדשין עליו, כך אנו מורין בכל המערב, ויש מי שמתיר לקדש עליו ואומר לא נאמר היין הראוי לנסך על גבי המזבח אלא להוציא יין שריחו רע או מגולה או ש מבושל שאין מקדשין על אחד מהן. +/השגת הראב"ד/ [ויש מי שמתיר וכו'] להוציא יין שריחו רע או מגולה או מבושל שאין מקדשין על אחד מהן. א"א ואמת הוא זה וכן מפורש בירושלמי (פסחים פ"י ה"א) שמקדשין ביין קונדיטון. + הלכה יז

יין שריחו ריח החומץ וטעמו טעם יין ב מקדשין עליו, וכן יין מזוג, ויין צמוקים מקדשין עליו והוא שיהיו צמוקים שיש בהן לחלוחית שאם ידרוך אותן יצא מהן דבשן, וכן יין חדש מגתו מקדשין עליו, וסוחט אדם אשכול של ענבים ומקדש עליו בשעתו, ג מדינה שרוב יינה שכר אף על פי שהוא פסול לקידוש ד מותר להבדיל עליו הואיל והוא חמר המדינה.

מגיד משנה הלכות שבת פרק כט הלכה יד

...ויין מבושל אף על פי שלא נזכר בגמרא מיעוטו גבי קידוש דעת כל הגאונים ז"ל שאין מקדשין עליו וכמו שכתב רבינו ולא כ' רוכלא נחשוב וניזיל. ויש מהן מי שכתב שאין מברכין עליו אלא שהכל ואין כן דעת רבינו שלא הזכיר כן בה' ברכות והאחרונים הסכימו שמקדשין עליו משום דעלווי עלייה ואף המעושן הכשירו וכן דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל:

ספר העיטור עשרת הדיברות - הלכות מצה ומרור דף קלב עמוד ב (~1100)

ירושלמי בד' כוסות מהו לצאת ביין קונדיטין כיון הדא אמרה יוצאין בו והלכך מברכין עליו בפה"ג וקונדיטין הוא יין ופלפלין וכן קורין אותו בלשון יוני ויין מבושל אין יוצאין בו דתנן אין מביאין לא מתוק ולא מבושל ואם הביא פסול וכו' רבי' אבן גיאות ז"ל

יין שנתבשל אפי' מעט או שנתן לתוכו דבש אין מברכין עליו בפה"ג לא דייק לן דלא גרע מקונדיטין לרבי' האי ז"ל מבושל כיון שנתן תחתיו אור והרתיה אין בו משום גילוי ולא משום י"נ. ירושלמי כדאיתא התם ולא בריר לן. גמרי' מדברי הגאון הא דגרסינן אין מקדשין אלא על יין הראוי לנסך ע"ג המזבח לאפוקי הא דגרסי התם אבל אם היה בו דבר מקדשין אבל הרב הבבלי אמר שאם נתערבה טפה של דבש בחביות גדולה אין מקדשין ולא דייק לן.

ראבי"ה ח"ב - מסכת פסחים סימן תכג (1140)

ועל היין המבושל ששאלת מהו לקדש עליו. נראה לי דיכול לקדש עליו, דנהי דאינו יפה כבראשונה, מכל מקום טעם יין יש בו, ואינו כיון שהקריש וכיון שהחמיץ שהביאת לדמותו לו. ועוד מדאמר מר זוטרא בר טוביה בפרק המוכר פירות אין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח, ומקשי למעוטי מאי, ולא אשכחן דמצי למעט אלא של ריח רע, מכלל דמבושל כשר לקדש עליו. ומה שהביא מתרומות דתורמין מן היפה על הרע, ומפרש ואזיל מיין שאינו מבושל >על המבושל ולא מן המבושל על שאינו מבושל < אלמא אישתני לגריעותא, מ[הא] ליכא ראייה, דנהי דרע הוא אפילו הכי מצי לקדושי עליה. וגרסינן בירושלמי מהו לצאת בפסח בין מבושל אמר רבי יונה >יוצאין בין מבושל רבי יונה לטעמיה דרבי יונה < כד [הוה שתי] ארבעה כסי דפיסחא הוה מחזיק רישא מדיבחא עד עצרתא. ובשער[ים] ד[ר]בינו שמואל בר חפני הכהן מצאתי ועל היין המבושל ועל [אנימילין] מברכין שהכל נהיה בדברו, [וליתא. מיהו] הא קשיא ליה [ה] דהכא משמע דיין מבושל רע, ובפרק בתרא דתרומות תנן אין מבשלין יין של תרומה מפני שהוא ממעיטו ורבי יהודה מתיר מפני שהוא משביחו, אלמא שמשביחו. ומפרש בירושלמי >דבפרק שיני < פליגי היכא שאין כהן, וקאמר תנא קמא תורם מן המתקיים אף על פי שאינו יפה, שאם יתרום מן היפה יפסיד, דמסרח קודם שיבא לכהן, ורבי יהודה אומר <תורם > מן היפה, ולא מן המתקיים. [ו]קתני תורמין בצל קטן שלם, שהוא מתקיים, ולא חצי בצל גדול, שיפה ואינו מתקיים, ופליגי [רבי יהודה] ואמר תורמין מחצי בצל, דרבי יהודה לטעמיה. וכולהו היא מתניתין רבי יהודה, והיינו דקאמר שאינו מבושל וכו'. ומקשי בירושלמי דמתניתין רבי יהודה, ושאינו מבושל [יפה אף על פי שאינו מתקיים, ומבושל] מתקיים אף על פי שאינו יפה, וחשיב [שאינו מבושל] יפה, והתנן רבי יהודה מתיר לבשל מפני שמשביחו, אלמא מבושל יפה. ופרקינן אמר רבי אלעזר לעולם שאינו מבושל יפה [ואינו מתקיים, ומבושל אינו יפה אף על פי] שמתקיים, ומה שהתיר לבשלו בכהן עסקינן, ומשביחו דמתקיים לו שעה מועטת ששונה מיד ואין צריך להמתין, ולא יתקלקל. שמעינן מהני דמבושל אינו רע ממש, אלא דכולי עלמא [לא] שתי [ליה] כמו לשאינו מבושל. [מתניתין דאמר מיתפרשא] ובפרק כיצד מברכין הלכה על הירקות וכו' מסיק תלמודא כרבי יוחנן דשלכות מברך עליהו בורא פרי האדמה [דבמילתייהו קיימי. ובפירוש רבינו חננאל פסק כרבי יוחנן. ומתניתין דאמרה שאין יוצאין במצה ובירקות מבושלין מיתפרשא ד]דוקא גבי מצה [דבעינן] טעמא [וליא, וכן] מרור, [הוא ד]לא מתכשרי בבישול. [ובפירוש רבינו חננאל פסק כרבי יוחנן]. אבל [יין] במבושל יש בו טעם יין. ולא סמכינן אירושלמי דמבושל מברך שהכל, אלא אגמרא דידן:

ספר המנהיג הלכות פסח עמוד תסח (1155)

מצאת' בשם רבי' היי ז"ל שאין לקדש על היין המבושל, ואף אין לברך עליו ברכת היין אלא שהכל מברכי' עליו כדאי בע"ז, [ל' ע"א] יין מבושל אין בו משום גילוי, ואין בו משום יין נסך, והא ליתא דבשקלי' ירוש' [פ"ג ה"ב] א"ר ינאי יוצאין ביין מבושל וביין קונדיטון ויין מבושם הנק' פמאנת, ומדאמ' בברכות פ' כיצד [ל"ה ע"ב], דכל היכא דאישתני לעלוויא אשתני לברכה והלא מבושל אישתני לעלוויא לכל אדם, ותנן בתרומות [פ"א מ"א] אין מבשלין יין שלתרומ' מפני שממעיטו. ר' יהודה מתיר מפני שמשביחו ולתנא קמא נמי מפני שממעיטו קאמ' ולא מפני שפוגמו אלא לדברי כולם משביחו ודבר זה נרא' לעינים שכן הוא ומעשים בכל יום, אף על גב דשנינו בתרומ' [פ"ב מ"ו] תורמין משאינו מבושל על המבושל ולא מהמבושל על שאינו מבושל, התם היינו טעמ' דראשית דגנך תירושך ויצהרך כת' תירוש בעי' שיתרום וליכא דאישתני ואף על גב דאישתני לעלוויא סוף סוף הרי נתברר לנו שראוי לקדש ולהבדיל עליו ולומ' עליו כל שירות ותושבחות שאמ' דוד בספר תילים. ודקאמ' בע"ז, יין מבושל אין בו משום יין נסך לאו משום דדינו כמים לכל דבר אלא היינו טעמא משום דאין דרך ניסוך בכך שאין דרכם לנסך לע"ז זולתי יין שאינו מבושל, אבל דינו כיון לכל דבר, ואף על פי שאמרנן [ב"ב צ"ז ע"א] אין מקדשי' ואין מברכין על היין אלא על היין הראוי לינסך על גבי המזבח, והלא יין מבושל אין מנסכי' על גבי המזבח והיאך מקדשי' עליו דהאי כללא לאו דוקא ולא בא למעט אלא יין מגולה ושריחו רע משום הקריבהו נא לפחתך וגו'. וכן מנהג ברוב צרפת וברוב ספרד לקדש עליו, וכמדומה לי שכן היה סובר רבי' יעקב מ"כ לקדש עליו ואולי מן הראיות הללו. אב"ן.

ספר הרוקח המשך הלכות ברכות סימן שסח (1160)

יין מבושל. מברך פרי הגפן במסכת שקלים ובפרק ע"פ ירושלמי ביין מבושל לד' כוסות והוי כשלקו' דאשתני לעלוויא ולא מפסדי ברכה ראשונה והא דתנן בפרק בת' דתרומות אין מבשלין יין של תרומה מפני שהוא ממעיטו. ירושלמי ר' אלעזר אומר מפני שממעיטו ממדתו. ר' יוחנן אומר מפני שממעיטו משותיו. פי' אין אדם יכול לשתותו כמו שאר יין. ובפרק ב' דתרומות אין תורמין יין מבושל על שאינו מבושל רבי יהודה מתיר מפני שמשביחו שהוא משקה מלכים וכתוב למשחה ולגדולה. פי' ירושלמי היין שבא ליד כהן מותר לבשלו שמשביחו. כמו בזבחים בפרק התדיר (דף צא) למשחה כדרך שהמלכים אוכלים. אבל בעלים שבישלו היין ונתמעט ורוצים לתרום מן המבושל לפי מדה שהיה קודם בישולו. לכך אין תורמין. אבל אם היו תורמין לפי המדה כשאינו מבושל שפיר דמי דמעלי טפי ולרבי יוחנן דאמר לפי שממעיטו משותיו. פי' ממעיטו ממדותיו. אם כן מבושל אשתני לעלוויא. והא דתני בתוספ' תורמין יין שאינו מבושל על המבושל ולא המבושל על שאינו מבושל. וכן היה רשב"ג אומר יין מבושל אין בו משום גילוי ולא משום יין נסך פי' אין מצוי בו הפסד כשאר יין לכך מותר לתרום ממנו ומשמע לרבי אלעזר ולכולי עלמא אישתני לעלוויא ולרבי יוחנן ולרבנן אשתני לעלוויא:

ספר אור זרוע ח"א - הלכות סעודה סימן קסב (1180)

מתני' כיצד מברכין על הפירות על פירות האילן הוא אומר בורא פרי העץ חוץ מן היין שעל היין הוא אומר בפה"ג: מאי שנא יין אילימא משום דאישתני לעילוייא אישתני לברכה והרי שמן דאשתני לעילוייא ולא קא משתני לברכה דאמר רב יהודה אמר שמואל וכן אמר רבי יצחק א"ר יוחנן שמן זית מברך עליו בורא פרי העץ. משום דלא אפשר היכי נברך ניברך בורא פרי הזית משמע פירא גופי' איקרי זית אלמה לא נברך עלי' בורא פרי עץ הזית אלא חמרא זיין ומשחא לא והתנן הנודר מן המזון מותר במים ובמלח והוינן בה מים ומלח הוא דלא זייני הא כל מילי זייני נימא תהוי תיובתי' דרב ושמואל דאמרי אין מברכין בורא מיני מזונות אלא על חמשת המינין בלבד ואמר רב הונא באומר כל הזן עלי אלא חמרא סעיד ומשחא לא סעיד וחמרא מי סעיד והא רבא הוה שתי חמרא כל מעלי יומא דפסחא כי היכי דנגריר ללבי' וניכול מצה טפי טובא גריר פורתא סעיד ומי סעיד כלל והכתיב ויין ישמח לבב אנוש ולחם לבב אנוש יסעד חמרא סעיד ומשחא נהמא מסעד סעיד שמוחי לא משמח אי הכי נברך עלי' שלש ברכות לא קבעי עלי' אינשי [סעודתייהו] א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא אי קבעי עלי' מאי א"ל לכשיבוא אליהו ויאמר אי הוה קביעותא השתא מיהו בטלה דעתו אצל כל אדם. למדנו מיכן דהיכי דאישתני לעילויא עדיף לענין ברכה והכי מוכח בסמוך גבי קמחא דחיטי ובעבור כן מברכין אחמרא בפה"ג דאשתני לעילויא טפי דסועד ומשחא. ושמן זית דסועד ואינו משמח וקאי במלתי' מברכין עלי' בפה"ג כמו קמחא דחיטי אליבא דרב יהודה. ויין מבושל פי' רב היי גאון ושאר הגאונים שמברכין עליו שהכל ובספר הנקרא בשר על גבי גחלים פי' שאין מקדשין על יין מבושל ר"ל דאשתני לגריעותא מיהו יכול להיות שספר בשר על גבי גחלים סובר שמברכין עליו בפה"ג ואפי' הכי אין מקדשין עליו כדא' פ' המוכר פירות בבבא בתרא אמר רב זוטרא בר טוביה אין אומר קדושת היום אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח ופי' רשב"ם זצ"ל דביין הראוי לברך עליו בפה"ג קאמר ואפי' הכי לקידוש היום לא חשוב והכי מוכחא סוגיא התם כדבריו. מיהו א"כ קשה אמאי לא קאמר התם למעוטי יין מבושל שאע"פ שמברך עליו בפה"ג אפ"ה הואיל ואין ראוי לנסכים כדתנן פ' כל קרבנות הצבור במנחות אין מביאין לא מתוק ולא מבושל אין מקדשין עליו ואמאי דחיק להעמיד שבא למעט יין מגתו וריחו רע והכל כדאיתא התם. אבל לפי דברי רב היי גאון שפי' שאין מברכין עליו בפה"ג אתי שפיר כדפי' רשב"ם שמיירי ביינות הראויות לברך עליהם בורא פרי הגפן. מיהו בירוש' פ' ערבי פסחים ר' יונה אומר יוצאין ביין מבושל ואמר במס' שקלים יוצאין בד' כוסות ביין מבושל וקונדיטון מיהו אין משם ראי' שאני אומר יוצאין בו ומברך עליו שהכל. ובמס' תרומות פ' אין תורמין מן הטהור על הטמא תנן תורמין זיתי שמן על זיתי כבש ולא זיתי כבש על זיתי שמן ויין שאינו מבושל על המבושל ולא מן המבושל על המבושל על שאינו מבושל זה הכלל כל שהוא כלאים בחבירו לא יתרום מזה על זה אפילו מן היפה על הרע וכל שאינו כלאים בחבירו תורם מן היפה על הרע ולא מן הרע על היפה אלמא יין מבושל אשתני לגריעותא הואיל ואין תורמין ממנו על שאינו מבושל. ותנן נמי בתרומות פ' אין נותנין דבילה אין מבשלין יין של תרומה מפני שהוא ממעיטו ר' יהודה מתיר מפני שהוא משביחו ואמר בירוש' עלה דההיא דפ' אין תורמין אמר ר' יוחנן דר' יהודה היא פי' הא דקתני שאין תורמין מן המבושל על שאינו מבושל וסובר הואיל ונתבשל אשתני לגריעותא ר' יהודה היא ואמר התם דלר' יוחנן מוחלפת השיטה פי' הואיל ומוקי ר' יוחנן ההיא דפ' אין תורמין כר' יהודה ש"מ דלר' יוחנן פ' אין נותנין מוחלפת השיטה והוא שונה דר' יהודה אוסר לבשל יין של תרומה ורבנן מתירין. ואמר בירוש' דפ' אין נותנין ר' אלעזר ור' יוחנן חד אמר מפני שממעטו ממדתו וחד אמר מפני שממעטו משותיו ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא מן מה דאמר ר"י מחלפא שיטתיה דר' יהודה ואמר ר"א אינה מוחלפת ש"מ ר"י אמר מפני שממעטו משותיו ותסתית דר' יוחנן הוא דאמר דמפני שממעטו דמתניתין מפני שממעטו משותיו פי' מפני שמגרעו דהא ר' יהודה אית לי' אליבי' דר' יוחנן דאשתני לגריעותא ולר' אלעזר מפני שמפחיתו דמתני' היינו שמפחיתו ממדתו ואמר התם בירוש' ר' אלעזר אמר אינה מוחלפת השיטה כאן בכהן כאן בבעה"ב וה"פ ר' אלעזר אמר כולא עלמא אשתני לעילויא והא דר' יהודה מתיר פ' אין נותנין מפני שמשביחו היינו בכהן שהכהן עצמו יכול לבשלו מפני שמשביחו והא דקתני אין תורמין היינו בבעלים ופי' אין תורמין שני הינין מבושל בעבור שלשה שאינן מבושלים כגון אם הי' חייב ג' הינין יין חי שהרי בבישולן מפחית שלישי שאע"פ שמשביחו מ"מ לא יתרום מפני שממעט מדתו אבל מדה כנגד מדה יכול לתרום לר' אלעזר דהא לכ"ע אשתני לעילויא ואליבא דר' אלעזר מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. מעתה למדנו דלר' אלעזר יין מבושל לכולא עלמא אשתני לעילויא והלכך מברכין עלי' בפה"ג. ולר' יוחנן לר' יהודה אשתני לגריעותא ולרבנן אשתני לעילויא ומסתמא יחיד ורבים הלכה כרבים הלכך מברכין עליו בפה"ג ואם נפשך לומר הרי תלמוד שלנו חולק פ' המוכר פירות דלא קאמר (רבא) [דבא] למעוטי יין מבושל שאע"פ שמברכין עליו בפה"ג אפ"ה אין מקדשין עליו הואיל ואינו ראוי לנסכי' כדאי' פ' כל קרבנות צבור. תריץ דבפלוגתא לא בעי לאוקמי כר' יוחנן ובירוש' פ' כיצד מברכין מצאתי ברך על היין שלפני המזון פטר את היין של אחר המזון ר' הונא וריב"ל חד אמר דשתי קונדיטון וחד אמר דשתי חמרא בלני פי' לפי דעל גבי קונדיטון ועל גבי חמרא בלני דהוא חמר מבושל מברך שהנ"ב ע"כ ירוש'.

ספר המכריע סימן כד (1180)

גרסינן בגמרא ירושלמית פרק המוציא יין מהו לצאת ביין מבושל רבי יודא אומר יוצאין ביין מבושל רבי יודא לדעתיה דר' יודא שתי ארבעת כסי דלילי פסחא וחזיק רישיה עד עצרתא הנה למדנו מכאן שיין מבושל לא בטל מתורת יין ומברכין עליו בורא פרי הגפן. אבל בתשובות רבינו פלטואי גאון זצוק"ל מצאתי כתוב דין כיון שנתן אור תחתיו וחם עד כדי שיעקר להרתיח אין בו משום יין נסך ולא משום גלוי ואין אומרים עליו שירות ואין מברכין עליו אלא שהכל ואין ראוי לשתותו בין חי בין מזוג אלא כיון שהגיע לשיעור זה שפירשנו יצא מכלל יין ונקרא יין מבושל. ואינו נראה לי דין מבושל בטל מתורת יין דאדרבה כשבישלו עילוייה עלייה ואשבחיה כדתנן בפרק בתרא דתרומות אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעטו ורבי יהודה מתיר מפני שמשביחו אלמא יותר הוא חשוב המבושל ממי שאינו מבושל. ואי קשיא ממאי דתנן בפרק שני דתרומות תורמין זיתי שמן על זיתי כבש אבל לא זיתי כבש על זיתי שמן ויין שאינו מבושל על המבושל אבל לא המבושל על שאינו מבושל אלמא שיין שאינו מבושל משובח מן המבושל כבר הקשו קושיא זו בירושלמי דגרסינן התם כולה מתניתין רבי יהודה היא דאמר לעולם יהא תורם מן היפ' ולא כרבנן דאמרי מן המתקיים הילכך תורמין זיתי שמן שהן יפים ואין מתקיימין על זיתי כבש שהן מתקיימין

ואינן יפין מפני שאין דרכן לעשות שמן מהן כובשין אותן לאכילה וכן יין שאינו מבושל שהוא יפה ואינו מתקיי' תורמין אותו על המבושל שאינו יפה ומתקיים וקשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה הכא אמר המבושל רע ותמן תני רבי יהודה מתיר לבשל יין של תרומה מפני שהוא משביחו אלמא מבושל יפה ופריק רבי אלעזר לעולם שאינו מבושל יפה הוא דהא שתו ליה כולי עלמא אבל המבושל לא שתו ליה כולי עלמא. והתם דמתיר רבי יהודה לבשלו בכהן עסקין ומשביחו פירוש בודאי ישראל שיש לו מבושל ושאינו מבושל יתרום משאינו מבושל שהוא טוב וראוי לשתיה לכל העולם שהמבושל מעוטים הם בעולם השותים אותו והילכך לא יתרום אלא דבר הראוי לשתיה. אבל אחר שנתן התרומה לכהן אם רוצה הכהן לבשלו ולשתותו מותר שכיון שהוא אוהב לשתות את המבושל אדרבה יותר ויותר משביחו כשמבשלו שמה שאמרנו שהמבושל אינו יפה זהו לסתם בני אדם שאינם שותי' אותו אבל מי שאוהב לשתותו יותר ויותר הוא משתבח בבישולו. הנה מכאן למדנו עוד שהיין המבושל יותר הוא משובח ממי שאינו מבושל והילכך מברכין עליו בורא פרי הגפן. ודברי הגאון נראה לי שהן דחויין ומפני שראה בפרק אין מעמידין דגרסינן התם דין מבושל אין בו משום גלוי ואין בו משום יין נסך דימה ואמר שגם אין מברכין עליו בורא פרי הגפן ולא היא דהאי דאין בו משום יין נסך לאו משום דלא איקרי יין אלא משום דאין דרכן של עכו"ם לנסכו ולא דמי לחומץ דחומץ ודאי בטל מתורת יין ואין תורמין חומץ על היין ואם תרם אין תרומתו תרומה כדתנן בפרק שלישי דתרומות התורם חבית של יין ונמצאת של חומץ אם ידוע שהיתה של חומץ עד שלא תרמה אינה תרומה אבל יין מבושל אפילו למאן דאמר אין תורמין מן המבושל על שאינו מבושל זהו לכתחילה משום דבעינן מצוה מן המובחר אבל אם תרם תרומתו תרומה דומיא דזיתי שמן זיתי כבש וכו' תנן בסיפא דההיא מתניתין תורמין מן היפה על הרע אבל לא מן הרע על היפה ואם תרם מן הרע על היפה תרומתו תרומה והילכך כיון ששנינו בתרומות שהוא משביחו וגם הנה בירושלמי אומר שיוצאין בארבעה כוסות של פסח אין לפרנס בדבר שלא נברך על המבושל בורא פרי הגפן שאין לעקור דברי תלמוד ירושלמי אלא כשחולק על תלמוד בבלי שלנו ודבר זה לא נמצא בכל התלמוד שלא נברך על המבושל בורא פרי הגפן.

חידושי הרמב"ן מסכת בבא בתרא דף צז עמוד ב (1194)

למעוטי מגולה וכו'. איכא למידק אמאי לא אמר למעוטי מבושל שפסול לנסכים כדתנן במס' מנחות (פ"ו ב') אין מביאין יין מבושל ולא מעושן ואם הביא פסול, ויש שפירשו שאע"פ שפסול לנסכים מקדשין עליו דעלויי עליה, ואף על גב דתנן במסכת תרומות פ"ב תורמין משאינו מבושל על המבושל ולא מן המבושל על שאינו מבושל, הא תנן בפ' בתרא אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעוטי רבי יהודה מתיר מפני שמשביחו.

וגרסינן בירושלמי התם בתרומות ומקצתו פרק אין מעמידין א"ר יוחנן דרבי יהודה היא דתנן רבי יהודה מתיר מפני שמשביחו. פירוש וההיא דאין תורמין מן המבושל על שאינו מבושל רבי יהודה היא דקתני עלה ר' יהודה אומר תורמין בצלים מבני המדינה על הכפר. א"ר יוחנן מחלפא שטתיה דר' יהודה רבי אלעזר אמר אינה מוחלפת תמן בכהן וכאן בבעלים רבי יוחנן ור' אלעזר חד אמר מפני שממעוטי ממדתו וחד אמר מפני שממעוטי משותיו ולא ידעינן מאן אמר דא ומאן אמר דא מן מה דמר רבי יוחנן מחלפא שטתיה דרבי יודה ואמר ר' אלעזר אינה מוחלפת תמן בכהן וכאן בבעלים הוי דרבי יוחנן אמר מפני שממעוטי משותיו. וכך פירושו שמי שאמר שממעוטי משותיו לומר שאע"פ ששבח הוא אסור לעשות כן ביין של תרומה שיש מקצת אנשים שאין שותין אותו, וממה שאמר ר' יוחנן שמוחלפת שיטתו של רבי יהודה אתה למד שהוא מפרש דברי תנא קמא מפני שממעוטי משותיו והוא כעין מפסיד, ורבי יהודה סבר משביחו הוא לגמרי ואין אדם קץ בו אלא מפני שהוא חזק ביותר א"כ למה א"ר יהודה אין תורמין מן המבושל על שאינו מבושל בודאי מוחלפת השיטה וסברא דתנא קמא דידיה היא ואיפוך. ורבי אלעזר סבר מאי מפני שממעוטי דקאמר תנא קמא היינו שממעוטי ממדתו, ורבי יהודה מתיר מפני שהוא משביחו ושבחו יותר מהפסדו ולא התיר רבי יהודה אלא לכהן עצמו מאחר שנתנוהו לו, אבל לבעלים אסור לבשלו ולעשותו תרומה מפני שלדברי הכל ממעיטו הוא משותיו, ואף על פי ששבח הוא לו כיון שיש מקצת בני אדם שאין רוצין בו הרי הוא מפחית דמיו שאין לוקחין קופצין עליו ומפסיד ממונו של כהן, ולפיכך אמרו שאין תורמין ממנו על שאינו מבושל, אבל משאינו מבושל על המבושל לתורמין לדברי הכל אף על פי שהמבושל משובח שהרי אפשר לבשלו אף על פי שיתמעט, כן נ"ל פירוש הירושלמי, אבל בלשון אחרת שמעתי. מכל מקום למדנו ולדברי הכל ששבח הוא ליין שיתבשל הילכך מקדשין עליו קדוש היום.

אבל רש"י ז"ל כתב בתשובת שאלה שאף בורא פרי הגפן אין מברכין עליו, וכן כתב רב צמח גאון ז"ל. ואמרו שמפני כך לא אמרו בשמועה זו דלמעוטי מבושל אתא שאפי' בורא פרי הגפן אין מברכין עליו, אבל כבר כתבנו שאין זה עיקר ועוד מצינו מפורש בפ' ערבי פסחים בירושלמי יוצאין ביין מבושל, שמע מינה שמקדשין עליו קדוש היום ואין צריך לומר בורא פרי הגפן, ואף על פי שאמרו (ע"ז ל' א') אין בו משום יין נסך, לפי שאין מנסכין כך אמרו ולא משום גריעותו של יין. ויש שכתב חבית שנפל לתוכה מעט דבש כיון שאינו ראוי לנסך על גבי המזבח אין אומרין עליו קדוש היום, ואחרים הכשירו שלא אמרו יין הראוי לנסך אלא למעוטי מגולה, וכן הוא עיקר דאי לאו הכי הוה לן לאיתויי הכא למעוטי שנתערב בו דבש. וטעמא דמלתא דלא ממעיטין הכא אלא יין הפסול מחמת עצמו, אבל יין שנתערב בו דבש הדבש הוא שאוסרו מפני שפסלו הכתוב מעל גבי המזבח ולא פסלו לקדוש, ואין להשיב אחר טעם זה, ועוד מצינו מפורש במסכת פסחים (ירושלמי שם) מהו לצאת ביין קונדיטון מן מה דתני בר קפרא קונדיטון ביין הדה אמרה יוצאין בקונדיטון, אלמא יין קונדיטון מברכין עליו קדוש היום והקונדיטון יש בו יין דבש ופלפלין. ומפורש בהגדה בפרשת החדש השלישי נמשלו דברי תורה לקונדיטון מה קונדיטון יש בו יין דבש ופלפלין כך דברי תורה וכו'.

ואיכא למידק נמי ולימא למעוטי גפן שהדלה על גבי תאנה שהוא פסול לנסכים כדאיתא בבכורות (י"ז א'), ואיכא למימר דלא ממעט מהכא אלא יין דאישתני בטעמיה לריעותא כמו שפירש הרב ר' שמואל ז"ל, אבל גפן שהדלה על גבי תאנה לא אישתני לריעותא אלא שאסור משום דבעינן נסכים שלא נשתנו וקרבו שלא נשתנה כבש בן כבש מששת ימי בראשית ולא פסלו לקדוש היום.

ומכל מקום יין מעושן שפסול לנסכים היה לו למעט מקדוש היום, ואפשר דאין הכי נמי והאי דלא קאמר הכי משום דאפילו לבורא פרי הגפן פסול, ולא מסתבר לי, אלא נראה שהמעושן כמבושל ומפני שנשתנה מברייתו ולא משום גריעותו, וכשם שלמדנו שמקדשים על המבושל כך נאמר על המעושן. וקשה לי ולימא למעוטי מתוק כדתנן לא יביא ואם הביא פסול, וי"ל משום דרבינא מתרץ התם (מנחות פ"ז א') כרוך ותני, אבל לרב אשי דאמר חוליא דשמא מאיס הכא נמי.

ספר שבולי הלקט סדר ברכות סימן קמה (1210)

דין יין שמברכין עליו בורא פרי הגפן חדש או ישן קונדיטין או מבושל.

ויין בין מזוג בין שאינו מזוג מברכין עליו בורא פרי הגפן דתניא יין כל זמן שלא נתן לתוכו מים נוטלין ממנו לידים ואין מברכין עליו בורא פרי הגפן. משניתן לתוכו מים מברכין עליו בורא פרי הגפן ואינו נוטלין ממנו לידים דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים בין עד שלא נתן לתוכו מים בין משנתן לתוכו מים מברכין עליו בורא פרי הגפן ואין נוטלין ממנו לידים. ויין מגיתו נמי מברכין עליו בורא פרי הגפן דאמר (אדם) [רבא] סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום. וחמרא דריחא חלא וטעמיה חמרא מברכין עליו בורא פרי הגפן ושמרים שסיננם אף על גב דאית בהו טעם יין קיוהא בעלמא הוא אבל היכי דרמא תלתא ואתא ארבעה חמרא מעליה הוא וכתב בעל הדברות ז"ל מסתברא דוקא בחמרא אבל בפוצני כגון התמד שהחמיץ מברכין עליו בורא פרי הגפן ומקדשין בו דחמר מדינה הוא וצריך עיון. כתב בעל התרומה ז"ל חומץ יין אף על גב שהתלמוד מתיר ליגע בו נכרי מ"מ דידן אסור דאין אנו בקיאין בו בשיעור חזקו מתי קרוי חומץ ומתי קרוי יין מיהו סבירא לן לענין ברכה דכיון שדרך בני אדם נמנעין שלא לשתות ממנו מחמת חמוצו אין מברכין עליו בורא פרי הגפן ולא אמרינן כל כמה דדרי על חד תלת מייא חמרא הוא דכיון שמתחלה לא דרי על חד תלת מיא שהרי הוא חלוש בטבעו והשתא דרי ליה שכבר החמיץ חומץ קרינן ליה ואין מברכין עליו בורא פרי הגפן אלא שהכל. ירושלמי לעשרת הדברות גבי ד' כוסות מהו לצאת ביין קונדיטין מדתני בר קפרא קונדיטין כיון דהא אמרה יוצאין בו הלכך מברכין עליו בורא פרי הגפן וקונדיטין הוא יין דבש ופלפלין וכן קוראין אותו בלשון יוני וכן כתב הר"ר אביגדור כהן צדק זצ"ל שהינומלין מברכין עליו בורא פרי הגפן ועוד כתב בעל הדברות כתב רבינו אבן גאון זצ"ל יין מבושל שנתבשל אפי' מעט או שנתן לתוכו דבש אין מברכין עליו בורא פרי הגפן ולא דייק לן דלא גרע מקונדיטין דבקונדיטין איכא דבש. ורבינו יצחק הגדול זצ"ל השיב להר"ר יקותיאל זצ"ל בלשון הזה כך למדנו מרבותינו יין לא דבר הוא שצריך לבשלו כמו בשר ודגים או כמו מליח שיש לחלק בין בישל כל צרכו לשלא בישל כל צרכו יין הוא דבר תלוי לשנותו מכמות שהיה כיון שנתן אור תחתיו ונתחמם עד כדי שיעקר להרתיח רתיחות אין בו משום יין נסך ולא משום גילוי ואין אומרים עליו שירות ותשבחות ואין מברכין עליו שהכל ואין הדבר תלוי אם ראוי לשתותו בין חי ובין מזוג אלא כיון שהגיע לשיעור הזה שפירשנו יצא מכלל יין ונקרא יין מבושל וכן השיב רב פלוטין גאון זצ"ל ורבינו ישעיה זצ"ל כתב אינו נראה לי לפרש דין מבושל בטל מתורת יין דאדרבא כשבישלו עליוהי עלייה ואשבחה כדתנן בפ"ק דתרומות אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעטו ור' יהודה מתיר מפני שמשביחו. אלמא יותר הוא חשיב המבושל ממה שאינו מבושל ואי קשיא ממאי דתנן תורמין זיתי שמן על זיתי כבש אבל לא זיתי כבש על זיתי שמן ויין שאין מבושל על המבושל כבר היקשו קושיא זו בירושלמי דגרסינן התם כולה מתני' ר' יהודה היא דאמר לעולם תורם מן היפה ולא כרבנן דאמרי מן המתקיים הלכך תורמין זיתי שמן שהן יפין ואינן מתקיימין על זיתי כבש שהן מתקיימין ואינן יפין מפני שאין דרכן לעשותן שמן מה הן כבשין כובשין אותה לאכילה וכן יין שאינו מבושל שהוא יפה ואינו מתקיים תורמין אותו על המבושל שאינו יפה ומתקיים וקשיא דר' יהודה אדר' יהודה הכא אמר המבושל רע ותמן תני ר' יהודה מתיר לבשל יין של תרומה מפני שהוא משביחו אלמא מבושל יפה ופריק ר' אליעזר שאינו מבושל יפה הוא דהא שתי ליה כולי עלמא אבל מבושל לא שתי ליה כולי עלמא. והתם דמתיר ר' יהודה לבשלו בכהן עסקין ומשביחו היא פי' בודאי ישראל שיש לו מבושל ושאינו מבושל יתרום משאינו מבושל שהוא טוב וראוי לשתיה לכל העולם שהמבושל מעטין הן בעולם ששותין אותו הלכך לא יתרום אלא דבר הראוי לשתיה אבל אחר שנתן התרומה לכהן אם רוצה הכהן לבשלו ולשתותו מותר. שכיון שהוא אוהב לשתות את המבושל אדרבה יותר ויותר היא משביחו כשמבשלו שמה שאמרנו שהמבושל אינו יפה זה לסתם בני אדם שאין שותין אותו אבל מי שאוהב לשתותו יותר הוא משתבח בבישולו הנה הוכחנו עוד מכאן שהיין מבושל יותר הוא משובח ממה שאינו מבושל הלכך מברכין עליו בורא פרי הגפן ודברי הגאון נראין לי דחויין ומפני שנראה בפרק אין מעמידין דגרסי' התם דין מבושל אין בו משום גילוי ואין בו משום יין נסך דימה ואמר שגם אין מברכין עליו בורא פרי הגפן ולא היא דהא דאין בו משום יין נסך לאו משום דלא איקרי יין אלא משום שאין דרכן של נכרים לנסכו ולא דמי לחומץ דחומץ ודאי יצא מתורת יין ואין תורמין חומץ על יין ואם תרם אין תרומתו תרומה כדתנן בתרומות פרק ג' התורם חבית של יין ונמצאת של חומץ אם ידוע שהיתה של חומץ עד שלא תרמה אינו תרומה אבל לגבי יין מבושל אפילו למאן דאמר אין תורמין מן המבושל על שאינו מבושל זהו לכתחלה משום דבעינן מצוה מן המבושל אבל אם תרם תרומתו תרומה דומה דזיתי שמן וזיתי כבש וכדתנן בסיפא דההיא מתניתא תורם מן היפה על הרע אבל לא מן הרע על היפה ואם תרם מן הרע על היפה תרומתו תרומה הלכך כיון ששנינו בתרומות שהוא משביחו ובירושלמי אמרינן שיוצאין בו בד' כוסות של פסח דגרסינן בפרק המוציא יין ובשקלים ירושלמי מהו לצאת ביין מבושל ר' יודה אומר יוצאין ביין מבושל ר' יודה כדעת' דר' יודה שתי ארבעת כסי דפסחא וחזיק רישא עד עצרת. למדנו מכאן שיין מבושל לא בטל מתורת יין ואין לפרסם בדבר שלא נברך על המבושל בורא פרי הגפן שאין לעקור דברי הירושלמי אלא כשחולק על תלמוד בבלי שלנו ודבר זה לא נמצא בכל התלמוד שלא נברך על המבושל בורא פרי הגפן.

שו"ת מהר"ם מרוטנבורג חלק ד (דפוס פראג) סימן תע (1215~)

+תוס' פסחים ק"ט ע"ב ד"ה ארבעה והגמ"י פ"כט משבת אות ש' וכת"י א"ד ח"ר סי' מ"ד ומינכען סי' שי"ח וע"ע הגמ"י פ"ח מהלכות ברכות אות ד' + במס' תרומות (פ"ב מ"ו) מוכח מההיא דתורמין מיין שאינו מבושל על המבושל ולא מן המבושל על שאינו מבושל ומסיק בגמרא (ירוש' שם) +פולגתא דרבי יוחנן ורבי אלעזר הוא בירושלמי שם ובפ"א מתרומות ה"א ולהבין את דברי רבינו עיין בר"ש פ"ב דתרומות שם דהפי' במשביחו הוא דמתקיים ביותר ע"י הבישול וא"כ לר' יוחנן דמהפך דברי חכמים ורבי יהודה והלכה כחכמים דמותר לבשל היין של תרומה מפני שמתקיים ביותר מותר לתרום מן המבושל על שאינו מבושל ולר"א דאינו מהפך וס"ל לחכמי' דאין מבשלי' יין של תרומה מפני שממעטו ולדידי' הפי' שממעטו במדות וזהו בכהן המבשל יין של תרומה אבל ישראל התורם ממבושל על שאינו מבושל הרי אינו ממעט מדתו שהרי תורם לו כנגד האיני מבושל המדה הראוי' לו (עיין מהר"א פולדי בירושלמי שם) ור"א מוקי לה למתני' דאין תורמי' בעלים וזהו לר' יהודה אבל לחכמי' תורמי' ובזה דברי רבינו עולים כהוגן ודוק + דבין לר' אלעזר ובין לר' יוחנן מותר לר"י מותר דהלכה כרבנן דפליגי עלי' דר' יהודה ומתירין מפני שמשביחו וכ"ש לר"א דלא אסרו אלא משום שממעט מידותיו אבל משום שמשביחו לית ליה מכאן נראה דמותר לקדש ביין מבושל אפי' אין ראוי לנסך ע"ג המזבח.

חידושי הרשב"א מסכת בבא בתרא דף צז עמוד ב (1235)

ויין מבושל, יש מי שאומר שהוא פסול לקידוש הואיל ופסול על גבי המזבח וכדתנן במסכת מנחות אין מביאין יין מבושל ולא מעושן ואם הביא פסול, וליתא דמבושל נמי עלויי עלייה לרוב בני אדם ואף על פי שיש מקצתם שאינם שותים אותו אין הולכין בו לענין זה אלא אחר עלוי הרוב, ובהדיא אמרו שם בירושלמי בפרק ערבי פסחים יוצאין ביין מבושל, והנה כוס ראשון מקדשין עליו קדוש היום, ואף על פי ששנינו בפ' שני של מסכת תרומות תורמין משאינו מבושל על המבושל ולא מן המבושל על שאינו מבושל, לאו משום דמבושל גרוע אלא מפני שיש מקצת בני אדם שאין שותין אותו או מפני חזקו או מפני מתיקותו והמבושל שותיו מועטין מן שאינו מבושל, וזהו ששנו שם בפ' בתרא אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעיטו ר' יהודה מתיר שאע"פ שממעיטו משביחו, ואי נמי יש לפרש אין מבשלין יין של תרומה על המפריש את התרומה קאמר שאינו מבשלו ונותן לכהן לפי שהוא ממעיטו ממדתו ומפסיד את הכהן, ור' יהודה מתיר דיתר ממה שמפסידו במעוטו משביחו, אלמא לכולי עלמא המבושל מושבח, והרמב"ן ז"ל כתב דאפשר שאף המעושן כמבושל שלא פסלום לנסכים אלא מפני שנשתנו מבריינתן:

שו"ת הרשב"א חלק א סימן כד

שאלת הא דאמרין בפרק המוכר פירות (דף צ"ז) אין אומרין קדוש היום אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח. הלכתא הכין או לא? ואי הלכתא היא אם מקדשין על יין מבושל או לא הואיל ואין ראוי לנסך על גבי המזבח.

תשובה היא דאין אומרין קדוש היום אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח הלכתא היא דרב דאמרה ולא אשכחן מאן דפליג עליה. ומיהו ודאי מקדשין על היין מבושל דהא דאמר רב אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח לאו כלל הוא. דהא מיבעא בעו התם למעוטי מאי ואמרין למעוטי יין קוסס ויין מזוג ויין מגולה ויין של שמרים ויין שריחו רע דתניא לא יביא ואם הביא פסול. ושיילין למעוטי מאי מכל הני אלימא /אילימא/ למעוטי מזוג עלויי עלייה. ואי למעוטי של שמרים היכי דמי אי דרמא תלתא ואתא ארבעה חמרא מעליא הוא. כלומר לברך עליו בורא פרי הגפן ולקדש עליו ואף על פי שפסול למזבח. אלא למעוטי שריחו רע. אי נמי למעוטי מגולה ואף על גב דעבריה במסנת ומשום הקריבהו נא לפחתך. והילכך מבושל נמי דמשבחו אומר עליו קדוש היום. ומנא לן דבשולו משביחו דתנן בפרק בתרא דתרומות (דף נ"ט) אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעיטו ממדתו ורבי יהודה מתיר מפני שמשביחו. אלמא לכולי עלמא משבוחי משבח ואפילו לתנא קמא דהא לא אסר אלא מפני שממעטו ממדתו. והא דתנן בפרק שני של תרומות (דף נ) תורמין מיין שאינו מבושל על המבושל ולא מן המבושל על שאינו מבושל. זה הכלל כל שהוא כלאים בחברו לא יתרום מזה על זה ואפילו מן היפה על הרע שאינו כלאים בחברו תורם מן היפה על הרע ולא מן הרע על היפה. דאלמא מבושל רע דאישתני לגריעותא. תירצו בירושלמי בשם רבי יוחנן דההיא רבי יהודה היא דסבר שהוא משתנה לגריעותא. והא דתנן בפרק בתרא רבי יהודה מתיר מפני שמשביחו. מוחלפת השיטה היא. והכי תנינן אין מבשלין יין של תרומה דברי רבי יהודה וחכמים מתירין מפני שמשביחו. ורבי אלעזר תירץ תמן בכהן וכאן בבעלים. כלומר אין מחליפין את השיטה דלכולי עלמא אשבוחי משבח ומתניתין דבפרק בתרא בכהן שבא לבשלו אחר שנתנוהו לו הבעלים חי. ובההיא אמרי רבנן דאין מבשלו מפני שממעטו ממדתו ואף על פי שמשביחו ורבי יהודה מתיר הואיל ומשביחו. אבל ההיא דפרק שני ששנינו שאין תורמין מן המבושל על שאינו מבושל היא בבעלים. פירש לפי שהבעלים מפרישין אותו לפי מדתו שהיה קודם שנתבשל ולפיכך אסור לפי שנותן לכהן פחות מן הראוי לפי מדתו של עכשיו. נמצא כי לדברי רבי אלעזר אשבוחי משבח לכולי עלמא ולדברי רבי יוחנן דמחליף השיטה משביחו לכל הפחות לרבנן וקיימא לן כותיהו. ובהדיא אמרו בירושלמי שיוצאין ביין מבושל בפסח בארבע כוסות דאלמא אומר עליו קדוש היום ואומר עליו בורא פרי הגפן ואומר עליו את השירה. ואפילו יין שערבו בו דבש ותבלין מקדשין עליו ואף על פי שאינו ראוי לגבי המזבח. דגרסינן בירושלמי בשבת פרק המצניע לענין ארבע כוסות מהו לצאת בקונדיטון מן מה דתני בר קפרא קונדיטון כיון הדא אמרת יוצאין בקונדיטון. מהו לצאת במבושל רבי יונה אומר יוצאין ביין מבושל וקונדיטון היינו יין דבש ופלפלין וכדאמ' בהגדה נמשלו דברי תורה לקונדיטון מה קונדיטון יש בו יין דבש ופלפלין אף דברי תורה כך.

רא"ש מסכת בבא בתרא פרק ו סימן י (1250~)

י אמר רב זוטרא בר טוביה אין אומרין קדוש היום אלא על היין שראוי לנסך על גבי המזבח ואסיקנא לאפוקי שריחו רע ולאפוקי מגולה ואף על גב דעבריה במסנת אפילו הכי הקריבהו נא לפחתך אבל יין מגתו מקדשין עליו דתני רבי חיאי יין מגתו לא יביא ואם הביא כשר וכיון דאם הביא כשר אנן אפילו לכתחלה מקדשין עליו [דף צז ע"ב] דאמר רבא סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קדוש היום ויין מזוג נמי אחשובי אחשביה דאמר רב יוסף בר חנינא מודים חכמים לרבי אליעזר בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים הלכך מקדשין עליו ויין של מרתף ושל צמוקים לא יביא ואם הביא כשר וכיון דאם הביא כשר אנן אפילו לכתחלה מקדשין עליו מיהו אמרי רבוותא לא כל הצמוקין שוין לקדושי עלייהו אלא כגון דמכמשן בגופנייהו ולא דיבישין וכדעצרת להו נפקא מינייהו ליחלוחית הני הוא דשרינן במים ומעצרינן להו ומקדשין עלייהו אבל אי כי מעצרת להו לא נפיק מינייהו ליחלוחית לא מקדשין עלייהו. ויין מבושל היה אור"ת ז"ל דמברכין עליו בפה"ג וגם מקדשין עליו ואף על גב דאמר גבי שלקות הואיל ואישתני אישתני דוקא תומי וכתרי דאישתני לגריעותא כשבשולם דמעיקרא הוה בהו קיוהא והשתא לית בהו קיוהא אבל שאר ירקות הואיל ואישתני לעילויא לא אישתנו מברכתן ראשונה הכי נמי יין מבושל אישתני לעילויא ואין לדקדק מדלא קאמר הכא אי לימא למעוטי יין מבושל אלמא דמקדשין עליו דדלמא לא איצטריך למעוטי דשמא אפילו בפה"ג אין מברכין עליו דאישתני לגריעותא ואי למעוטי יין מבושל אתא הוה ליה למימר שאין מברכין עליו בפה"ג כ"ש שאין מקדשין עליו וכענין זה פרשב"ם לקמן הא דקאמר אילימא למעוטי יין קוסס פלוגתא דרבי יוחנן ורבי"ל ויש להביא ראיה ממסכת תרומות (פרק י"א מ"א) אין מבשלין יין של תרומה מפני

שממעטו ורבי יהודה מתיר מפני שמשבחו אלמא דכ"ע עלויי עלייה דאפילו רבנן לא קאמרי אלא מפני שממעטו אבל מודו שמעליהו בכך ואמר בירושלמי דפסחים ושקלים יוצאין ידי ארבע כוסות בין מבושל וקשה מהא דאמר בפרק שני דתרומות תורמין יין שאין מבושל על מבושל אבל לא מבושל על שאין מבושל זה הכלל כל שהוא כלאים בחבירו לא יתרום מזה לזה ואפי' מן היפה על הרעה שאינו כלאים תורם מן היפה על הרעה אבל לא מן הרעה על היפה אלמא מבושל הוא רע דאישתני לגריעותא בירושלמי פריך מההיא מתני' אההיא מתניתין דפרק בתרא דתרומות ומשני כאן בכהן וכאן בבעלים הא דאמר אבל לא מבושל על שאינו מבושל היינו בבעלים לפי שהן תורמין לפי מדה שהיה מן היין קודם שבשלו והכהן חפץ יותר ברבוי יין בלא ביטול לכך חשיב ליה רע לגבי כהן וגם יש אנשים שאינן יכולין לשתות יין מבושל לפי שמחמת חוזקו כואב לו בראשו הלכך חשיב רע לכהן אם אין דרכו לשתותו והא דפרק בתרא בכהן רבנן אסרי אף על פי שמשבחו משום הפסד תרומה ור' יהודה שרי מפני שמשבחו ורש"י כתב בתשובה אחת שאף בורא פרי הגפן אין מברכין עליו. וכן כתב רב צמח גאון ז"ל ואמר דמשום הכי לא קאמר הכא דלמעוטי מבושל אתא לפי שאף בורא פרי הגפן אין מברכין עליו. וליתא דאיכא למימר דסבר דמקדשין עליו משום דאישתני למעליותא ואף על גב דתנן במנחות (דף פז א) יין מבושל לא יביא ואם הביא פסול הא מסקינן הכא דלא נאמר כלל זה אלא ביין דמאיס (ומפני דמאיס) מפני ריחו או שנתגלה או דאישתני טעמיה לגריעותא אבל יין מבושל אשתני למעליותא ומה שאין מנסכין ממנו משום שנשתנה מבריינתו ובבכורות (דף יז א) קאמר דגפן שגדלה על גבי תאנה פסול לנסכים לפי שנשתנה דבעינן דומיא דכבש שלא נשתנה בו כבש מעולם:

ר"ן על הרי"ף מסכת פסחים דף כב עמוד ב (1320)

אין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לנסך ע"ג המזבח. שאע"פ שמברכין עליו בפה"ג אין מקדשין עליו והיינו דאמר למעוטי יין שריחו רע ומגולה אתא וליכא למימר שאין מברכין עליו בורא פרי הגפן דהא אפי' לקדושה לא איפסל אלא משום הקריבהו נא לפחתך וחמר חירורין נמי דאסיקנא בפ' המוכר פירות (דף צז ב) דאין מקדשין עליו מדכתיב אל תרא יין כי יתאדם אין ספק שמברכין עליו בורא פרי הגפן ואם תאמר כי היכי דאמרין דלמעוטי יין שריחו רע או מגולה אתא אמאי לא אמרינן למעוטי מעושן ומבושל דפסילי לגבי מזבח כדתנן במסכת מנחות (דף פו ב) אין מביאין יין מבושל ולא מעושן ואם הביא פסול יש לומר דהא דאמרין דאין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך ע"ג מזבח לא אמרו אלא באותו שאין ראוי לנסך מפני גריעות שבו והיינו דאמרין (שם) גבי יין מזוג עלויי עליוה כלומר דאע"ג דאיפסיל לגבי מזבח כיון דלא איפסיל אלא מחמת שאינו משכר ולא מחמת גריעות שיש בגופו דאדרבה עלויי עליוה לא איפסיל לקדוש ויין מבושל ומעושן נמי אין פוסלין לנסכים מפני גריעותן דאדרבה העשון והבשול משביחן וכדאמר' בבבא בתרא (דף ס ב) באמת ביין התירו מפני שמשבחו [כלומר העשון משביחו ומבושל נמי הבשול משביחו וכדתנן בפרק בתרא דתרומות אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעטו ור' יהודה מתיר מפני שמשבחו] והא דאפסילו לגבי נסוך אינו אלא מפני שנשתנו מבריינתו ואנן דרשינן כבש ונסכים מה כבש שלא נשתנו אף נסכים שלא נשתנו כדאי' בפ"ב דבכורות (דף יז א) אבל אלו כיון שלא נשתנו לגריעותא דאדרבה השביחו בשנוייהן מקדשין עליהן אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק כ"ט מהלכות שבת שאין מקדשין על המבושל ומשמיה דרב צמח גאון ז"ל אמרו דהיינו טעמא דלא קאמר למעוטי מבושל משום דמבושל לאו מקדוש בלחוד אימעטי שאף בורא פרי הגפן אין מברכין עליו וכ"כ רש"י ז"ל ואינו כן שהרי אמרו בירושלמי בפרק ערבי פסחים יוצאין ביין מבושל והרי אמרינן על כוס ראשון קדוש היום וש"מ שמקדשין עליו ואין צריך לומר שמברכין עליו בפה"ג כמו הטעם שכתבנו ולפי זה גם כן יין שנפל לתוכו מעט דבש אף על פי שהוא פסול לגבי מזבח כיון שאינו פסול מפני גריעות שבו מקדשין עליו וראיה עוד לדבר מדאמרין בפסחים מהו לצאת בקונדיטון מן מה דתני בר קפרא קונדיטון כיון הדא אמרה יוצאין בקונדיטון ומפרש בהגדה שקונדיטון יש בו דבש דאמרין התם למה נמשלו דברי תורה לקונדיטון מה קונדיטון יש בו דבש ופלפלין וכבר כתב הרב הנזכר בזה שתי דעות בפרק הנזכר ולמדנו שעיקר הדבר כדברי המתיר וכן דעת הראב"ד ז"ל בהשגות:

בית הבחירה למאירי מסכת בבא בתרא דף צז עמוד ב (1249)

אין מקדשין אלא על יין הראוי לנסך על גבי מזבח ודבר זה לא למעט כל היינות שאין מנסכין מהם אמרוהו אלא למעט קצתם מעתה יין מגתו מקדשין עליו ולא סוף דבר תוך ארבעים יום אלא סוחט אדם אשכול של ענבים ומקדש עליו מיד ולענין נסוך לא יביאהו לכתחלה אלא מארבעים יום לדריכתו ואילך ואם הביא כשר ואף על פי שהמתוק פסול וזה מתוק הוא הואיל וסופו לעבור כשר וכן מקדשין על יין היוצא מפי החבית או משוליה ולענין נסוך לא יביא לכתחלה ואם הביא כשר וכן מקדשין על יין כושי והוא הנוטה לשחרות ועל יין בורק והוא הלבן ועל הליסטון והוא מתוק על ידי סבה שהעמידו את הענבים בשמש ונצטמקו ונתמתקו מחמת הצמוק ועל יין של מרתף והוא יין סתם שלא נבדק ועל יין צמוקים ולענין נסוך לא יביאם לכתחלה ואם הביא כשר וזה שכתבנו בצמוקים דוקא שיהא בהם לחלוחית עד שאם אדם עוצרן יצא מהם משקה כעין דבש אבל אם אין בהם לחלוחית אף על פי שכשאדם שורה אותם במים יצא מהם בעצירתן כעין יין אינו כלום אף לענין קדוש המתוק מאליו בלא שום סבה עד שאינו משכר פסול לגבי מזבח ומקדשין עליו יין קוסס והוא שריחו חומץ וטעמו יין כבר ביארנו שמקדשין עליו יין מזוג פסול לנסוך וכמו שדרשו בספרי ונסכו רביעית ההין חי אתה מנסך ולא מזוג ולענין קדוש מקדשין עליו שהרי החשיבו לשתיה וכמו שאמרו בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים ומה שאמרו בדברים הנאמרים בכוס של ברכה שאחד מהם חי כבר הקשינו עליה ותירצנו בהרבה פנים במקומה במסכת ברכות יין שנתגלה פסול למזבח ואף לענין קדוש אף על פי שהעבירו במסנתת אין מקדשין עליו וכן יין שריחו רע ר"ל שהוא מסריח יין מבושל לא הוזכר בכאן וגדולי המחברים כתבו בו שאין מקדשין עליו ולענין נסוך כל שנתבשל באש אף על פי שלא נשתנה טעמו או בשמש ונשתנה טעמו פסול וקצת חכמי צרפת מתירין לקדש עליו שהרי החשיבו כמו שביארנו במזוג וראיה לדבר ממה שאמרו בסדר זרעים במסכת תרומות פי"א מ"א אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעטו ור' יהודה מתיר מפני

שמשיחו ואף על פי שהלכה כת"ק מ"מ נראה מכאן שהיין מושבח בכך וכן ראה ממה שלא הזכירוהו בסוגיא זו לומר למעוטי יין מבושל וכן שאמרו בירושלמי שיוצאין ידי ארבע כוסות ביין מבושל ומ"מ קשה סוגיא זו מה שאמרו במסכת תרומות פ"ב מ"ו גם כן שתורמין מיין שאינו מבושל על המבושל אבל לא מן המבושל על שאינו מבושל אלמא שהמבושל על שאינו מבושל נקרא מן הרעה על היפה ומתריצין בה שלא מצד רעה על היפה נגעו בה אלא מצד שמפרישה לפי מדת מה שהיה מקודם ולא יראה כן שאם כן אף בדיעבד היאך תרומתו תרומה:

בית הבחירה למאירי מסכת פסחים דף קז עמוד א

התבאר בבתרא פרק המוכר פירות צ"ז א' שאין אומרין קידוש היום אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח ודבר זה לא למעט כל היינות שאין מנסכין מהם הוא נאמר אלא למעט קצתם... גדולי המפרשים כוללים בענין זה שלגבי מזבח אנו צריכים ליין כמות שהוא ושלא נשתנה לא על ידי שמים ולא על ידי אדם אבל לענין קידוש כל שלא נשתנה בידי שמים אלא על ידי אדם אם נשתנה לשבח אין לך חשוב ממנו:

שו"ת הריב"ש סימן י (1326)

עוד שאלת: אם מקדשין ביין שנתערב בו דבש.

תשובה: יש מן הגאונים /רמב"ם/ יש מן הגאונים שאמרו שאין מקדשין בו, אף אם לא נתערבו בו ממנו רק משהו בחבית גדולה של יין, מפני שאינו ראוי לנסך ע"ג מזבח, וכן אם נתערב בו מעט שאור כמ"ש = כמו שכתוב = זה לר"ם ז"ל /רמב"ם הלכות שבת פרק כ"ט הלכה י"ד/. /יש מתירין/ /הראב"ד/ /כל האחרונים/ וכן הביא סברא אחרת, שיש מתירין, כי לא אמרו אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך ע"ג המזבח, אלא לאפוקי מגולה ושריחו רע שנפסל למזבח מחמת גריעותו /בבא בתרא, צז/. אבל יין שנתערב בו דבש, שאינו נפסל מחמת גריעותו, מקדשין עליו. והראב"ד ז"ל /בהשגותיו להלכות שבת פרק כ"ט הלכה י"ד/ הכריע בהשגות כדברי המתירין. וכן הכריעו כל האחרונים ז"ל. והביאו ראיה ממ"ש = ממה שכתוב = בירושלמי דפסחים לענין ד' כוסות: מהו לצאת בקונדיטון? מן מה דתני בר קפרא קונדיטון כיון, ה"א = הדא אמרה = יוצאין בקונדיטון ע"כ /פסחים, י, א/. ומפורש בהגדה שהקונדיטון יש בו דבש; דאמר' התם: למה נמשלו ד"ת לקונדיטון? מה קונדיטון יש בו יין דבש ופלפלין וכו' /פסיקתא דרב כהנא דף קב/. וכיון שיוצאין בו לד' כוסות, למדנו שמקדשין בו, שהרי כוס ראשון מן הד' כוסות אומר עליו קדוש היום. ומטעם זה ג"כ אמרין שמקדשין ביין מבושל או מעושן, אף על פי שפסולין לנסכים, שהרי לא נפסלו לנסכים אלא מפני שנשתנו מברייתן. ואנן דרשי', כבש ונסכי' /ויקרא כג, לז/ מה כבש שלא נשתנה אף נסכי' שלא נשתנו (כדאי' בפ"ב דבכורות יז); ולא שיהיו נפסלין מחמת גריעותא, דאדרבה הבשול משביחו. וכדתנן (בפרק בתרא דתרומות /פרק י"א משנה א'/:) אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעיטו, ר' יהודה מתיר מפני שמשיחו, וכן העשן משביח היין; כדאמרין (בפ' לא יחפור כ' /:): באמת ביין התירו מפני שמשיחו, ר"ל העשן. וכיון שכן לא נפסלו לק"ה = לקידוש - היום, כי לא אמרו אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך ע"ג מזבח, אלא למעוטי הנפסל מחמת גריעותא, והיינו דאמרין בגמרא עלה: למעוטי מאי? אילימא יין מזוג, עלויה עליי'; כלומר דאע"ג דאפסיל לגבי מזבח, כיון דלא אפסיל רק מחמת שאינו משכר, ולא מחמת גריעות' שבגופו, דאדרב' עלויה עליי', לא אפסיל לקדוש /בבא בתרא, צז/. וגם בירושלמי (בפ' ע"פ /פרק י' הלכה א'/) אמרו ג"כ לגבי ד' כוסות: יוצאין ביין מבושל, והרי כוס ראשון אומר עליו קדוש היום, וא"כ למדנו שמקדשין בו. נאם העלוב יצחק בר ששת ז"ל.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קו עמוד א

הכי קאמר: זכור את יום השבת לקדשו - זוכרהו על היין בכניסתו. אין לי אלא בלילה, ביום מנין - תלמוד לומר זכור את יום השבת. ביום מאי מברך? - אמר רב יהודה: בורא פרי הגפן.

רשב"ם מסכת פסחים דף קו עמוד א

אמר רב יהודה בפה"ג. אתאי כסא דחמרא וברוכי ומשתי משום כבוד שבת לחלק בין מדת שבת למדת חול שהוא ענין שיר שאין אומרים שירה אלא על היין והכי מפרש בשאלתות דרב אחאי בפרשת וישמע יתרו:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לה עמוד א

דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מנין שאין אומרים שירה אלא על היין - שנאמר +שופטים ט' + ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים, אם אנשים משמח - אלהים במה משמח? מכאן, שאין אומרים שירה אלא על היין!

שאלות דרב אחאי פרשת יתרו שאלתא נד

וביום מאי אמר רב יהודה אקדשיה מרישא והא אמר מר שבת ויום טוב אין בהן קדושה על הכוס אלא אמר רב יהודה בורא פרי הגפן אתווי כסא דחמרא וברוכי בורא פרי הגפן ומישתא משו' כבוד שבת ומנלן דעל היין דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מניין שאין אומ' שירה אלא על היין שנאמר ותאמר להן הגפן החדלתי את תרושי המשמח אלהים ואנשים וגו' אם אנשים משמח דשתו ליה אלהים במה משמח הוי אומר בשירה מיכן אמרו שאין אומרים שירה אלא על היין ומאי היא היא שירה דנסכים ואמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב אין אומרי' קידוש היום אלא על היין הראוי לינסך על גבי המזבח

תוספות מסכת ברכות דף לה עמוד א

שאין אומרים שירה אלא על היין - פירוש אין אומרים שירה על שום אכילת מזבח כגון זריקת דמים ונסוך המים כי אם על היין אבל ודאי מצינו שירה בלא יין כגון הלל שבשחיטת פסחים (תמיד נשחט ד' סד.) [ע"ש בתוספות].

שו"ת תשב"ץ חלק א סימן פה (1361)

ברשך אל ה"ר שמואל בר דוד חלאיו יצ"ו.

...ולענין קידוש ג"כ אם נתערב בו מעט דבש אין לסמוך עליהם דודאי מקדשין עליו ולא עוד אלא שאפי' נתערב בו שלישי דבש שאין בו משום יין נסך מקדשין עליו דלאו הא בהא תליא שלענין יי"נ בעיא שיהא שמו הראשון עליו וכל שנשתנה שמו מחמת שינוי בין ע"י בישול בין ע"י תערובת אין בו משום יי"נ שלא גזרו אלא על היין ששמו עליו וכיון שנשתנה שמו אינו בכלל גזרתם אבל לענין קדוש כל שהוא יין אף על פי שנשתנה כיון שלא נשתנה לגרעיות' מקדשין עליו ומ"ה אמרו בירושלמי דפסחים (פ"ה ה"א) מהו לצאת בקונדיטון. כלומר לד' כוסות. והשיבו מן מה דתני בר קפרא קונדיטון כיון הדא אמרה יוצאין בקונדיטון והקונדיטון יש בו יין דבש ופלפלין ואמרו בירושלמי דקונדיטון שחיק בה חד לתלתא וכיון שיש בו שלישי פלפלין ודאי נשתנה טעמו הרבה ואפי' בפחות משליש נמי משתנה טעמו הרבה ואפי' דהוי יין לענין ארבע כוסות והרי בכוס אחד מהם אמרי' עליו קדוש היום ושמעין מהכא שאינו נפסל מפני שינוי טעמו וגם לא מפני תערובת דבש שיש בו וזו תשובה על הפוסלי' אותו לקדוש מפני התערובת ואף על פי שאין מנסכין אותו על גבי המזבח ואמרי' בפרק המוכר פירות (צ"ז ע"א) דאין אומרים קדוש היום אלא על היין הראוי לנסך ע"ג המזבח. לא מיפסיל משום דלא ממעיטין אלא אותו יין שאין ראוי לנסכו מפני גרעיות שבו כדאמרי' בפרק המוכר פירות (שם ע"ב) למעוטי מגולה ויין שריחו רע אבל קונדיטון אף על פי שהוא פסול לגבי מזבח אומרים עליו קדוש היום דהא עליוי עלייה ומה"ט נמי אמרינן קדוש היום וברכת המזון על היין מזוג אף על פי שאין ראוי לנסכו ע"ג המזבח וכדאית' בברכו' (נ' ע"ב) ובפ' המוכר פירות (שם). ועוד כתב הרמ"ב ז"ל שיש שנתערב בו מעט דבש אינו נפסל לגבי מזבח מפני היין עצמו שהרי יין הוא אלא מפני הדבש שבו וזה הטעם לא שייך בקדוש דלא פסל הכתוב דבש אלא למזבח ולא לקדוש. וגם הרמ"ב ז"ל כתב דעה זו בפכ"ט מהל' שבת וכן דעת הראב"ד ז"ל בהשגו' וכן הסכמת האחרוני' ז"ל וגם לדברי הפוסלי' אותו לקדוש כשר הוא להבדלה דלא גריע משכר שמבדילין עליו ועדיף מיני' דאלו שכר בעי' שיהא חמר מדינ' ובקונדיטון אפילו ליתיה חמר מדינה מבדילין עליו אפי' לדעת זו שלא אמרו אלא אין אומרינן קדוש היום אלא על היין הראוי לנסך ע"ג המזבח והבדלה אינה בכלל קדוש היום. ולא הוצרכתי לכתוב זה אלא שראיתי בדבריך בשם בעל ארחות חיים שהוא משהו הבדלה לקדוש ולמדת ממנו ליין שנתערב בו מעט דבש ואינו כן מטעמ' דכתיבנא. ומ"מ לפי הסכמת האחרוני' ז"ל בין לקדוש בין להבדלה כשר ואפי' נשתנה טעמו הראשון שאין בו משום יי"נ כגון שיש בו שלישי דבש או שלישי פלפלין אפי"ה כשר הוא לקדוש דמ"מ טעם יין ומראה יין יש לו וכללא דקדושה הוא טעם ומראה כדאית' בפ' ערבי פסחי' (ק"ח ע"ב ע"ש) ושינוי זה שנשתנה משבחו הוא. ולא דמי ליין שריחו רע שנתמעט לנסוך ולקדוש ששינוי פוגמו:

ולענין יין מבושל שכתבת שאין מברכין עליו בפ"הג וכתבת שה"ה ליין שנתערב בו מעט דבש ודאי שהרמ"ב ז"ל כתב שם שדין יין מבושל לקדוש הוי כדיון יין מגולה ושריחו רע ואף על גב דכי אמרי' בגמרא אין אומרי' קדוש היום אלא על היין הראוי לנסך ע"ג המזבח אמרי' למעוטי יין מגולה ושריחו רע ולא אמרינן למעוטי מבושל יי"א דהיינו טעמא משום דמבושל מילת' אחריתי אית בי' ומ"ה לא אצטריך לאדכוריה בגמרא דאפי' בפ"הג אין מברכין עליו אלא שהכל ובודאי דאין מקדשין עליו וכ"כ רבינו ניס' ז"ל במגלת סתרים בשם רב האי גאון ז"ל וכ"כ בשם רב צמח גאון ז"ל וכ"כ רש"י ז"ל בתשובה. ואין זה נכון שהרי אמרו בירושלמי דפסחים (פ"ה ה"א) א"ר ינאי יוצאין ביין מבושל והרי ארבע כוסו' יש אח' מהם שאומרי' עליו קדוש היום וקאמר דיוצאין בו וכ"ש שמברכין עליו בפ"הג והיינו דלא אמרי' למעוטי יין מבושל דהא תנן (מנחו' פ"ו ע"ב) יין מבושל לא יביא ואם הביא פסול משום דלא ממעיטין אלא ריחו רע ומגולה משום הקריבהו נא לפחתך אבל מבושל חשוב הוא לומר עליו כל שירות ותשבחו' שבספר תהלים. והאי דמיפסל לנסכי' לאו משום גרעיות' הוא אלא משום דאמרי' בבכורו' מה כבש שלא נשתנה אף נסכי' שלא נשתנו אבל כיון שלא נשתנו לגרעיותא כשרי' הם לקדוש היום ובודאי שהבישול לא שינהו לגרעיות' אדרבה הוא משבחו ודבר זה נראה לעינים הוא ואמרי' בתרומות (פ' י"א מ"א) אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעטו ואלו היה פוגם אותו הי' נותנין טעם מפני שפוגמו ועוד דאמרי' בסיפא ר' יהודה מתיר מפני שמשבחו. ובודאי שמשבחו הרבה עד שיצא הפסד ההמעטה בשכר ההשבחה וכיון שמשבחו מ"ה לא ממעיטין לה בגמ' מקדוש היום ואף על גב דתנן בתרומות (פ"ב מ"ו) תורמין משאינו מבושל על המבושל ואין תורמין מן המבושל על שאינו מבושל לאו משום דגרוע הוא ממנו ומשום דאין תורמין מן הרע על היפה אלא משום דבעינן ראשית דגנך תירושך ויצהרך והאי לאו תירוש הוא דהא אשתני ומ"מ שינוי לעילוייה הוא ומקדשין עליו וכ"ש שאומרים עליו בפ"הג ואפש' שהגאונים ז"ל שאמרו שאין מברכין בפ"הג על יין מבושל וכ"ש שאין מקדשין עליו לא אמרו כן על היין שנתבשל ממנו ונשאר שם יין עליו אלא על היין שנתבשל הרבה ונעשה כעין דבש ולא נשאר עליו שם יין ובודאי שהדין עמהם בזה שאין מקדשין עליו ואין מברכין עליו בפ"הג שהרי יצא מתורת יין ואין שם יין עליו ומה שהשוית יין שנתערב בו מעט דבש ליין מבושל לפי דעתם אינו נראה שאפי' לדבריהם שאומרי' שאין מברכין במבושל בפ"הג אין הדין כן ביין שנתערב בו מעט דבש דמבושל איכא טעמא דליתיה בנתערב בו מעט דבש שהמבושל נשתנה לגמרי בטעמו ובריחו משא"כ ביין שיש בו מעט דבש. וא"ת מאותה ראי' עצמה שאמרו במבושל שאין מברכין עליו בפ"הג יש ללמוד כן ליין שנתערב בו מעט דבש. הא לא איריא שאפי' לדעתם ז"ל שתערובת דבש פוסל לקדוש לא הוה לן למימר בגמ' למעוטי שריחו רע ומגולה ושנתערב בו מעט דבש לפי שלא שינוי בשום מקום יין שנתערב בו מעט דבש לא יביא ואם הביא פסול שיצטרך למעטו כמו ששינוי במבושל הלכך איכ' למימר מדלא קא ממעט מבושל ששינוי אותו משנה שלמה איכא למימר דאפי' לבפ"הג אמעיט אבל ליין שנתערב בו מעט דבש אין ללמוד כן דאיכ' למימר דהאי דלא מעטוה בפירוש בגמרא היינו משום שלא שינוי אותה במשנתנו בפירוש אלא שלמדנו כן מדמפסיל רחמנא דבש למזבח ה"ה לדידן לקדוש אבל ה"ה דבפ"הג מברכין עליו לפי דעתם ואין הדמיון בשניהם נכון. זה נרא' לדעתם ז"ל אבל כבר כתבתי דעת האחרוני' ז"ל דאפי' לקדוש כשר וכ"ש שמברכין עליו בפ"הג:

אלא מיהו יש ביין הנהוג בארצות האלו ענין אחד הפוסלו לקדוש ולא מחמת הדבש אלא מחמת מראהו לפי שהוא לבן ואמרי' בפ' המוכר פירות (צ"ז ע"ב) בעי רב כהנא מרבא חמר חוריאן מהו אמר ליה אל תרא יין כי יתאדם ופירש

הרמ"ב ז"ל דלקדוש קא מיבעיא ליה א"נ לנסכי' ולקדוש דאי לנסכי' בלחוד הוה ליה לפרושי מדקא בעי סתמא ש"מ דלקידוש בעי. ומדפשיט לי' מאל תרא יין כי יתאדם ש"מ דחמר חוריאן פסול לקדוש וכתב הרמ"ב ז"ל דאפי' בדיעבד פסול ואף על פי שאמרו בירושלמי (פסחי' פ"ה ה"א) מצוה לצאת ביין אדום לאו דוק' מצוה מן המובחר אבל בדיעבד יצא אם אינו אדום אלא אפי' בדיעבד לא יצא דלא אשכחן בקדוש לא יביא ואם הביא כשר זהו דעתו של אדוננו הרמ"ב ז"ל. וקשה לי לדעתו דבפ' כל קרבנות צבור (פ"ו ע"ב) שנינו אין מביאין יין ישן דברי רבי ותניא בגמ' (פ"ז ע"א) יין ישן לא יביא ואם הביא כשר ואוקימנ' לה כרבי ואמר רבא מ"ט דר' משום דאל תרא יין כי יתאדם ופירש"י ז"ל דקי"ל דכשעברה שנתו עוברת אדמימותו. (ובין) [וכיון] דחמר חוריאן ויין ישן תרווייהו מפסלי מהאי קרא ורב' גופיה הוא דיליף להו מהאי קרא היכי אפשר למימר דלנסכים לא ילפי' מהאי קרא אלא למצוה מן המובחר ולקדוש ילפינן מיניה דאפי' בדיעבד מיפסיל. ואף על גב דאיכא למימר דחמר חוריאן נפיק מתחומיה דקרא טפי מיין ישן דבחמר חוריאן ליכא אדמימות כלל ואיכא למימר דלאו חמרא הוא כלל אפילו בדיעבד לקדוש ויין ישן לא נפיק כולי האי דאכתי אית ביה קצת אדמימו' אלא דרבא מוכח מקרא דכיון דחמר חוריאן ליתיה חמר כלל מדכתיב אל תרא יין כי יתאדם מהתם יליף ר' דין ישן לכתחלה לא דכיון שנתמעטה אדמימותו לאו מן המובחר הוא אף על גב דאיכא למימר הכי כיון דבחד סגנון אמר לה רבא בחמר חוריאן ויין ישן משמ' דכי הדדי נינהו וכן הרשב"ם ז"ל פירשה לזו דחמר חוריאן לנסכי' בלחוד וקאמר הרב ז"ל דאיכא דמפרשי לה לקדוש ולא נהירא ליה ז"ל ולנסכי' נמי פ"ה הרב ז"ל דלכתחלה הוא דפשיט לי' רבא דפסול אבל בדיעבד כשר שהוא פ"ה הא דתניא יין בורק לא יביא ואם הביא כשר פ"ה יין לבן ורע ואפ"ה אמרי' ואם הביא כשר וכיון דאם הביא כשר אפ"ה לכתחלה מקדשין עליו כדאמרי' ביין מגתו בפ' המוכר פירות (צ"ז ע"א) ולפי פ"ה של רשב"ם ז"ל אתיא שפיר ההיא דפ' כל קרבנות צבור דין ישן לרבי וחמר חוריאן תרווייהו ממעטי מקרא דאל תרא יין כי יתאדם לנסכי' לכתחל"א אבל לנסכי' דיעבד ולקדוש אפי' לכתחלה כשרים ובהדיא אמרינן בפ' ערבי פסחים (ק"ח ע"ב) ד' כוסות הללו צריך שיהא בהם כדי רביעי' אחד חי ואחד מזוג אחד חדש ואחד ישן וכיון דישן כשר לכתחלה לד' כוסות וקדוש היום מכללם ה"ה לחמר חוריאן דתרווייהו משמע דחד דינא אית להו דמאן דממעט להו מחד קרא ממעט להו... זה נ"ל בזה לענין הלכה אבל לענין מעשה אני חושש לדברי הרמ"ב ז"ל שלא לקדש עליו ולא לצאת בו בד' כוסות ומיהו לענין הבדלה אני נוהג להבדיל עליו דעדיף טפי משכר אפי' היכא דאיתיה חמר מדינה שהרי חשוב הוא ועולה על שלחן מלכים. ואפי' ליתיה חמר מדינה לא מסתבר למיפסליה אפי' לדברי הרמ"ב ז"ל ומה שכתבת בשם בעל ארחות חיים ז"ל כל שאין מקדשין עליו אין מבדילין עליו חוץ מן השכר וכו' זה הכלל לא מצאנוהו ושמה המחבר ההיא /ההוא/ ז"ל סובר דחמר חוריאן כשר הוא לקדוש וא"כ הוא דעתו ז"ל אפשר להתקיים כללו אבל לדברי הפוסל חמר חוריאן לקדוש וכן יין שנפל מעט דבש ויין מבושל לדעת הרמ"ב ז"ל אף על פי שאין מקדשין עליהם מבדילין עליהם ואין למדין מן הכלל הזה ואף על פי שנאמר בו חוץ שהרבה הקלו בהבדל' יותר מבקדוש לפי שהקידוש היא מן התורה כדאמרי' (פסחים ק"ו ע"א) זכרהו על היין בכניסתו וההבדלה אינה אלא מתקנת אנשי כנה"ג כדאמרי' בפ' אין עומדין (ל"ג ע"א) וכשאין שם כוס סגי להבדיל בתפלה וכשיש שם כוס כל דהו אף על פי שאינו כשר לקדוש כגון שכר כשהוא חמר מדינה או חמר חוריאן לרמב"ן ז"ל ושנתערב בו מעט דבש להרמ"ב ז"ל מבדילין עליו שהדעת נותנ' דהני עדיפי טפי משכרא ולא בעי דלהוו חמר מדינה דהא ודאי הוא בין שרוב שתיית בני העיר הוא ממנו בין שלא תהיה רוב שתייתם ממנו כך נראה לי:

טור אורח חיים הלכות שבת סימן רעב

אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח למעוטי ריחו רע שמסריח קצת ואפילו ריחיה וטעמיה חמרא אף על פי שמברכין עליו בפה"ג ולמעוטי מגולה אפי' סיננו במסוננת כתב הרי"ף גיאת אפילו האידנא דלא קפדינן אגילוי אין מקדשים עליו אבל מברכין עליו בפה"ג ויין מגתו מקדשין עליו דתנן סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום... ועל יין מבושל רבו הדעות הרב ר' שמעיה כתב בשם רבינו שלמה שמברכין עליו שהכל וכ"כ הרב ר' יצחק ו' גיאות. יין שנתבשל אפילו מעט וכן אם נתן לתוכו מעט דבש מברכין עליו שהכל וכ"כ רב האי וכיון שנתן האור תחתיו והרתיח אין בו משום גילוי ולא משום יין נסך ואין אומרים עליו קידוש היום ואינו נראה לבעל העיטור דלא גרע מקונדיטון דאיתא בירושלמי שיוצאין בו בפסח ידי ד' כוסות וכ"כ ר"ת ור"י שמקדשין על המבושל ולזה הסכים א"א ז"ל והרמב"ם ז"ל כתב אין מקדשין אלא על יין הראוי לנסך על גבי מזבח לפיכך אם נתערב בו דבש או שאור אפי' כטפת חרדל בחבית גדולה אין מקדשין עליו כך אנו מורין בכל מערב ויש מי שמתיר לקדש עליו שלא אמרו יין הראוי לנסך על גבי מזבח אלא להוציא מגולה או ריחו רע או מבושל שאין מקדשין על אחת מאלו.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן רב סעיף א

על כל (א) פירות האילן מברך בתחלה: * א [א] בורא * פרי העץ, (ב) חוץ מהיין שמברך עליו: (ג) בפה"ג, בין חי (ד) בין ב [ב] מבושל בין * שהוא עשוי קונדיטון (ה) דהיינו שנותנין בו (ו) דבש ופלפלין. הגה: ואם נתערב יין (ז) ג [ג] בשכר, אזלינן אחר הרוב, * (ח) אם הרוב יין, (ט) מברך: בפה"ג, * (י) <א> ואם הרוב שכר, * מברך: שהכל (ב"י בשם התשב"ץ).

משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן רב סעיף א

(ד) בין מבושל - דע"י הבישול אין משתנה היין לגריעותא. ואין חילוק [ב] בין אם בישל יין גופא [ג] או שבישל הענבים והצמוקים כדי לעשות מהן יין:

(ה) דהיינו שנותנין וכו' - ואף על פי [ד] שנשתנה [ה] טעמיה וריחיה עי"ז ממה שהיה מקודם אפ"ה לא נשתנה היין לגריעותא [ו] והיין עיקר לגבי אידך לפיכך מברכין עליו בפה"ג:

(ו) דבש ופלפלין- ואפי' [ז] שלישי דבש ושלישי פלפלין ויותר מזה אפ"ה היין עיקר שהם לא באו רק להשביחו ולהטעימו:

שער הציון סימן רב

(ה) דהיינו שטעם יין גם עתה יש בו אלא שאיננו כבראשונה, דאי אבד טעם יין על ידי התערבות משמע בתשב"ץ חלק א סימן פ"ה שאין מקדשין עליו ואין מברכין עליו בורא פרי הגפן:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רעב

סעיף ב

(ה) ג יין מגתו מקדשין עליו; (ו) וסוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום.

סעיף ח

* מקדשין (יט) על יין מבושל ועל יין (כ) שיש בו דבש, וי"א (כא) שאין מקדשין עליהם. הגה: והמנהג (כב) לקדש עליו אפילו יש לו יין אחר רק (כג) שאינו טוב כמו המבושל או שיש בו דבש (אגור).

משנה ברורה סימן רעב

(ה) יין מגתו - ומ"מ [י] מצוה מן המובחר ביין ישן [יא] והיינו כשכבר עבר עליו מ' יום:

(ו) וסוחט אדם - בזה [יב] אשמועין רבותא טפי אף שהוא חדש לגמרי שזה מקרוב שסחטו קודם השבת אפ"ה מותר לקדש עליו:

(יט) על יין מבושל וכו' - ס"ל דע"י כל זה אין משתנה היין לגריעותא [כח] והי"א ס"ל דמשתנה לגריעותא [כט] ואפילו בפ"ה ג אין מברכין עליהם אלא שהכל:

(כ) שיש בו דבש - כעין קונדיטון שנעשה מיין ודבש ופלפלין [ל] ואפילו אם נשתנה טעמיה וריחיה עי"ז:

(כא) שאין מקדשין עליהן - אפילו אם נתן בו דבש כל שהוא [רמב"ם] ואותן האנשים שמימינן מי דבש ביין למתק או משימין שם צוקער יש להחמיר לפי דבריו [פמ"ג]:

(כג) שאינו טוב וכו' - דאם הם [לא] שוין יש לחוש לדעת היש אומרים שמחמירין בזה שלא לקדש ולענין ברכה כבר נפסק לעיל בפשיטות בסימן ר"ב ס"א דמברכין עליו בפ"ה ג:

שער הציון סימן רעב

(יב) ולשון הגמרא דסוחט ומקדש, אפשר דאתי לאשמעין עוד רבותא דמותר לקדש מבעוד יום, והיינו מפלג המנחה ולמעלה, שאז מותר לסוחט ולקדש תיכף, וכדאמרינן ברכות כ"ז ע"ב:

ביאור הלכה סימן רעב

* מקדשין על יין מבושל - ויין מעושן עיין בחדושי רע"א דלדעת התוס' פסול משום דאשתני לגריעותא ע"י העשן ולהרמב"ן שם כשר כמו מבושל:

שו"ת פנים מאירות חלק ג סימן כא (1670)

שאלה ארי עלה ונתעלה במעלות התורה בביתו פתוחי' שערי צדק ושערי אורה ה"ה בר אבהן ובר אוריין הרב הגדול כבוד מהור"ר ליב אבד"ק מ"ד יצ"ו.

הנה כתבו קבלתי ובאתי להשיב על ראשון ראשון תחילה נאמר על אודות יין מבושל שכתבתי שיש לפקפק בברכתו אפרש שיחתי דהא בכוסס חטים כתב הרא"ש שיראה לו שיברך לאחריו בורא נפשות ולא ברכה מעין ג' אף על גב דחיטה כתיב בקרא כיון דאין אכילתה חשובה כל כך לא חשיבי ברכה לברך עליו מעין ג' וכן כתב בה"ג ור"ת הגיה במחזור שלו דמברך לאחריה בורא נפשות ומסיים ונכון להחמיר שלא לאכול חיטין או שלקות בעיניהו אם לא בתוך הסעודה משום ספק ברכה אחרונה ואמרינן בירושלמי דפירקן דרבי נחמי' בעי הדין דאכיל סולת מהו מברך בסופו אמר ר' יוסי ולפני לא אכיל סולת ר' ירמיה מיומה לפי שהיה מסופק בברכה אחרונה שאם היה מסופק בברכה ראשונה היה יכול לברך שהנ"ב דתנן על כולם אם אמר שהנ"ב יצא אבל בברכה אחרונה אין לו לברך אלא ברכה שנתקנה עכ"ל ומטעם זה כתב הט"ז בסי' ר"ח בדוחן ואורז דכתב הרי"ף שעל דוחן מברך שהכל והשיג על הפוסקים שכתבו שירא שמים לא יאכל דוחן ואורז אלא בתוך הסעודה כיון שאין הספק אלא בברכה ראשונה א"כ יברך שהכל וכן בצוקר בסי' ר"ב שכתב הטור בשם הרמב"ם שכל הגאונים כתבו שמברך עליהם בורא פרי אדמה ויש אומרים בורא פרי העץ והרמב"ם רצה לומר שמברכין עליו שהכל וכתב הטור שאפשר להשיב על דבריו וכתב הב"י מ"ש הטור ואפשר להשיב על דבריו דברי טעם הם ואעפ"כ כיון דפלוגתא היא לברך שהכל עדיף דעל כולם אם אמר שהכל יצא עכ"ל הרי שאף לענין עיקר הדין היה לברך בורא פרי האדמה אפ"ה חש הב"י לפלוגתא וכתב שראוי לברך שהכל להוציא נפשן מפלוגתן וא"כ ביין מבושל כתב הטור שרבו הדעות הרב רבי שמעי' ורש"י סבירא להו דמברכין עליו שהכל וכן כתב הרב ר"י גיאיות וכן כתב רב האי גאון והרמב"ם כדעת הגאונים שאין מקדשין עליו וכן הביא הרא"ש בפרק המוכר פירות בשם רב צמח גאון שאף בורא פרי הגפן אין מברכין עליו וא"כ למה לא חש רבינו והרב הב"י לגאונים עמודי עולם כאלו להוציא נפשן מפלוגתא ולברך על היין מבושל שהכל דיוצא אליבא דכ"ע.

ועוד כיון דעיקר פלוגתייהו משום דרש"י ושאר גאונים סבירא להו דנשתנה לגריעותא והתוספות ס"ל דנשתנה למעליותא ויש סתירה לדבריהם מהא דפ' שני דתרומות דאין תורמין מן מבושל על שאינו מבושל משום דאין תורמין מן הרע על היפה אלמא מבושל הוי רע וכתב הרא"ש שבירושלמי פריך מההיא מתניתין דסוף תרומות דתנן אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעטו ור' יהודה מתיר מפני שמשביחו אלמא דכ"ע עלויה עלייה דאפילו רבנן לא קאמרי אלא מפני

שממעטו אבל מודו שמעלי' עילוי בכך ומשני כאן בכהן כאן בבעלי' ורצה הרא"ש לפרש הא דאמר אבל לא מבושל על שאינו מבושל היינו בבעלים לפי שהן תורמין לפי המדה שהיה מן היין קודם שבישלו והכהן חפץ יותר ברבויי היין בלא בישול לכך חשיב ליה רע לגבי כהן וגם יש אנשים שאינן יכולים לשתות יין מבושל לפי שמחמת חזקו כואב לו בראשו הילכך חשיב רע לכהן אם אין דרכו לשתותו עכ"ל הרא"ש אבל אין פירושו מוכרח שראיתי בתוס' יום טוב שמפרש הך דירושלמי דמשני תמן תנינן בבעלים צריכין לתרום מן היפה והכא בכהן דלכהן התירו לבשל שמשביחו דמתקיים לו אבל בבעלים צריכין לתרום מן היפה דשאינו מבושל יפה לשת' ולא חיישינן במתקיים הרי להדיא שמפרש שיין מבושל אינו יפה לשתות כמו שאינו מבושל וע"כ צריכין אנו לפרש הא דאיתא בירושלמי בערבי פסחים ובשקלים דיוצאין ביין מבושל דס"ל דאף דנשתנה לגריעותא מברכין עליו בפה"ג ואנן סבירא לן כתלמודא דידן דכל שנשתנה לגריעותא נשתנה ברכתו והתוס' בפרק כיצד מברכין דף ל"ח ע"ב ד"ה משכחת ליה בתומי וכתתי כתבו דיינן מבושל טוב כמו חי ומטעם זה מברכין על יין מבושל בפה"ג אבל כבר כתבו שפשט' דמתניתין דפ' ב' דתרומות משמע שנשתנה לגריעותא והדרא קושי' לדוכתא על רבינו הטור והב"י למה לא כתבו שבמקום פלוגתא לברך שהכל כמו שהכריע הב"י בברכת צוקר.

ונראה לי לומר דשאני הכא דתיקונו הוי קילקולא דאי היה מברך שהכל על יין מבושל אתא לקלוקלא בברכה אחרונה לברך בורא נפשות ולרוב פוסקים מחויב לברך על הגפן ברכה אחת מעין שלש ולפי שנראה להרב הב"י רוב הדעות דמברכין על יין מבושל בפה"ג הניחו על הדין שהלכה כרבים כדי שלא יבוא לידי קילקול בברכה משא"כ בצוקר ובדוחן ובאורז שאין חילוק בברכה אחרונה אלא בברכה ראשונה לכך הכריעו לברך שהכל דיוצא לכל הדעות.

אבל אכתי לא נייחא דעתן למשנת חסידים וכמו שר' ירמיה לא אכל סולת כל יומי משום דנסתפק בברכה אחרונה דאלו ברכה ראשונה היה יכול לברך שהכל וכתבו הפוסקים והש"ע דגרעיני חיטי לא יאכל אלא בתוך הסעודה משום ספק ברכה אחרונה ה"נ ביין מבושל אלא שמ"מ נראה לי לחלק בשלמא גבי גרעיני חיטי יש לומר דלא תיקנו רבנן כלל ברכה מעין ג' על אדמה ועל פרי אדמה וא"כ אינו יוצא בברכה שלא תיקנו רבנן אבל גבי גפן דתיקנו רבנן ברכה מעין ג' **א"כ בדעבד יוצא אף להנך פוסקים דסבירי להו דמברכין על יין מבושל שהכל מ"מ בדעבד מודו הן לענין ברכה ראשונה הן לענין ברכה אחרונה על הגפן דיוצא בדעבד מידי דהוי אם ברך על ענבים בפה"ג דיצא וכן בברכה אחרונה על הגפן דיצא בדעבד כנזכר בש"ע סי' ר"ח סי' ט"ו ה"נ דכוותיה אך היותר טוב לברך תחילה על דבר שברכתו שהכל ויתחייב בברכה אחרונה בורא נפשות וגם יברך על היין מבושל תחילה בפה"ג ולבסוף על הגפן ואז יוצא לכל הדעות לכתחילה כן נראה לי לישיב דברי הב"י...**

שו"ת ויען יוסף אורח חיים סימן קי

בדין יין מבושל לענין קידוש.

שלום וברכה לכבוד אהובי ש"ב הרה"ג החו"ב אוצר בלום בתוי"ש מוה"ר יעקב יצחק שליט"א.

מכתב יקרתך נכון הגיעני ומעולם לא אמרתי שיהא חילוק לענין יין מבושל בין קידוש לד' כוסות, אך מסתמא אמרתי לאיזה שואל דנכון יותר ליקח יין שאינו מבושל לד' כוסות למי שיכול לשתותו, ושמע השומע וטעה לומר דדעתי לחלק בין קידוש לד' כוסות, וכמה פעמים אירע לי דברים כאלה שאומרים בשמי בטעות. והנני בזה ידיך ש"ב הנאמן דושת"ה באה"ר.

שו"ת ויען יוסף אורח חיים סימן קיא

בענין ברכת בורא פרי הגפן על מיץ ענבים שקורין גרעיפי זשוס.

חג כשר ושמח לכבוד ידידי הרה"ג המפורסם חו"ב בחד"ת וכו' מוה"ר"ר שלמה זלמן פריעדמאן האבדק"ק טענקע שליט"א. על דבר השאלה בענין ברכת בורא פרי הגפן בגרעיפי זשוס.

הנה גם אני שמעתי מפקפקין מחמת שהוא מבושל, ורק ביין מבושל מבואר (סי' ר"ב ס"א) שמברכין בורא פרי הגפן, משא"כ במה שלא בא לכלל יין, והא דמבואר בגמרא (בבא בתרא צ"ז ע"ב) סוחט אדם אשכול ענבים ואומר עליו קידוש היום, היינו משום שראוי להיות יין, משא"כ האי תירוש שהוא מבושל אין ראוי להיות עוד יין, כך שמעתי טעם המפקפקין, ושאלתי את בעל מסחר היין ואמר שהוא טעות, שהוא בעצמו עושה מהגרעיפי זשוס יין כשחסר לו, שאינו מבושל כל כך שלא יהא נעשה יין, ועל זה אני סומך לקדש עליו בשבת ויו"ט. והנני ידידו דושה"ט ושת"ה באהבה וכבוד חותם בברכה. [ניסן תשל"ה].

שו"ת משפטי עוזיאל כרך ג - אורח חיים סימן כו

(לאו"ח סימן ר"ב).

ברכת בפה"ג וקידוש היום על מיץ ענבים שרגילים למוזגם עם מי גזוז

(כ"ד אלול תש"א).

בחדש הרחמים יתברך ממרומים בטוב ובנעימים הרב הגאון דולה מים מבארות עמוקים כמוהר"ר שלמה איש אמונים יצ"ו. הרצליה. ר. מ. נ.

בתר דמסגינא בשלמותא הנני בא לחוות דעתי בדין ברכת ב"פ הגפן וקדוש היום על מיץ ענבים שרגילים למוזגם עם מי גזוז כבקשתו.

והנה מעכ"ת בבקיאותו המלאה וסברתו הישרה הוכיח מכמה דוכתי במשנה וגמרא דענבים משנסחטו נקראים יין לענין טומאה ואסור יין נסך, והוא הדין לברכה וקדוש, ולכן מברכין עליו בפה"ג, הואיל ולפי מסקנת הגמרא ברכת הגפן אינה קשורה עם אישתני למעליותא.

ואנא דאמרי' מימר שפיר קאמר מר להלכה ולמעשה, אבל לקושטא דמילתא נ"ל גם למסקנת הגמרא ברכת הגפן נקבעה משום דאישתני למעליותא, בזה שהוא משמח ומסעד סעיד, מה שאין כן בענבים כמות שהם שאינם משמחים, או בשמן, דאע"ג דאישתני למעליותא אין שנויו מעלה אותו למדרגת יין שהוא סעיד ומשמח. ומכל מקום שנוי למעליותא זה אינו דוקא ביין תוסס אלא גם בכל מיץ ענבים דמשעה שהוא יוצא מגוף הפרי שהוא ספוג בו מקבל מעליותא זאת דמסעד סעיד וגם משמח. הלכך מברכין עליו בורא פרי הגפן, בנגוד לכל שאר הפירות שכאשר משתנים למשקה נוזל מברך עליהם שהכל (ברכות לה: ושו"ע או"ח סי' ר"ב סעיף ח').

ועדיפא מינה מצאנו בדין שרית מי צמוקים, דפסק מרן: משך המים והבדלים מן הצמוקים הוה ליה יין ומברך עליו בפה"ג וברכה אחת מעין שלש, והוא שיהיו צמוקים שתהיה בהם לחלוחית שאם ידרוך אותם יוצא מהם דבשן (או"ח סי' רב סעיף י'), הא למדת שגם במי שרית צמוקים מברכין עליו בפה"ג משם שבלעו מיץ הצמוקים וכל שכן במיץ ענבים או צמוקים עצמם.

ולענין קידוש אף על גב דהלכה פסוקה היא: סוחט אדם אשכול ענבים ומקדש עליו, מכל מקום מצוה לברור יין טוב לקדש עליו (או"ח סי' ערב סעיף ג'), והרמב"ן פוסל לקדש על יין לבן (שם סעיף ד'), והמג"א כתב: ומצוה ביין ישן (שם ס"ק ג'), ומסתברא דעסיס ענבים שהוא לבן אינו יין טוב כמו יין שאחרי תסיסה, הלכך מצוה לקדש על יין ממש וטוב ולא על עסיס ענבים שאינו יין טוב ומבורר. והנלענ"ד כתבתי.

שו"ת שבט הלוי חלק ט סימן נח

ב"ה, יום ג' ויגש תשנ"ג לפ"ק.

כבוד ידידינו המכובד הרב הגאון הג' מאד נעלה בקי בחדרי תורה ר' אלטר אליהו הלוי רובינשטיין שליט"א ר"מ ורב בעיה"ק ירושת"ו.

אחדשה"ט וש"ת באהבה.

לנכון קבלתי מכתבו ואשר שאל כ"ת בענין תירוש מיץ ענבים שלנו שמברכים עליו בפה"ג ומקדשים עליו וכב' נתקשה דתינח יין מגתו וסוחט אשכול של ענבים במס' ב"ב צ"ז דמקדש עליו דאע"ג דאינו משכר עכשיו מכ"מ משכר לאחר זמן כמש"כ רשב"ם ב"ב שם צ"ז ע"ב ור"ל דלפ"ז לענין נסוך היין כשר דיעבד כמבואר בש"ס שם ולענין קידוש כשר לכתחלה, אבל מה שאינו נעשה שכר לגמרי כמיץ ענבים שלנו א"כ פסול גם דיעבד לניסך, וא"כ יפסל ג"כ לקידוש כאשר יוצא לכאורה משיטת הש"ס דב"ב שם.

ואני אוסיף בתחלה עוד תמיהת הביאור הלכה בסי' רע"ב ס"ג במה שכל המחבר דמקדשים על יין מתוק, וכל במ"ב דמשמע אפי' במתוק מצד עצמו לא ע"י שמש ותמה הרבה בבה"ל דהא מבואר במנחות פ"ז ע"א דמתוק מצד עצמו פסול אפילו דיעבד לענין ניסך ע"ג מזבח ואיך יכשר לקידוש, ונסתבך מאד בקושיא זו, ועיין במנחות שם פלוגתת רש"י ותוס' ולדעת רש"י בלשון ראשון ס"ל להגמ' דאפילו נמתק משמש פסול דיעבד והתוס' חולקים.

אבל מה אעשה שבעל בה"ל והרבה שעסקו בזה לא ראו דברי המאירי ב"ב שם והן בחי' המאירי פסחים ק"ז שכ' וז"ל המתוק מאליו בלא שום סבה עד שאינו משכר פסול לגבי מזבח ומקדשין עליו ע"כ, הנה למדנו דבר חדש דאינו משכר אינו פסול קידוש אם בלא"ה תורת יין פרי הגפן עליו, ואינו משכר הוא פסול מזבח דוקא ומש"כ גם רשב"ם דיין מגתו סופו לשכר, היינו כדי לת' להא דתני ר' חייא דיין מגתו לא יביא ואם הביא כשר גם למזבח, ולא נפסל מטעם אינו משכר לזה צריכים הטעם דסופו לשכר ולמדתי זה ג"כ מדברי המאירי שם שכ' ג"כ כדברי רשב"ם דטעם יין מגתו דכשר משום שבסופו יהי' שכר, ומוכח דלענין מזבח קאמר, אבל פסול אינו שכר לבד אינו פסול לענין קידוש, וקושית הגמ' שם ע"א לפי זה דאילמא יין מגתו אינו על דין קידוש אלא על יין מגתו למזבח דאינו פסול דיעבד וא"כ ע"כ ר' זוטרא בר טובי' לא מיירי מזה.

וכל הפסולים שם צ"ז ע"ב ממעטים משום שם פסול אחר כחמוץ או כמזוג וכיו"ב אבל אם הוא יין פרי הגפן מצד עצמו רק שאינו משכר אינו פסול כמש"כ במאירי ומיושב היטב שיטת השו"ע לענין מתוק מקושית הבה"ל, וענין יין אירופי שפסול שכ' כ"ת אינו ענין לכאן דהתם יוצא מתורת יין לגמרי.

אלא דקצ"ע מש"כ המאירי דפסול מתוק מאליו מטעם אינו משכר, ובמנחות פ"ז ע"א קצת לא משמע כן אולם י"ל.

סו"ד לענ"ד אינו משכר אינו פסול לקידוש כמבואר במאירי בתנאי שאין עוד ריעותא ביין עצמו, ויש עוד להאריך בשיטת הש"ס דב"ב לדעת המאירי אך א"צ וגם אין זמני אתי. הרני דוש"ת בכבוד ואהבה - מצפה לרחמי ה'. נ"ב - וגם אם נימא דלשון הרשב"ם לא משמע כן ודעתו דגם לענין קידוש מעכב שכר מכ"מ דברי המאירי מפורשים להלכה.

שו"ת יחוה דעת חלק ב סימן לה

שאלה: מיץ ענבים ויין שעוברים תהליך של פיסטור, האם אפשר לקדש עליהם בשבת ויום טוב, ולברך עליהם בורא פרי הגפן, או שמא דינם כדין יין מבושל, שלדעת פוסקים רבים ברכתו שהכל נהיה בדברו, ואין מקדשים עליו?

תשובה: כתב רבינו האי גאון בתשובה, בשם הגאונים הראשונים: יין שנתבשל, כיון שעבר האור תחתיו והרתיח, אין בו משום גילוי, לא משום יין נסך, ואין אומרים עליו שירה, ואין מברכים עליו אלא שהכל. והביא דבריו להלכה רבינו יצחק בן

גיאת בספר מאה שערים (עמוד ג). וכן הביאו בעל העיטור ח"ב (בדף קלב ע"ד). וכן כתב רבינו נסים גאון במגילת סתרים בשם רב האי גאון, שאין לקדש על יין מבושל, ואין מברכים עליו אלא שהכל. והובאו דבריו בספר המנהיג (הלכות פסח אות נג). וכן כתב רב פלטיא גאון בתשובה, והובאו דבריו בספר המכריע (סימן כד), ובשבולי הלקט (סימן קמה). וכן כתב בשו"ת הרי"ף (סימן רצה), שהיין המבושל מברכים עליו שהכל, ואינו ראוי לקידוש היום, מפני שאין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לינסך על גבי המזבח, ויין מבושל אינו ראוי לינסך על גבי המזבח. ע"כ. וכן הוא בשו"ת הגאונים (שערי תשובה סימן ד) וכן דעת רש"י בספר הפרדס (דף יז ע"ב). וכן כתבו הרא"ש והנימוקי יוסף (בבא בתרא צז ע"א) בשם רב צמח גאון. והרמב"ם (בפרק כט מהלכות שבת הלכה יד) פסק, שאין מקדשים על יין מבושל. וכתב הרב המגיד, שכן דעת כל הגאונים שאין לקדש על יין מבושל. ואף על פי שלא נזכר בפירוש בבבא בתרא (צז:), לאו כי הוכלא ליחשוב וליזיל. ויש מהגאונים מי שכתב שאין מברכים עליו אלא שהכל, ואין כן דעת רבינו שלא הזכיר כן בהלכות ברכות. אבל האחרונים הסכימו שמקדשים על יין מבושל, שהרי השבחו, ועליו עלייה. וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א. ע"כ. והתוספות פסחים (דף קט:): כתבו שמקדשים על יין מבושל. וכן כתבו עוד התוספות בבבא בתרא (צז סע"א), והביאו שכן מפורש בירושלמי (פרק ערבי פסחים), שיוצאים ידי חובת ארבע כוסות ביין מבושל ובקונדיטון. (ודחו סברת רש"י והר"ש שכתבו שיין מבושל מברכים עליו שהכל משום דאישתני לגריעותא). וכן כתבו בחידושי הרמב"ן והרא"ש והנימוקי יוסף שם. (וראה עוד בחידושי הרמב"ן ע"ז ל: סוף ד"ה הלכתא). וכן העלה הרשב"א בתשובה (סימן כד), ובמיוחסות (סימן קצ). וכן העלה רבינו ישעיה הראשון בספר המכריע (סימן כד). וכן כתב בספר המנהיג (הלכות פסח אות נג). וכן פסק מהר"ם מרוטנבורג בתשובה (דפוס פראג סימן תע). וכן כתב הריטב"א בחידושו לעבודה זרה (דף קט:): בד"ה אמר רב חסדא, שאף על פי שאמרו יין מבושל אין בו משום מגע עכו"ם ואינו נאסר משום יין נסך, מכל מקום שם יין ודאי עליו בין לענין קידוש בין לענין ברכה שמברכים עליו בורא פרי הגפן, ורק לענין איסור נסך לא גזרו עליו, מפני שאין רגילים לשתות ממנו אלא דרך תענוג ודבר מועט ולפרקים ואינו מצוי אצל הכל, ולפיכך לא היה בכלל גזירה ועמד בהיתרו. ע"כ. (וראה עוד בחידושי הריטב"א בבא בתרא צז:). וכן כתב הר"ן (בפרק ערבי פסחים). וכן פסקו בשו"ת התשב"ץ חלק א' (סימן פה), ובשו"ת הריב"ש (סימן י). וראה עוד בראבי"ה (פסחים, סימן תכג), ובאור זרוע (סימן קסב). וכן דעת עוד פוסקים ראשונים. ומרן הבית יוסף (או"ח/ סימן רב וסימן ערב), הביא דברי הפוסקים בזה, וכתב שדברי הראשונים שסמכו על הירושלמי שמקדשים על יין מבושל ומברכים עליו בורא פרי הגפן, דברים של טעם הם, וכן הלכה. וכן פסק בשלחן ערוך שם או"ח סי' ר"ב, ערב. וכתב הרמ"א בהגה שכן המנהג.

ולכאורה היה מקום להעיר בזה על מרן הבית יוסף, שמאחר ששנים מתוך שלשה עמודי ההוראה, והם הרי"ף והרמב"ם, הסכימו לדעת הגאונים שאין מקדשים עליו, היה לו לפסוק כדבריהם, על פי הכלל שקבע בהקדמתו לבית יוסף. (וראה למרן החיד"א בברכי יוסף חשן משפט סימן כה אות כט). ונראה שמרן הבית יוסף לא ראה תשובת הרי"ף, ולכן פסק כדברי רוב הפוסקים שחולקים על הרמב"ם. אולם בהגלות נגלות תשובות הרי"ף הנ"ל, נראה לכאורה שיש לחוש לשיטת הרי"ף והרמב"ם שפסקו כדברי הגאונים שאין לקדש על יין מבושל. וגם על עצם הברכה על יין מבושל, אף על פי שהרב המגיד סובר שדעת הרמב"ם היא לברך בורא פרי הגפן על יין מבושל, מפני שלא הביא דין זה בהלכות ברכות, מכל מקום רבינו ירוחם כתב, שהרמב"ם סובר שיש לברך שהכל על יין מבושל. (וראה בבית יוסף ריש סימן רב, שהעיר על דברי רבינו ירוחם, שלא מצאנו כן בדברי הרמב"ם, ומה שכתב הרמב"ם שאין מקדשים עליו, הרי פירש שהטעם הוא מפני שאינו ראוי לינסך על גבי המזבח. וראה בהערת הרב המו"ל שו"ת הראב"ד סימן פ"ז. ודו"ק). ועל כל פנים כלל גדול בידינו ספק ברכות להקל, ואם כן היה ראוי לפסוק שיש לברך על יין מבושל ברכת שהכל.

אולם נראה שאין לחשוב נידון זה לספק ברכות, כי אפילו לדעת הגאונים והרי"ף והרמב"ם שסוברים שיש לברך על יין מבושל שהכל, זהו דוקא לענין לכתחילה, אבל בדיעבד גם הם יודו שהמברך בורא פרי הגפן על יין מבושל יצא. שהרי באמת פרי הגפן הוא, ואף על פי שנשתנה לגריעותא, מכל מקום שם פרי הגפן עליו, ואינו משקר בברכתו. וכמו שכתב כיוצא בזה המגן אברהם (סימן רו סק"א), שאף על פי שהמברך על פרי האדמה בורא פרי העץ לא יצא, מכל מקום פירות הגדלים באילן, שצריך לברך עליהם בורא פרי האדמה משום שלא נגמר הפרי, או מפני שאינם עיקר הפרי, אם בירך עליהם בורא פרי העץ יצא. והסביר הפרי מגדים שם, שהטעם לזה משום שהמברך בורא פרי העץ על פרי האדמה משקר בברכתו, שהרי אין הפרי יונק מהעץ, אבל פרי האילן שברכתו בורא פרי האדמה מפני שלא נגמר הפרי, או שאינו עיקר פרי, ובירך עליו בורא פרי העץ, הרי אינו משקר בברכתו, שבאמת הוא יונק מן העץ, ורק לכתחילה יש לו לברך בורא פרי האדמה. ע"ש. וכן כתב מרן החיד"א בברכי יוסף (סימן רו סק"ב). ע"ש. גם הצ"ח (ברכות מ סע"א) כתב, בדין פירות שהם מיני אטד, (שסובר רבינו מנחם בתוספות שם, שצריך לברך עליהם בורא פרי האדמה), שמודה רבינו מנחם שאם בירך עליהם בורא פרי העץ יצא, שהרי בודאי עץ הוא, אלא שאינו חשוב לקבוע לו ברכה חשובה, ואין צריך לברך עליו לכתחילה בורא פרי העץ, אבל בדיעבד אם בירך עליו בורא פרי העץ יצא. ע"ש. וכן הלכה בפירות אדמה שטובים מבושלים יותר מחיים, שבעודם חיים צריך לברך עליהם שהכל, אם בירך עליהם בורא פרי האדמה יצא. וכמו שכתב הפנים מאירות חלק א' (סימן נח), והובא להלכה בברכי יוסף (סימן רו סק"ג), ובשערי תשובה שם. והוסיף השערי תשובה, שאם מסופק בפרי אדמה אם הוא טוב חי מבושל או להיפך, יברך עליו בורא פרי האדמה בין כשהוא חי בין כשהוא מבושל, שמכיון שבדיעבד יצא, עדיף לברך בורא פרי האדמה יותר מברכת שהכל, כיון שברכת בורא פרי האדמה מבוררת יותר. ע"ש. ולכן אף ביין מבושל שלדעת רוב הפוסקים צריך לברך עליו בורא פרי הגפן, וגם החולקים מודים שאם בירך עליו בורא פרי הגפן בדיעבד יצא, ראוי יותר לברך עליו בורא פרי הגפן. ושוב מצאתי בשו"ת פנים מאירות חלק ג' (סימן כא) שישב על מדוכה זו, והקשה על מרן שפסק לברך בורא פרי הגפן על יין מבושל, ולא חשש לסברת גאוני עולם שכתבו שיש לברך עליו שהכל. ותירץ, שהטעם משום שאף לדברי החולקים, בדיעבד אם בירך על היין מבושל בורא פרי הגפן, ולאחריו ברכת מעין שלש, יצא. וכמו שפסק כיוצא בזה מרן השלחן ערוך (או"ח/ סימן רח סעיף טו), שאם בירך בדיעבד על הענבים בורא פרי הגפן, או שבירך לאחריהם על הגפן יצא. והוא הדין לכאן. ע"ש. וכן כתב הגאון מהר"ם שיק בתשובה (חלק אורח חיים סימן פד), והוכיח כן מדברי המגן

אברהם (סימן רו סק"א) הנ"ל. וכן כתב הגאון רבי רפאל מוואלז'ין בשו"ת תורת רפאל (סימן ז). וראה עוד בשו"ת נחלת בנימין (סימן נא). ובשואל ומשיב רביעאה חלק ג' (סוף סימן קכז). ע"ש. ואף לענין לקדש על יין מבושל, נראה שנחשב כחמר מדינה, ואפילו לסברת האומרים שאין לקדש עליו, זהו רק לכתחילה, אבל בדיעבד אם קידש עליו יצא. וכן כתב באור זרוע חלק א' (סימן קסב), שאין להביא ראיה שצריך לברך על יין מבושל בורא פרי הגפן, מדברי הירושלמי (פרק ערבי פסחים) שיוצאים ידי חובת ארבע כוסות ביין מבושל, ומוכח שמקדשים עליו, שאני אומר יוצאים בו ומברכים עליו שהכל, כדין חמר מדינה. ע"ש.

ויש להוסיף עוד, מה שכתב בשו"ת התשב"ץ חלק א' (סימן פה), שאפשר שאף הגאונים שאמרו שאין מקדשים על יין מבושל, ואין מברכים עליו בורא פרי הגפן, לא אמרו כן אלא על יין שנתבשל הרבה ונעשה כעין דבש ולא נשאר עליו שם יין, ובודאי שבזה הדין עמהם, אבל יין שנתבשל מעט, ולא נשתנה בטעמו וריחו, שם יין עליו, ומקדשים עליו ומברכים עליו בורא פרי הגפן. ע"ש. וכן כתב המאירי (עבודה זרה כט:), שלא אמרו שיין מבושל אין בו משום ניסוך, אלא שבישלו כל כך עד שנשתנה טעמו וריחו מכמות שהיה, ומכיון שבטל חינו אין חובת ניסוך עליו. ע"כ. (וראה עוד בשו"ת הגאונים, שערי תשובה, סימן רנח). גם מרן החיד"א בספר ככר לאדן (דף קסב ע"א), צדיק עתק דברי הגאון מהר"ם די לונזאנו, שכתב, שמה שאמרו יין מבושל אין בו משום גילוי, ולא משום ניסוך, אין זה בבישול סתם, אלא בבישול רב עד שטעמו השתנה מטעם יין לטעם דבש. והכי מסתברא. ע"כ. וכן כתב הכנסת הגדולה יורה דעה (סימן קכג הגהות בית יוסף אות יד) בשם הרי"א ז. וכפי שהסביר כוונתו הגאון רבי חיים פלאג'י בספר רוח חיים (שם סק"ב). ע"ש. והגאון רבי יצחק טאייב בערך השלחן יורה דעה (סימן קכג סק"ה) כתב כן בדעת הרמב"ם. וע"ש. וראה עוד בשו"ת שביתת יום טוב (חלק יורה דעה סימנים א - ד). ובספר בית אהרן קריספין (דף מד ע"ב). ובספר בן איש חי (שנה ב', פרשת בלק אות ז). ואם כן יש כאן כעין ספק ספיקא, שמא הלכה כרוב הפוסקים שיין מבושל נשתנה למעלותא, ומברכים עליו בורא פרי הגפן, ומקדשים עליו, ואם תמצא לומר שהלכה כדברי הרי"ף והרמב"ם שחולקים וסוברים שאין מקדשים עליו ומברכים עליו שהכל, שמא לא אמרו כן אלא כשנשתנה טעמו וריחו, ויצא מכלל יין, מה שאין כן בפיסטור של היין, שעדיין עמד טעמו בו וריחו לא נמר, לכל הדעות יש לברך עליו בורא פרי הגפן ומקדשים עליו. ובצירוף הטעם שאף לדעת הגאונים בדיעבד אם בירך עליו בורא פרי הגפן וקידש עליו יצא, בודאי שיש להורות כן לכתחילה, כפסק מרן שקבלנו הוראותיו. וכן פשט המנהג. וידוע שבמקום מנהג אין לומר ספק ברכות להקל, וכמו שכתב התרומת הדשן (סימן לד). וכן הסכימו כל האחרונים.

לפיכך יין ומיץ ענבים מפוסטרים, מברכים עליהם בתחילה בורא פרי הגפן, ולבסוף ברכה מעין שלש, שהיא על הגפן ועל פרי הגפן. ומקדשים עליהם בשבתות וימים טובים.

שו"ת משנה הלכות חלק יג סימן לח

מיץ ענבים מהו לקדש עליו

ער"ח סיון זמן קבלת התורה התשנ"ג בני" יצו"א
מע"כ האי צורב עוסק בחוקי חורב שמואל צבי' בענדער הי"ו

שלום וברכה, בדבר שאלתו שקשה לו לשתות יין חי אבל יכול לשתות מיץ ענבים מבושל לענין קידוש מה עדיף, לשמוע מאחר המקדש ולצאת ידי חובתו, או עדיף לקדש בעצמו על מיץ ענבים מבושל, או על שאר חמרי מדינה.

ובאמת כאן שתי ענינים שאל, ולענין לצאת ידי חובתו בקידוש לא ראיתי חסרון בזה אדרבה קי"ל ברוב עם הדרת מלך ויש מקומות שמקפידין דוקא שאחד יקדש לכולם, וא"כ למה לא יצא ידי חובתו באחר המקדש ואולי כוונתו היכי שיכול הוא להיות המקדש ומוציא את הרבים ידי חובתם מה עדיף, או שהוא נוהג לקדש כדרך עולם שמקפידין להיפוך שכל אחד יקדש עכ"פ בליל שבת, וטעמם ונימוקם עמם.

והנה על משקאות אחרות בליל שבת אין מקדשין כלל כמבואר בש"ע א"ח סי' רע"ב ס"ט ובבוקר מקדשים על שאר משקאות ובפרט על י"ש שנהגו אפי' לכתחילה ובמקום שיש יין נמי כמה גדולים העדיפו י"ש בבוקר ולכן בבוקר מקדש לכתחילה על שאר משקים בפרט מי שיין לא מתקבל ליה והשאלה בלילה דוקא.

ולפענ"ד הנה לענין לקדש על מיץ ענבים מותר לכתחילה כמבואר בגמ' ב"ב צ"ז ואמר רבא סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קדוש היום ונפסק כן בש"ע סי' רע"ב ס"ב יין מגתו מקדשין עליו וסוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום. ועיין מ"ב שמפרש מאי קמ"ל סוחט אדם אשכול ענבים דרבנותא קמ"ל אף שהוא חדש לגמרי שזה מקרוב שסחטו קודם השבת אפ"ה מותר לקדש לפ"ז יין מגתו קודם ולכן קדמו המחבר, ולפענ"ד הא קמ"ל דיין מגתו כבר השמרים נצוללו וירדו ונשאר יין אלא שהוא מגתו אבל אשכול ענבים שסוחט אכתי מעורב בו הכל היין והשמרים ואפ"ה מקדש בו והא קמ"ל רבא דסוחט אדם אשכול ענבים.

ואולי בזה יש לפרש נמי שינוי הלשון שלשון המחבר יין מגתו מקדשין עליו וסוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום ולמה שינה בלשונו וכתב ואומר עליו קידוש ולא ליטנא דמקדשין ולפי פשטות לפי שהוא ליטנא דרבא שאמר שם ואומר עליו קידוש היום, ולהנ"ל י"ל דיין מגתו מקדשין קאי על הכל וסוחט אדם לאו כ"ע רק סוחט אדם ומיהו מלשון דאמר רבא בגמ' משמע אדרבה מינה מדייק דאפי' לכתחילה נמי ע"ש וברשב"ם ובלשון הרא"ש שם דתני ר' חייא יין מגתו לא יביא ואם הביא כשר וכיון דאם הביא כשר אפ"ה לכתחילה מקדשין עליו דאמר רבא סוחט אדם אשכול ענבים ואומר עליו קדוש היום ע"ש.

ומבואר דאדרבה מה שמקדשין איין מגתו הראי' מרבא דסוחט אדם וא"כ דא ודא חדא הוא וצ"ע על מ"ב דמחלק בינייהו בטעמא, איברא דיש לומר דיין מגתו גרע לגבי זה דהרי יין מגתו כשהוא תוסס כבר אינו ראוי עד שיעשה יין וא"כ בסוחט

אשכול שאכתי ודאי אינו תוסס אומר עליו קידוש לכתחילה אבל יין מגתו שאפשר כבר התחיל קצת להיות תוסס ואפ"ה מקדשין עליו ויהי' לשון מקדשין בדיעבד יותר מלישנא דאומר עליו שהוא לכתחילה ויליף הא מהא. ועיין מהרי"ל הל' שבת אמר מהר"ש רשאין לקדש לכתחילה על יין חדש מגתו כדתנן סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום וכן הוא בעצמו הי' מקדש על הנבצר תוך שבועיים גם אם מוכרים יין ישן בעיר.

ומיהו לענין יין מבושל הנה כבר פסקו בש"ע סי' ר"ב ס"א וסי' רע"ב דמברכין עליו בפה"ג ומקדשין עליו וגם לענין ד' כוסות פסקו כן ועיין רא"ש ב"ב הנ"ל ויין מבושל הי' אומר ר"ת ז"ל דמברכין בפה"ג וגם מקדשין עליו והביא רא"י מירושלמי דין מבושל משובח ועלויי עלייה אפילו לרבנן דר' יהודה, ומה שכתב רב צמח גאון ורש"י דאף לברך מברכין עליו שהכל דחו לה ע"ש, והגם דבפמ"א פקפק קצת למה לא חוששין עכ"פ לכתחילה מ"מ בזמנינו שהינים הם כולם מעורבים עם צוקר וכיוצא בו וגם היין גמור שלנו לא נעשה על דרך שעשו ינות מלפנים שעמד בחביות ונעשה יין ע"י חימוץ בדרך הטבע אלא עושים ע"י מיני כעמיקאלען ושופכין בו גם כעמיקאלען לעשותו חזק כפי רצונם ושופכין מים בתוך היין כך שלכמה פוסקים אולי אין לברך עליהם כלל אלא שהכל אלא שעכ"פ נשאר בשם חמר מדינה לענין קידוש אבל לגבי זה כבר לפענ"ד הסוחט אשכול ענבים עדיף לקידוש דעכ"פ יודע שהמיץ הוא מיץ ענבים שאמר רבא שאומר עליו קידוש היום.

בברכה וכו"ס המברכו בלב ונפש, מנשה הקטן

שו"ת משנה הלכות חלק י סימן סז **בענין יין מגיתו לקידוש ולארבע כוסות**

כבוד הרה"ג וו"ח נו"נ וכו' בנש"ק כש"ת מוה"ר מרדכי פינסקי שליט"א מנהל רוחני דישיבת עמק המלך במעקסיקא סיטי. אחדשה"ט, וכו'

גרסינן בגמ' ב"ב צ"ז ע"א אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב אין אומרין קידוש היום אלא על היין הראוי לינסך על גבי המזבח למעוטי מאי אילימא למעוטי יין מגיתו והא תאני ר' חייא יין מגתו לא יביא ואם הביא כשר וכיון דאם הביא כשר אנן אפילו לכתחילה נמי דאמר רבא סוחט אדם אשכול ענבים ואומר עליו קידוש היום וכו' אי למעוטי מזוג עלויי עליי' דאמר רבי יוסי בר"ח מודים לר"א בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים וכו' מבואר דין מגתו מקדשין עליו לכתחילה.

והרמב"ם בפ"ט מה"ש הי"ז כתב וכן יין חדש מגתו מקדשין עליו וסוחט אדם אשכול של ענבים ומקדש עליו בשעתו ע"כ ויש לדייק בלשון הרמב"ם שהוסיף וכן יין חדש מגתו ובגמ' ליתא לתיבת חדש דודאי יין מגתו חדש הוא עוד הוסיף תיבת בשעתו אחר סוחט אדם אשכול של ענבים ומקדש עליו ובגמ' ליתא לתיבת בשעתו אלא סתם ומקדש עליו ודיוק זה כבר מצאתי בפוסקים, עוד יש לדייק בעיקר מילתא שהביא וכן יין חדש מגתו מקדשין עליו וסוחט אדם אשכול של ענבים ולכאורה חדא הוא ובגמ' לכאורה מדייק מדר' חייא דין מגתו מקדשין עליו לכתחילה והא דמייתי דרבא פרשב"ם שם דגרסינן ואמר רבא ולא דאמר רבא כלומר דאם תעלה על דעתך לדמויי קידוש לינסך ולמימר דלכתחילה אין מקדשין עליו האמר רבא וכו' אלמא דמקדשין עליו לכתחילה וא"כ הא דאמר רבא רק לגלויי בא על יין מגתו דלכתחילה נמי אבל הרמב"ם מאי משמענו כיון שכבר כתב דין מגתו אפילו לכתחילה וסוחט אדם היינו יין מגתו.

ובש"ע א"ח סימן ער"ב ס"ב כתב המחבר יין מגתו מקדשין עליו וסוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום ג"כ צ"ע תרתי למה בעי כיון שאמר יין מגתו מקדשין עליו היינו סוחט אדם וחדא מתרתי הו"ל להשמיענו.

ואשר נראה בזה דלכאורה יש לעיין ביין מגתו שמקדשין עליו אפילו לכתחילה עד כמה דהרי בן מ' יום כבר הוא ראוי למזבח כדתנן במס' עדיות פ"ו מ"א ר"י בן בבא העיד ה' דברים וכו' ועל יין בן מ' יום שנתנסך ע"ג המזבח ועיין רש"י ברכות כ"ז ע"א ונדה ח' ע"א בן מ' יום ומקמי הכי פסול דהו"ל יין מגתו וא"כ משמע דכל מ' יום מקרי יין מגתו האמנם בגמ' תענית דף ל' כתבו יין מגתו עד כמה כל זמן שהוא תוסס וכמה תסיסתו ג' ימים ופרש"י יין מגתו חדש ומתוק ואינו טוב כיון ישן ומשלשל ומזיק ע"כ נראה לכאורה דין מגתו לא מקרי אלא כל זמן שהוא תוסס וזמן תסיסתו ג' ימים ועיין תוס' הרא"ש נדה דף ח' ועיין עוד יין בן מ' יום שהקשה דאע"ג דאמרינן [בפ"ד] [ט"ס שכתב פ"ק] דתענית דבג' ימים נפיק ליה מכלל יין מגתו לגבי ניסוך בעינן מן המובחר והנה מבואר עכ"פ דלאחר ג' ימים נפיק מכלל יין מגתו, וא"כ יין מגתו שאמרו ע"כ שהוא בתוך ג' ימים לתסיסתו ואכתי צ"ע בשעת תסיסתו מהו לקידוש וראיתי לרבינו גרשום מאוה"ג ב"ב צ"ז הנ"ל שפי' ז"ל יין מגתו שעדיין תירוש הוא ואינו תוסס כשהוא מתוק לא יבוא לנסכים ע"כ משמע דמפרש יין מגתו שעדיין תירוש הוא ואינו תוסס א"כ אפשר דין מגתו לשיטתיה דמקדש עליו לכתחילה הוא דוקא מיד קודם שתוסס וכ"ש לא לאחר ג' ימים שאז לא מקרי כבר יין מגתו לשיטתו ולכלל יין לא בא, או דילמא לענין קידוש קודם ג' ימים שפיר דמי בק"ו מיין מגתו ולאחר ג' ימים לא מקרי יין מגתו אלא יין ואפ"ה לנסכים בעי יין מן המובחר, ומרבינו גרשום מאה"ג נראה דרק מיד הוא כשר ואפילו קודם שתוסס.

ולפי"ז שפיר י"ל דזהו כוונת הרמב"ם שדייק וכן יין חדש מגתו מקדשין עליו ודייק חדש דוקא והיינו קודם שתוסס וכדי דלא תקשה מנ"ל הא דלמא לאחר ג' ימים כ"ש דמקדש עליו ולכן הביא עוד וסוחט אדם אשכול של ענבים ומקדש עליו בשעתו כלומר דוקא בשעתו ממש דכל שיניחנו לעמוד כך יהי' יין תוסס ולא יוכל לקדש עליו ובעי דוקא בשעתו ומיושב לשון חדש ולשון בשעתו, וגם מיושב למה הביא הא דסוחט אדם והוא כדי לגלות על היין מגתו, ועיין רמב"ם פ"א מהל' רוצח ושמירת נפש

ה"ח ולפמ"ש מיושב נמי לשון המחבר בש"ע שכתב יין מגתו מקדשין איזה יין מגתו והוא כמו סוחט אשכול של ענבים שהוא מיד וכמ"ש הרמב"ם בשעתו ואפשר דהם מפרשי הכי דסוחט היינו שמיד הוא.

איברא די"ל דהדיוק הוא דיין מגתו מקדש עליו אפילו חדש ובשעתו וכ"ש לאחר ג' ימים דאז כבר יצא משם יין מגתו ומקרי יין סתם וכמ"ש הרא"ש ובגמ' תענית שם והרבנות דאפילו בשעתו מיד מקדש עליו, ונראה דבחקירה זו נחלקו הפוסקים דרש"י נדה הנ"ל פי' ב' ימים ומקמי הכי פסול ועיין רע"ב פ"ו מא' דעדיות זז"ל ועל יין בן מ' יום ומקמי הכי פסול דהו"ל יין מגתו ועיין תוי"ט שם מלשון רש"י ורע"ב משמע לכאורה דפסול לגמרי וצ"ע ולפמ"ש י"ל דרש"י והרע"ב מחולקין בהכי דיין מגתו שאמרו בגמ' שכשר היינו קודם שנתוסס או עכ"פ בתוך ג' ימים אבל לאחר ג' ימים שיצא מכלל יין מגתו ולכלל יין לא בא הר"י הוא פסול אפילו בדיעבד ואתי שפיר ועל היין בן מ' יום ומקמי הכי פסול והיינו מקמי מ' יום דנקרא יין מגתו אכתי אפילו לאחר ג' ימים אבל לא הוי באמת יין מגתו וא"כ הו"ל יצא מכלל יין מגתו ולכלל יין סתם לא בא ולכן הוא פסול ומה שאמרו בגמ' ב"ב יין מגתו לא יבוא ואם הביא כשר מיירי בחדש מיד קודם שנתוסס וכדעת רגמ"ה, ואתי שפיר שיטת רש"י והרע"ב ועיין רש"י מנחות דף פ"ו ע"א במשנה לא מתוק פרש"י ענין אחר תירוש לא עברו עליו ארבעים יום והתוס' דף פ"ז שם הקשו עליו בד"ה מתוק דלא יתכן דהא הכא קתני ואם הביא פסול (פי' המתוק) ובפ' המוכר תני ר' חייא יין מגתו לא יביא ואם הביא כשר ולפמ"ש אתי שפיר דרש"י לשיטתו שפי' במס' נדה נמי פסול אלא שזה תירוש שלא עברו עליו מ' יום אבל עברו עליו ג' ימים שזה כבר יצא מכלל סוחט אדם ויין מגתו לענין זה אלא דאכתי מקרי יין מגתו לענין יין ממש והו"ל יצא מהתירא לאיסורא ורמז לדבר כמו כשר בבני יונה פסול בתורים פסול בבני יונה כשר בתורים וכעין זה מצינו לענין מוקצה דר"ש דהעלה פירותיו לראש הגג דחי להו בידים דאינן ראויים עד שייבשו הרי אף על גב דהם ראויים חיים אינם ראויים לאחר שהתחילו לעשות קייצים עד שיתייבשו והכ"נ כן הוא לענין יין מגתו כל שהוא התחיל לעשות יין כשר וכיון שנתוסס עד מ' יום שיעשה יין ממש אינו ראוי לכלום והבן ואתי שפיר פרש"י בס"ד.

ובזה אתי שפיר לשון רש"י ברכות כ"ז ועל יין בן מ' יום שיצא מכלל יין מגתו ובא לכלל יין גמור וקרינן ביה נסך שכר וצ"ע שהרי לאחר ג' ימים שנתוסס יצא מכלל יין מגתו כגמ' תענית ולהנ"ל אתי שפיר דמכלל יין שכשר בדיעבד יצא מיד לאחר שנעשה תוסס וכמ"ש רגמ"ה אלא דמ"מ אכתי מקרי יין מגתו לענין זה דלא הוה יין גמור וממילא לא מתכשר לא משום יין מגתו לאחר שנתוסס ולא משום יין גמור וכנ"ל ודו"ק.

אלא דראיתי להמג"א בסי' ער"ב אהא דפסק בש"ע יין מגתו מקדשין כתב זז"ל ומ"מ מצוה ביין ישן כמ"ש סי' ת"ר ע"כ, וכוונתו דשם כתב הד"מ לענין שהחיינו שיקדש על יין ישן ובשעת שהחיינו יתן עיניו על יין חדש (תירוש) ונראה דלקדש מצוה מן המובחר עכ"פ על יין ישן דאל"כ אמאי לא יקדש על התירוש, וראיתי בלבוש דבאמת כתב שיקדש על התירוש, ובס' א"ר אות ד' שכתב ומקדשין וכו' וכן עשה מהר"ש אף על פי שהיו מוכרין יין ישן דרשותיו סי' ע' (מי"ט) ומזה קשיא על מ"ש המג"א ומ"מ מצוה ביין ישן כמ"ש סי' ת"ר ע"כ ובאמת בסי' ת"ר נ"ל דמיירי כשיש לן ישן ורוצה לשתות ממנו הוא מוקדם משא"כ כשאין לו ישן אין מחוייב לקנות משום קידוש ע"כ הנה נראה דהמהר"ש והלבוש והא"ר חולקין על המג"א ולפענ"ד דגם המג"א מודה כשאין לפניו אלא חדש דא"צ לקנות ישן אלא כשיש לפניו שתי ינות אז מצוה מן המובחר בישן ואולי מודה ג"כ דוקא כשרוצה לשתות משתייהם ועכ"פ דעתו נוחה לו בזה כבזה, אבל כל שאינו אוהב את הישן כהחדש והחדש חביב עליו או שהישן מזיק לו גם המג"א מודה דמקדש על החדש ובזה יש ליישב שלא תקשה ממהר"ש על המג"א והבן, ובין כה ובין כה דינא דהמג"א אינו בעצם היין אלא בענין המובחר שהוא חוץ למצוה ופשוט.

ומעתה לאחר שביררנו שלענין קידוש יין תירוש ויין מגתו מקדש עליו לכתחלה נראה לבאר מה דינו לענין ד' כוסות ולכאורה פשוט דכל יין הכשר לקדש עליו כשר לד' כוסות דלא חמור ד' כוסות מקידוש ואדרבה קידוש דאורייתא ולדעת שיטה אחת בתוס' נזיר ועוד איזה ראשונים קידוש על היין נמי דאורייתא אבל ד' כוסות לכ"ע דרבנן הוא וכן כתבו הפוסקים ועיין ש"ע הרב הגרש"ז סי' תע"ב סכ"ז זז"ל כל היינות הכשרים לקידוש בשאר ימים טובים ושבתות כשרים לארבע כוסות וכו' ע"ש, האמנם בגמ' פסחים ק"ח ע"ב א"ר יהודה אמר שמואל ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה שתאו חי יצא אמר רבא ידי יין יצא ידי חירות ולא יצא ופרש"י ידי יין יצא ששתה ד' כוסות ידי חירות לא יצא כלומר אין זו מצוה שלמה נראה דבד' כוסות בעי ב' עינים שישתה ד' כוסות והוא מדין הכוס וגם בעי לצאת ידי מצות ארבע כוסות אבל לא יצא ידי חובתו שאין זו שתייה מהודרה ע"כ, ולכאורה צ"ב מהו שתי' מהודרה ולמה לא כתב שאין זה יין שיצא בו ידי חירות שבעינין יין חזק, ומדדייק שאין זו שתי' מהודרה ולא כתב שהחסרון ביין אלא החסרון בשתי' שאינה מהודרה א"כ החירות הנאמרה בד' כוסות הוא שצריך לשתות דרך בן חורין יין מזוג ומהודר אבל אין צריך להיות יין משכר ואדרבה יין משכר מיחסר חסר ליה מדין חירות וכמ"ש הרשב"ם להדיא ב"ב הנ"ל דיין מזוג אינו בכלל שכר וכ"כ הר"ן הנ"ל.

ובירושלמי שקלים ח' ע"ב ד' כוסות מהו לשתותן בפוסקין פי' לשתות בהפסק ומשני כלום אמר שישתה לא כדי שישתה ולא שישתכר אם שתה בפוסקין אף הוא אינו משתכר פי' דעיקר שתקנו ד' כוסות שישתה ולא שישתכר וכמ"ש בירושלמי שלהי פסחים בין ג' וד' לא ישתה למה כדי שלא ישתכר אם שתה בפוסקין אף הוא אינו משתכר עיין תקלין חדתין שם מבואר מיהוא דהעיקר של ד"כ שלא ישתכר.

וכן דקדקתי לרבינו הגדול הרמב"ם פ"ז מהח"מ ה"ט זז"ל ארבע כוסות הללו צריך למזוג אותן כדי שתהי' שתיה עריבה הכל לפי היין ולפי דעת השותה ע"כ, הנה כתב מפורש דהקפידה הוא על השותה שצריך שתהי' שתיה עריבה על השותה הכל

לפי היין ולפי דעת השותה וא"כ אין זה דין בין אלא זה הוא דין בהשותה וכתב עוד שם ששה ארבע כוסות אלו יין שאינו מזוג יצא ידי ד' כוסות ולא יצא ידי חירות ע"כ והטעם לפי שאין דעת ב"א עריבה בין חי, ופשוט.

ולפי"ז בין תירוש מגתו ודאי דיוצא ידי ד' כוסות דשתי' עריבה היא ויין מקרי כמו שביארנו לעיל דין מגתו מקרי יין שפיר יוצא בין מגתו ידי ארבע כוסות וגם ידי חירות כיון שהוא שתי' עריבה לדעת השותה.

ושמעתי בשם ידי"נ וידי נפש כל חי הגאון הגדול ר' משה פיינשטיין שליט"א שיצא לחדש דבין מגתו הנקרא (גרעיפ דזשוס) אינו יוצא ידי ארבע כוסות דהגם דידי יין יצא מ"מ כיון דין מגתו אינו משכר ליכא חירות, וד' כוסות בעינן יין משכר דזהו דרך חירות, ולפענ"ד בהורמנא דמלכא לא נראה כן דהרי יין מזוג כתבו להדיא דאינו משכר ואדרבה מהאי טעמא כשר לד' כוסות ולקידוש משום דאינו משכר וכמ"ש הרשב"ם והר"ן והחירות אינו דין בין שיצטרך להיות יין שהוא משכר אלא בשותה יין מגתו הגם דאינו משכר מ"מ ראוי הוא להיות משכר וכמ"ש הרשב"ם ב"ב ד"ה יין קוסס כתב הוא יין הנמכר בחנות ופסול הוא דלא הוי שכר ולא ראוי להיות שכר כיון מגתו דסופו מיהו להיות שכר ע"כ, הנה דין מגתו כשר משום דסופו להיות שכר, וא"כ יין מגתו לענין יין חשוב יותר מיין מזוג דין מזוג לא מקרי עוד יין משכר ואינו בכלל שכר וכמ"ש הרשב"ם בשם הספרי ואפ"ה כשר לקידוש וד"כ, א"כ יין מגתו דמקרי יין אפילו לנסכים בדיעבד כ"ש שהוא יין לד' כוסות אלא דצריך לשתותו באופן שיהי' עריבה להשותה ואז יהיה ג"כ דין חירות ויצא ידי חובתו לכ"ע והדין דשכר לא נאמרה רק לנסכים דשכר כתיב בהו עיין רשב"א ב"ב הנ"ל ד"ה אדם דשכר כתיב בהו ע"כ, ובאמת דגם חירות זו לא ביארו לנו מה הוא והרשב"ם הוסיף ידי חירות לא יצא כלומר אין זו מצוה שלמה שאין חשיבות אלא בין מזוג והני מילי ביינות שלהן דדרו על חד תלת מיא אבל יינות שלנו לא בעי מזיגה נראה דחירות הוא ענין של חשיבות אלא דאכתי לא נתברר אי החשיבות הוא על היין או על השותה.

והנראה דהחשיבות הוא צריך מצד השותה ולא על היין דאדרבה יין חי חשוב הוא מצד עצמו שהרי ראוי הוא לנסך על גבי המזבח ואדרבה מזוג פסול למזבח, וא"כ יין חי הוא דהוה יין חשוב אלא דלענין חרות בעי חשיבות מצד השותה שיהי' חשוב אצלו לשתות ויין חי אינו חשוב ומהודר לשתות לבן חורין אלא דרך מזיגה וכמ"ש בגמ' ב"ב הנ"ל אי למעוטי מזוג עלויי עלייה (פרשב"ם לקידוש) דאמר ר' יוסי ברבי חנינא מודים חכמים לר"א בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים ופרשב"ם דלא חשוב לשתי' חי אלא מזוג הרי דהיין חי שהוא חשוב לגבי נסכים מקרי אינו חשוב לגבי קידוש ויין מזוג שפסול לנסכים כמבואר ב"ב (צ"ז ע"ב) כשר הוא וחשוב לגבי קידוש והטעם דמזוג פסול לנסכים דאינו בכלל שכר ובספרי דריש הכי ונסכו רביעית ההין חי אתה מנסך ולא המזוג ונמצא דהחשיבות של מזוג לקידוש הוא דהוא שתי' נעימה וחשובה לגבי השותה ולא לגבי היין דאדרבה היין נתבטל ע"י המים ויוצא מתורת שכר.

וכעין זה כתב הר"ן פסחים ק"ז ד"ה אין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לנסך ע"ג המזבח והקשה הר"ן כי היכי דאמרין למעוטי יין שריחו רע או מגולה אמאי לא אמרינן למעוטי מעושן ומבושל דפסילי לגבי מזבח וי"ל דהא דאמרין דין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך ע"ג מזבח לא אמרו אלא באותו שאין ראוי לנסך מפני גריעות שיש בגופו דאדרבה עלויי עליוה כלומר דאע"ג דאיפסול לגבי מזבח כיון דלא איפסול אלא מחמת שאינו משכר ולא מחמת גריעות שיש בגופו דאדרבה עלויי עליוה לא איפסול לקידוש הנה כתב להדיא דמזוג שנפסל למזבח הוא משום דאינו משכר ולגבי מזבח שכר כתיב אבל העילוי בזה הוא שהוא משובח לשתי' א"כ העלוי הוא להשותה שחשיבות היין שיהא ראוי לשתות אבל השבח הוא להאדם ולא להיין וא"כ הכ"נ דרך חירות הוא שצריך לשתות שתי' חשובה שיהנה בה ואין לזה שייכות עם חשיבות היין.

וראיתי להמאירי פסחים ק"ח וז"ל שתאם חי אף ברביעית חי לכל אחד יצא ידי יין. עוד נראה דבגמ' פסחים ק"ח שם מיתיבי ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית אחד חי ואחד מזוג אחד חדש ואחד ישן רבי יהודה אומר צריך שיהא בו טעם ומראה יין וכו' רבי יהודה אומר צריך שיהא בו טעם ומראה אמר רבא מ"ט דרבי יהודה דכתיב אל תרא יין כי יתאדם וכתב הרשב"ם ואחד ישן כשאין בו טעם יין כל כך שנעשה חלש אי נמי חדש אין בו טעם יין צריך שיהא בו טעם יין למעוטי חדש וישן ע"כ והתוס' ד"ה אחד פי' דיין עדיף הוא עיקר ע"ש. והנה לדעת החכמים דפליגי ארבי יהודה פשוט דיוצא ידי ד' כוסות בין חדש וישן ולדעת רשב"ם דממעט ישן ודאי לא שמענו שלא יצא בזה אע"כ דיוצא בזה וכת"ק.

שוב האיר ה' עיני ומצאתי בחי' הגרי"ז הלוי על הל' חו"מ פ"ז ה"ז שהאריך הרבה במה שכתב הרמב"ם ששה ד' כוסות אלו מיין שאינו מזוג יצא ידי ארבעה כוסות ולא יצא ידי חירות איזה שני דברים יש בזה דבשלמא דרישא דיוצא ידי ד"כ ולא יצא ידי חירות אפשר לפרושי כפרש"י דקיים עיקר המצוה של ד"כ אבל לא קיים אותה מן המובחר דמצוה בשתייה דרך חירות ולא בין חי אבל להיפוך שיצא דרך חירות ולא יצא ידי ד"כ צ"ע איזה קיום יש בהשתיה דרך חירות מלבד המצוה של ד"כ וצ"ע בזה, ולאחר שהביא שם דעת אביו הגר"ח שתמה על דברי התוס' ריש פרק ע"פ שכתבו על הא דתנן לא יפחתו מד"כ וז"ל מתוך הלשון משמע קצת שאינו נותנין לבניו ולבני ביתו כי אם לעצמו והוא מוציא את כולם בשלו וסברא הוא דמ"ש ד"כ מקידוש דכל השנה שאחד מוציא את כולם ותמה הגר"ח ז"ל דמה ענין ד"כ לקידוש של כל השנה דהתם המצוה היא הברכה וזו עיקר הקידוש ובזה הוי דינא דשומע כעונה אבל בד' כוסות עיקר המצוה היא השתייה והוכיח מזה דגם בד"כ אין עיקר המצוה השתי' רק הברכות והוי ממש דוגמא דקידוש דכל השנה וכל הכוסות של ברכה וכן מוכח מדברי הגר"א סימן רע"א סי"ד ע"ש ולאחר שהעלה דדין חירות לדעת התוס' הוא דין של מצוה מן המובחר כמו בכל כוס של ברכה וכל מה שמועיל בכל כוס של ברכה הכ"נ לענין ד"כ ע"ש כתב וז"ל:

אולם בהרמב"ם פ"ז מהל" חו"מ ה"ט כתב וז"ל ארבעה כוסות האלו צריך למזוג אותן כדי שתהיה שתי' עריבה הכל לפי היין ולפי דעת השוטה עכ"ל, וכפי הנראה מלשונו זה דין מסוים בהמצוה של ארבע כוסות שתייתן שתהי' שתיה עריבה ועוד יותר נראה מדבריו דאין זה כלל דין בהחפצא של הדבר רק במעשה השתי' שתהי' שתי' עריבה דרך חירות וכמבואר בדבריו דצריך לעשות המזיגה לפי דעת השוטה לכל אחד ואחד לפי מה שהוא והיינו משום דלאו משום חשיבות הכוס קאתינן עלה רק משום מעשה השתי' שתהי' דרך חירות ובזה כל אחד בדידי' משערין וכו' ולפ"ז העלה דלדעת התוס' עיקר המצוה של ד"כ מתקיימת רק בזה שהן נעשין כוס של ברכה ככל שתיית כוס של ברכה ואין לה דינים מיוחדים כלל ומעשה השתי' הוא ככל שתיית כוס של ברכה והרמב"ם ס"ל דיש בד' כוסות גם מצות שתי' וזהו העיקר דרך חירות שבה ומשו"ה ס"ל דנאמרו דינים בשתי' שתהא שתי' עריבה ואל"ה לא מקיים בה דרך חירות ע"ש. והנה מבואר מדבריו ז"ל דדרך חירות אינו דין בהחפצא של הכוס רק במעשה השתי' ולפ"ז פשוט דכל ששוטה יין מגתו והשתי' עריבה עליו יצא גם ידי חירות ואדרבה אם שתה יין שאין השתי' עריבה עליו לא יצא ידי חירות כיון שהרמב"ם תלה בכל אדם עריבות היין לפי דעתו וק"ל ועיין בשו"ת הרא"ש כלל כ"ה דשתי חובות הם חובת היין וחובת ד' כוסות והא דאמרינן בגמ' והוא דשתי רובא דכסי הוא משום חובת היין אבל משום חובת ד' כוסות הי' די בשתיית אחרים כמו בכל כוסות של ברכה שמוציאין זה את זה.

היוצא לנו מכל זה דלפענ"ד מותר לכתחילה ליקח יין תירוש מגתו (גרעיפ דזשוס בלע"ז) לד' כוסות ולשתותן דרך חירות ולצאת ידי חובתן או לסחוט אשכול של ענבים ולקיים המצוה כתיקונה, ואכתי פש לן דברי המג"א דס"ל דעכ"פ מצוה מן המובחר לקדש על יין ישן נראה לא מיבעיא להלבוש והא"ר דחולקין דליכא למיחש אלא אפילו להמג"א נראה נמי דוקא כששניהם שוין אז מצוה מן המובחר על יין ישן אבל אם החדש יותר טוב והישן מזיק לו אז ודאי ליכא אפילו מצוה מן המובחר ביין ישן וא"כ להשוותם יין ישן חזק שמזיק להם וכמעט א"א להם לעשות הסדר אח"כ ליכא מצוה מן המובחר כלל אפילו יש לו ישן. עוד הי' אפשר לומר דדוקא בכוס של קידוש הוא דס"ל מצוה מן המובחר מן הישן אבל לשאר ד' כוסות אפילו מן המובחר ליכא אלא דקצת לא משמע כן בש"ע הגרש"ז ודו"ק. והנה כל זה בין סתם שיש לו לקיים או ביין ישן או בתירוש, אבל היינו שלנו שנעשו ע"י (כעמיקלס בלע"ז) ואינם נעשים ביין מלפנים שהיו עושים אותן ע"פ דרך טבע, כה"ג יש לחוש דפסולין לנסכים וכבר שמעתי אומרים שאפשר שעל כמה יינות שיש להם טעמים שונים צריך לברך שהכל ולא בפה"ג, וצ"ע גם על הכשרו לכל דבר שצריך יין, מ"מ לא אומר ח"ו לפסול אבל נראה פשוט דאינו עדיף מסוחט אדם אשכול שכשר לכ"ע והני יינות שמשכרין ואין ביד השותים לקיים הסדר מחמת שכרות וגם לפעמים נעשים חולים מזה עיין מ"ב מ"ש בזה ביין שנעשה חולה ממנו, שאז לא די שליכא מצוה אלא יצא שכרו בהפסדו שגם שאר מצות ליל הסדר א"א לו לקיים כדבעי אכילת מצה ומרור וסיפור יציאת מצרים דשכור פטור מכל המצות וכל ערום יעשה בדעת.

ובגמ' ברכות ל"ה ע"א דא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מנין שאין אומרים שירה אלא על היין שנאמר (שופטים ט) ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלקים ואנשים, ובגמ' ערכין י"א אמר רב יהודה אמר שמואל מנין לעיקר שירה מה"ת שנאמר וכו' רב מתנה אמר מהכא תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב איזוהי עבודה שבשמחה וטוב לבב הוי אומר זה שירה וכו' א"ר מתנה מנין לביכורים שטעונון שירה אתיא טוב טוב מהכא ופריך איני והא א"ר שמואל בר נחמני א"ר מנין שאין אומרים שירה אלא על היין שנאמר ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלקים ואנשים אם אנשים משמח אלקים במה משמח מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין ומשני כדתיני רב יוסף פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקין הביא ענבים ודרכן מנין ת"ל תביא ופרש"י הביא ענבים לעזרה לביכורים ודרכן מנין שיצא ת"ל אשר תביא מארצך ועיין רגמ"ה ובתוס' שם כתבו ונראה לפרש דמיירי לכתחילה וה"פ הביא ענבים ודרכן מנין שיביאם לכתחילה ת"ל תביא דמשמע לכתחילה ומשנת ביכורים נמי אתיא שפיר דמיירי במשקין היוצאין מזיתים וענבים שאומרים עליהם שירה לכתחלה ואידי דתקנו עליהם שירה תקנו נמי בכל הביכורים של ז' המינים ע"ש, ועיין ש"מ בשם הירושלמי ורמב"ם פ"ב מבכורים ה"ד וברדב"ז וכ"מ שם.

והנה מבואר דשירה אין אומרים אלא על היין המשמח אלקים ואנשים ובכורים שאומרים עליהם שירה משכחת לה כגון שהביא ענבים ודרכן בעזרה לפרש"י או עכ"פ בירושלים לרגמ"ה ע"ש והביאו לעזרה אומרים עליו שירה ומקרי משמח אלקים ואנשים ולדעת זה אפילו לכתחילה ומבואר דתירוש נמי משמח ויש בו משום שמחה וזה ראי' ברורה בס"ד ועיין תוס' פסחים ס"ד ע"א, ומבואר דתירוש נמי משמח אלקים ואנשים. שוב מצאתי בגמ' יומא ע"ו ע"ב דכ"ע תירוש חמרא הוא ובקרא תירוש ינובב בתולות וכתוב זנות ויין ותירוש יקח לב ע"ש וברש"י ואכילת ענבים אינה משכרת, ומשמע דתירוש הכ"נ דמשכר ג"כ (אלא לא כמו יין) ע"ש עכ"פ כי תירוש בכלל יין הוא ופשוט. [שוב מצאתי בירושלמי פסחים פ"י ה"א אריב"ל הני ד' כוסות של פסח כנגד מי כנגד ד' כוסות של פרעה וכו' ואשחט אותם אל כוס פרעה וכו' והמבואר דד' כוסות שתקנו לנו חז"ל תקנו נגד ד' כוסות של החלום שחלם ואשחוט אותו והנה התם כתיב אשכול ענבים ואשחוט אותם ולא שהי' יין ישן כלל נמצא דעיקר התיקון הי' בשביל תירוש ומיץ ענבים ולא יין והוא פלא.]

בידידות בלב ונפש. מנשה הקטן

בענין כוס של קידוש

כתב הרמב"ם פכ"ט משבת הי"ד, אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך ע"ג המזבח, לפיכך אם נתערב בו דבש... אין מקדשין עליו... להוציא יין... מבושל. ועי' שו"ע או"ח (סי' רע"א ס"ח) שפסק המחבר שמקדשין על יין מבושל ועל יין שיש בו דבש, [כדעת התוס' והרא"ש, דהך גמ' דב"ב פרק המוכר את הפירות (צז). דאין אומרים קדוש היום אלא על היין הראוי לנסך ע"ג המזבח, לא בא אלא לאפוקי יין שריחו רע וכיוצא בזה, משום גדיעותא]. וי"א שאין מקדשין עליהן.

ועי' או"ח (סי' תע"ב סי"ב) מהירושלמי, דיוצאין י"ח ארבע כוסות אפילו ביין מבושל ובקונדיטין. הרי להדיא שאף הרמב"ם לא החמיר לפסול במבושל וכנתערב בו שאור ודבש אלא דוקא לקידוש ולא לארבע כוסות ולשאר כוסות

של ברכה. ומנהג רבנו היה להחמיר כדעת הרמב"ם, שלא לקדש על גרייפ ז'וס, שהוא מבושל, ולא על יין שהוסיפו בו צוקע"ר.

אלא שיש מקום להסתפק בליל פסח, דאנו תמיד מחמירים כאותה הדעה שבתוס' פסחים (צט:): ד"ה לא יפתחו, דלא סגי במה שהכעה"ב מברך כל ד' הברכות על הכוס [קידוש, אשר גאלנו, ברהמ"ז, וברכת השירן] להוציא כל כל בני ביתו, דנוסף על מה שתקנו חכמים ד' ברכות על הכוס [דוגמת קידוש על הכוס והבדלה על הכוס דכל השנה כולה], תקנו ג"כ מצות שתיית ד' כוסות בליל פסח בתורת מצות חירות, דבכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא ממצרים [ע"י הסיכה וע"י שתיית ד' כוסות] ומעתה יש להסתפק, אם סגי במה שהמקדש יש לו כוס של יין שאינו מבושל ושאינו בו צוקע"ר בעד הכוס הראשון, ושאר בני הבית הרי יוצאים במה ששומעים ממנו הקידוש י"ח קידוש ומה שצריכים הם לשחות כוס לעצמם זהו מכח מצות חירות אשר היא מצות ארבע כוסות, ולארבע כוסות הרי מבואר בירושלמי דיוצאין במבושל ובקונדיטין. או דנימא דבליל פסח בעינן שהכוס הראשון של כל אחד ואחד יהי' דינו ככוס של קידוש, וכאילו כל אחד ואחד אמר (מכח דין שומע כעונה) את ברכת הקידוש על הכוס של יין המונח לפניו, וממילא יש להצריך להדר לכתחילה לצאת י"ח שיטת הרמב"ם, שיהא הכוס הראשון של כל אחד ואחד מיין בלתי-מבושל ושלא הוסיפו בו צוקע"ר. ודעת רבנו הי' נוטה יותר להצד השני הזה.

פא

בענין מיץ ענבים לד' כוסות

הרב מנחם דוב גנק

בענין מיץ ענבים לד' כוסות

נחלקו הפוסקים אם מיץ ענבים כשר לד' כוסות. הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (מובא בהגדת קול דורי סי' ג' אות ח' בשם אביו) סבר דאין יוצאין במיץ ענבים לפי שצריך שיהא יין המשכר שאל"כ אינו שתייה דרך חירות. וממו"ר מרן הגר"ד סולוביצקי זצ"ל שמעתי שיוצאין במיץ ענבים דצריך שיהא שתייתו עריבה עליו ואם היין מזיקתו או קשה עליו, אורבה, שתייתו עריבה במיץ ענבים והוה יותר דרך חירות. ועיין בהסדר הערוך (רף ק"ב) שהביא בשם הגר"ח קנייבסקי שליט"א שהחזו"א שמה מיץ ענבים לד' כוסות, ובתשובות והנהגות ח"ב א"ח סי' רמ"ג כתב שהגאון מסשיבין גם שמה מיץ ענבים לד' כוסות.

והגר"מ פיינשטיין סבר ממה דקאמרה הגמ' (פסחים דף ק"ח ב') שתאן חי ידי חירות לא יצא, הרי מיץ ענבים גם לא הוי דרך חירות. ומו"ר הגר"ד אמר דשם בשתאן חי הרי הוי חזק מדי ואין דרך לשתות יין שאינו מזוג אבל במיץ ענבים שדרך לשתותו והוה דרך חירות.

והגר"מ זצ"ל הוכיח דצריך דוקא יין המשכר לצאת ד' כוסות ממה דמצינו בירושלמי פסחים (פ"י) דר' יונה שתי ארבעת כסוי דלילי פיסחא וחזיק רישיה ער עצרת ר' יודה בי ר' אלעי שתי ארבעת כסוי דלילי פיסחא וחזיק רישיה ער חגא. והנה אי מיץ ענבים כשר לד' כוסות למה דחקו ר' יונה ור' יודה עצמן שהיו חולים אח"כ ער עצרת וער החג, אלא ע"כ דרק יוצאין ביין המשכר דהוא דרך חירות.

וכן יש להוכיח מהגמ' פסחים (רף ק"ח ב') ת"ד הכל חייבין בארבע כוסות הללו אחד אנשים ואחד נשים ואחד תינוקות. א"ר יהודה וכי מה תועלת יש לתינוקות ביין אלא מחלקין להן קליות ואגוזים בערב פסח כרי שישאלו. ועיין בר"ן שכתב דמה תועלת לתינוקות ביין שאינן נהנין מהיין ולכן פטורין. והנה אי יוצאין גם במיץ ענבים למה לא ניתן לתינוקות לצאת במיץ ענבים.

אלא האמת הוא שאין מכאן ראיה כלל, שבזמן חו"ל לא היה מיץ ענבים מצוי בזמן הפסח, שהרי הבציר הוא פעם אחת בשנה בתשרי ולכן לא היה מצוי בניסן עור ענבים, ואם סחטו ענבים בתשרי אם לא נתוסס ונעשה יין לא היה קיים המיץ ער הפסח. ורק עכשיו למדו איך לשמור על המיץ ענבים ושעובר דרך

<p>בג</p> <p>בענין מיץ ענבים לד' כוסות</p>	<p>מסורה</p> <p>בב</p>
<p>ועיין בגמ' בב"ב דף צ"ז א' אמר רב אין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לנסך ע"ג המזבח. למעוטי מאי אלימא למעוטי יין מגתו והא תאני ר' חייא יין מגתו לא יביא ואם הביא כשר וכיון דאם הביא אגר אפילו לכתחילה נמי ראמר רבא סוחס ארס אשכול של ענבים ואמר עליו קידוש היום. ועיי"ש בתוס' ד"ה אלימא ו"ל אין להוכיח מכאן דין מבושל כשר לקידוש ומברכין עליו בפה מרלא קאמר למעוטי יין מבושל רלא ראיא היא דאפילו אין מקדישין עליו לא מצי למימר למעוטי יין מבושל דאם כן הוה ליה למימר אין מברכין עליו בפה אבל יש להביא ראיא מירושלמי דשקלים ודערבי פסחים דין גמור הוא ראמר התם ארבע כוסות שאמר יוצאין ביין מבושל אלמלא מקדישין אין מבושל ורלא כפירשי"י והר"ש שכתבו דין מבושל מברכין עליו שהכל דאישתני לגרועותא עכ"ל. והנה מה שהוכיחו החוס' מהירושלמי דלא כשית רש"י, אין לתרץ כמו שכתבנו הירושלמי מיירי לענין ד' כוסות, אבל בעד קידוש צריך שיהא דוקא יין שאינו מבושל, שהרי לרש"י ביין מבושל מברכין שהכל, הרי דאניו יין, וא"כ פשוט שאינו יכול לצאת בר' כוסות שצריך דין יין.</p> <p>ועיין בשיעורים לזכר אבא מרי ז"ל עמוד קמ"ח וז"ל: עצם ברכת בורא פרי הגפן הנה חלק בלתי נפרד של דברי השבח המסודרים על הכוס (והוה שיהא על היין) ממיילא שיש בהרצאת הברכה משום קיום זכירת דברי שבח המוסלת עלינו ביום השבת על פי הכתוב וזכרו על היין, גם בשבת שחרי"ת, וגם בליל השבת, זה הברכה על פרי הגפן היא בגופו של הקידוש ונכנסת לכלל זכרון של דברי שבח, זה מה שאמרה הגמרא, מברכין בורא פה"ג, כלומר קיום של סידור דברי שבח איכא בקידושא דיומא. על דרך זה יש גם להבין דברי הרשב"א פסחים ק"ז א' ד"ה אמר שכתב: אתאי כסא דחמרא וברוכי ומשתי משום כבוד שבת לחלק בין מרת שבת למרת חול (שהמתיר הוא לא ברכת הנהנין כי אם גם קיום אחד, שבה ליום השבת) שהוא ענין שיר שאין אומרים שיהא אלא על היין והכי מפרש בשאילתות. פירוש לפירושו, בקידוש ע"י בורא פרי הגפן ממלא הוא הורבת שבת ההל, ע"כ. ועיי"ש עור בעמוד קל-קלו בענין אופי ברכת היין בקידוש.]</p> <p>והנה שמעתי ממיר"ד הגרי"ד ז"ל שמנהג הגר"ח ז"ל היה לשבת בעת אמירת ברכת הקידוש ולעמוד בשעת הברכה, וכן נהג הוא ז"ל, והסביר שחלוק דין ברכת היין בקידוש מבהבדלה, דבקידוש ברכת היין הוא חלק עצמי מהקידוש ולכן הברכה צריכה להצטרף לכל השומעין וצריך שיאמר בהסכה בחבורה להוציא האחרים בברכת הנהנין, אבל הברכה אין הברכה חלק מעצם הברכה ורק שהמברך צריך שיהיה בו כדי שיהיה ברכת הברכה לכוס אבל כיון שהאחרים רק יוצאין בברכת הברכה אין צריך קביעות של ישיבה.</p> <p>והנה לפי"ו שברכת היין הוא מעצם הקידוש וחלוק בזה משאר כוס של ברכה,</p>	<p>"פסטור" ומתקיים בבקבוקים (כך הערונן מר פייבוש הרצוג שלי"א מיינות קדם), וא"כ לא היה עצה לתת מיץ ענבים לתינוקות או שר' יונה יצא במיץ ענבים, ולכן היו צריכים לצאת דוקא ביין. ואמרתה זה להגאון ר' דוד פיינשטיין שלי"א והסכים שא"כ אין להוכיח מהירושלמי לענין אי יוצאין במיץ ענבים לד' כוסות.</p> <p>[והנה מה דמבאר בירושלמי דר' יונה ור' יהודה דחוק עצמן לקיים מצות ד' כוסות עד שחלו עד עצרת או עד התג, ולכאורה בעד מצוה ורבנן אינו חייב להחליט עצמו כרי לקיימו, נראה דזהו דוקא בר' כוסות שהחמירו בו חכמים, דאפילו עני שבשיראל לא יפתחו לו מו' כוסות (פסחים צ"ט ב'), ואם אין לו חייב לשאול על הפתחים, והוא משום פירסומי ניסא שבר' כוסות, ולכן חייב גם לרחוק עצמו אף ששונא ליין והיין מויקחו לשנת הר' כוסות.</p> <p>והנה עיין ברשב"ם (פסחים ק"ח ב') ד"ה וכי מה תועלת יש לתינוקות וז"ל הלא פטורין מן המצות, עכ"ל, ולכאורה דבריו תמוהין שאף לחכמים קטנים פטורין מן המצות אבל מ"מ כרי לחנכן במצות צריכים לשתות הר' כוסות, ומה טעם זה שפטורין שהרי מטעם מצות חינוך חייבין הן. וגל"פ דכיון דאינן חייבין בתורת עצמן דוק משום חינוך הרי אין חייבין לרחוק עצמן עד שיוק להם לשתות יין, שלגבי הקטן שהוא פטור דוק דהוא מצות חינוך אין חייב לרחוק עצמו, ונראה דל' יהודה גם אינו חייב להחזיר על הפתחים בעד מצוה של פירסומי ניסא כגון נרות חנוכה].</p> <p>והנה מיר"ד הגרי"ד ז"ל היה נוהג לקרש על יין בליל פסח ושאר הכוסות והיה משתמש במיץ ענבים, והטעם משום דחשש לשיטת הראשונים ולא יוצאין ביין מבושל, ולכן חייב ענבים מבושל הוא, דצריך שיהא יין שראוי לנסך ע"ג המזבח, וסבר דזהו ריבא דוקא בקידוש אבל בשאר הכוסות יוצא אף ביין מבושל. וכן נראה מהרמב"ם פכ"ט מהל' שבת הי"ד וז"ל אין מקדישין אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח לפיכך אם נתערב בו דבש או שאר אפילו כסית החרדל בחבית גדולה אין מקדישין עליו. כך אנו מורין בכל המעורב. ויש מי שמתיר לקרש עליו ואומר לא נאמר דין הראוי לנסך על גבי המזבח אלא להוציא יין שריחו רע או מגולה או מבושל שאין מקדישין על אחד מהן, עכ"ל. ועיי"ש ברב"ב שכתב וז"ל אמת הוא זה וכן מכון בירושלמי שמקדישין ביין קונדיטון, עכ"ל. ומהרמב"ם שהביא יין זה דצריך יין שראוי לנסך ע"ג מזבח רק לגבי קידוש, ולא בשאר כוס של ברכה נראה דהוא דין דוקא בקידוש. ולפי"ו מתוך גם מה שהשיג הראב"ד מהירושלמי בשקלים ופסחים שמבאר דין מבושל ויין קונדיטון כשר לד' כוסות, ר"ל דהרמב"ם ביאר דין הירושלמי רק לגבי שאר כוס של ברכה וכן לענין ד' כוסות אבל כוס של קידוש אין יוצא אלא ביין הראוי לנסך ע"ג המזבח.</p>

<p>בג</p> <p>בענין מיץ ענבים לד' כוסות</p>	<p>מסורה</p> <p>בב</p>
<p>לעצמו, ולכן אין להוכיח מזה דיש מצות שמחה בלילה הראשון של תג. ועיין בשאנת אריה (סי' ס"ח) שהביא ראיא מהרשב"ם דירי יין יצא ירי שמחת יו"ט, דיש מצות שמחה בליל ראשון של יו"ט. ואפשר שהשאת אריה הוכיח זה מלשון הרשב"ם שכתב משום שמחת יו"ט ברתניא לקמן ושמות בחגך במה משמחו ביין, עכ"ל, שכונתו למצות שמחת יו"ט השהו בכל המועדים.</p> <p>והנה לפי"ד דיש במצות ד' כוסות קיום מיוחד של שמחה בליל הפסח א"כ אפשר דאינו יוצא קיום זה במיץ ענבים דבעד מצות שמחה אפשר דצריך דוקא יין המשכר, ועיין בזה בספר מקראי קודש להגר"פ פראנק זצ"ל, פסח ח"ב סי' ל"ה, שהביא מהפ"ח (הל' פסח סוף סי' תפ"ג ד"ה ומ"ש) שכתב וז"ל בתשרי מהר"ש הלוי חלק יו"ט סי' י"ב כתב בשם הרב חיים שבתאי דלענין ד' כוסות לא יצא יו"ט במי צימוק משום דחכמים תקנו ד' כוסות לשתות ווה אינו משמח. וליתא דהא אמרינן בפרק ערבי פסחים (דף ק"ח ע"ב) שתאן תי יצא וכמ"ש לעיל בסי' תע"ב סעי' ט' א"ע"ש שאינו משמח, ואף לכתחילה מצי לשתותו דכיון דלית ליה אלא זה כריעבר דמי עכ"ל, הרי דנחלקו הר"ש והפ"ח, דלהמ"ח צריך שיהא יין המשמח ולכן מי צומקין פסולין לד' כוסות והפ"ח כתב דכריעבר לא צריך.</p> <p>ועיי"ש במקראי קודש שכתב דמה שייך צימוקין אינו יין המשמח משום דאין בו אלמולול ואינו משכר, ולכן מיץ ענבים אינו בכלל יין המשמח, וברש"י ב"מ (דף ס"ו ע"ב) משמע דהסגולה של יין ישמח לבב אנוש הוא לא משום הטעם המשובח שיש לו אלא משום שהוא משכר, ולכן כל משקים המשכרים הם בכלל זה דאיתא שם: אשכחיה דקא שתי שיכרא קני וכו' א"ל וכו' דילמא לפכחי פתחיה קא שתי, וברש"י לפכחי פתחיה להפיג דאגתו שדואג על המעות דכתיב יין ישמח, עכ"ל, וע"כ רכל הסגולה של יין ישמח לבב אנוש הוא משום דמשכר. והביא ראיא דין מגתו אינו בכלל יין משמח מטעמיה (דף ע' ע"א) לענן טעודה המפסקת בת"ב דאסור בבשר ויין, אבל אוכל הוא כשר מליה ויין מגתו משום שהאיסור הוא משום שמחה ובשר מליה ויין מגתו אינו משמח הלב, עד כאן תוכן דבריו.</p> <p>אלא דיש לעיין בזה אי במיץ ענבים יש בו גם המעלה של שמחה, שהרי לגבי נסכים איתא בגמ' בב"ב (דף צ"ז א') התני ר' חייא יין מגתו לא יביא ואם הביא כשר, וברשב"ם שם יין מגתו לא יביא רכתיב הסך נסך שכר מים דמשכר. והנה גבי נסכים גם צריך שיהא יין המשמח דכתיב גבי משל של יו"ט (שופטים ט"ג) החורלתי תירושי המשמח אלקים ואנשים, וברש"י שם המשמח אלקים וז"ל שאין אומרים הלויים שיר של הקרבן אלא על הנסכים עכ"ל, והוא מהגמ' ברכות (דף ל"ה א'). וכן עיין בגמ' מנחות (דף כ' ע"א): נסכים ביהי אימורין הוא דאתו מ"ט אכילה ושתיה ארבת כפרה ושמתה. ועיי"ש ברש"י ד"ה ארבתה וז"ל לצורך</p>	<p>א"כ חלוק גם בזה לשיטת הרמב"ם שצריך שהיין לקידוש יהיה ראוי לנסך ע"ג המזבח, ויין קונדיטון ויין מבושל פסול לקידוש.</p> <p>והנה אי מיץ ענבים כשר לד' כוסות, יש מקום לומר אף דהוי יין לכל כוס של ברכה וכדמבאר בגמ' בב"ב דף צ"ז א', אבל אינו יוצא בו לד' כוסות, דעיין בגמ' פסחים דף ק"ח ב' ת"ד הכל חייבין בו' כוסות א"ר יהודה וכי מה תועלת יש לקטנים ביין אלא מחלק להן קליות ואגוזין בע"פ כרי שלא ישנו וישאלו. ועיין בר"ן שכתב וז"ל כלומר דהרי הא לא שייך לחנכם במצות דכיון שאין נהנין ושמיחין בו אינו להם דרך היריות, עכ"ל, דצ"ע דכיון דלא שייך להכנס במצות כוסות מה תמורה היא זה שמחלקין קליות ואגוזים, ועיין בספרי גן שושנים סי' י"ח שהבאתי בשם מיר"ד מן הגרי"ד זצ"ל דר' כוסות הוא מצוה מיוחדת של שמחה בליל פסח, והוכיח זה מהחוס' שכתבו דבשאתן צבת אחת רב אמר רבי ירי יין יצא ופירש הרשב"ם ירי יין משום שמחת יו"ט, ובתוס' ר"ה ירי יין כתבו וז"ל פ"י ירי שמחת יו"ט דס"ד הואיל והיפקו ד' כוסות לא נפיק מידי שמחת יו"ט אלא א"כ יצא ירי ד' כוסות, עכ"ל, ולכאורה למה היא מצות שמחה, דשמחת יו"ט, תלוי בר' כוסות אלא מוכח דר' כוסות הוא חיוב מיוחד של שמחה בליל פסח ולכן קס"ד דיהא מעכב גם בקיום הכללי של מצות שמחה ביו"ט. ועיין בספר המכתם ריש פרק ערבי פסחים שכתב וז"ל לד' כוסות שתקנו חכמים לעשות בליל זה ולשמותו בתן כנגד ד' לשונות של גאולה, עכ"ל.</p> <p>ועיין ברמב"ם פ"ו מהל' יו"ט הל"ה וז"ל יש בכלל אותה שמחה לשמחה הוא ובניו ובני ביתו כל אחד כראוי לו, כיצד הקטנים נתון להם קליות ואגוזים ומגדנות והנשים קונה להם בגדים וגו' והאנשים אורלין בשר ושתיין יין, עכ"ל. ועיי"ש בלח"ט שהביא מהב"י לתמוה מהיכן ירע הרמב"ם שמצות שמחה לגבי קטנים מתקיים ע"י שמחלקין להם קליות ואגוזים, דלכאורה תא רק שישאלו ולא ישנו, אלא ולפי"ד מובן שפיר דכיון דר' כוסות הוא חיוב מיוחד של שמחה בליל פסח, לכן לר' יהודה כיון דבקטנים לא שייך שמחה וחירות בשתיית יין, התמורה היא אופן אחד של שמחה השייך להם, ולכן הבין הרמב"ם דהוא האופן לקיים מצות שמחה באופן כללי לקטנים, והוה שיטת כל אחד כראוי לו, ולכן לקטנים אינו יכול בראוי להם ונשים בראוי להן, ודלא כת"ק דרבי יהודה דחייב ארס לשמח בניו ברגל במה משמחם ביין, ולר' יהודה משמח כל אחד כראוי לו, ולכן לקטנים אינו יכול לשמחם ביין אלא בחלוקת אגוזים וקליות.</p> <p>והנה לפי"ו דמצות ד' כוסות הוא מצות שמחה מיוחדת בליל פסח לכאורה חיוב שמחה זו הוא משום שחייב ארס לראות את עצמו כאילו הוא עצמו יצא עתה ממצרים ומהו נובע המצות שמחה של ליל הסדר א"כ יש לומר דהוא מצות שמחה</p>

<p>בענין מיץ ענבים לדי' כוסות</p> <p>דגנאוים שאלו למה בחורו חכמים את פירשת ארמי אובר אבי בער הפרשה המרכית של ההגדה ולא פפרשיות שבספר שמות העוסקות יסיר בסיפור יציאת מצרים, ומירד ביאר בזה שכנסות סיפור יציאת מצרים הוא מצוה של ת"ת ומתקיים ע"י זה שדורש הפרשה במירות שהתורה נדרשת בהם וע"י תורה שבכ"פ, ולכן יותר מעולה הפרשה של ארמי אובר אבי שאינו מפורש כל כך וצריך שידורש ע"י תורה שבעל פה. וכן הוא לשון הרמב"ם שכל המרבה בדרש פרשה זו ה"ז משובח. (עיין בזה בשיעורים לכוזר של אבא מרי ז"ל ה"ב עמוד קנז, ועיין במה שהארכתי בזה בגן שושנים סי' כ"ב.)</p> <p>אלא נראה טעם אחר שהרי כל ההגדה נאמרת גם בתורת שירה, דליל פסח היא ליל המיותר לשירה על גאולת מצרים, ולכן ההלל הוא חלק מההגדה וסיפור יציאת מצרים. ויש מצוה מיוחדת של שירה בליל פסח מגז"כ דהשיר הזה יהיה לכם כליל התקיש וגו'. ועיין בזה בחידושי הגר"ז הלוי (הלכות חנוכה) בזה שביאר בזה בשמית הגנאים דאין מברכין על ההלל על הסדר שנאמר בתורת שירה ולא קריאה. ועיין בשבלי הלקט שכתב דאומרים ההגדה על הכוס משום דאין אומרים שירה אלא על היין הרי ההגדה נאמרת בתורת שירה.</p> <p>ולפי"ז נראה דמה דחכמים בחורו בפרשה דארמי אובר אבי בער סיפור יציאת מצרים ולא העריפו הפרשיות היותר מפורשות בספר שמות, משום דלגבי אמירת שירה הרי הפרשה של ארמי אובר אבי, שהוא הפרשה של מקרא בכורים יותר מנוגלת להאמר בתורת שירה, דבכורים גם טעונים שיר. עיין ברמב"ם פ"ג מבכורים ה"ב-ה"ג וז"ל: וכשם שטעונין תנופה כך טעונין קרבן שלמים ושיר שגא' בהן ושמחת בכל הטוב ואימתי קורין בשיר עליהן משיגיעו לעודה הלויים היו מתחילין וקורין ארומוך ה' כי דלינוי עכ"ל, והוא מהמשנה בבכורים פ"ג משנה ד'.</p> <p>ולפי"ז יש מקום לומר דכמו שלהרמב"ם צריך שיהא יין קידוש שראוי לנסך ע"ג המזבח, והוא לכאורה משום דבאמר לגבי יין של קידוש ר"ן של שירה ואין אומרים שירה אלא על היין, כמו כן לכתחילה יהיה צריך שיין של ר' כוסות גם יהיה ראוי לנסך על גבי המזבח. אבל אי"כ יהיה קשה קושית הראב"ד מהירושלמי דמבאר דר"ן מבושל ויין קונריטון כשר לדי' כוסות. אבל עיין ביצור לשבת הגדול מ"ד יוסף טוב עלם שכתב יין כי יתאדם למצוה הוא מקום לצאת בו חובת די אדם, אם אין קונריטון ומבושל נגרס, הרי דאין יוצאין לכתחילה בקונריטון ומבושל, ואפשר משום דחסר הך קיום דשירה על היין.</p>	<p>מסורה</p> <p>דמ' אתו דהכי אורחא לאחר כפרת דם שכפר על החטא בא היין המשמח אלקים ואנשים, דמי שנתכפר חטאו שמה, עכ"ל. ויש לעיין אי מה דצריך שיהא יין המשמח לנסכים מגז"כ דהסך נסך שטר אם הוא משום דצריך יין המשמח או דהוי דין בפ"ע, ואפילו אי נימא דהוי משום יין המשמח אבל מ"מ בריעבר יין מגתו כשר לנסכים ואפשר דעיינן יש בו שם יין המשמח בריעבר ולכן לקידוש כשר לכתחילה, שהרי בקידוש גם נאמר דינא שאין אומרים שירה אלא על היין וכרמבואר ברמב"ם בפסחים דף ק"ו א' שהבאנו לעיל, וא"כ לגבי די' כוסות ג"כ יחשב יין מגתו כיון המשמח לענין שאומרים עליו שירה.</p> <p>והנה מה דהסדר נקבע על ה"ר כוסות הוא משום דכל חלק מהסדר חל על הכוס, ועיין בחוברת מסורה (חוברת ד' אלול תשנ"ב) דנשאלה שאלה להגר"מ סליבצ'יק זצ"ל באחד שנשפך כוס היין שהיה לפניו באמצע אמירת ההגדה קודם שביקר ברכת אשר גאלנו אם צריך להתחיל ההגדה מתחילה או מספיק במה שימלא כוסו ויברך ברכת אשר גאלנו.</p> <p>ונסתפק בזה הגר"מ בגורר תקנת חכמים דברכת אשר גאלנו טעונה כוס, אם רק תקנו להצריך את הכוס בער אמירת הברכה לחורא - הבאה בסוף כל הסיפור, ואשר מה"ש אין מגביהין את הכוס בירו אלא בשעת ברכה בלבד (ונוסף לה ג"כ בשעת אמירת והיא שעמדה, כנוכר בשו"ע) או דלמא דתקנת חכמים הייתה לערוך אמירת כל ההגדה ולקיים מצות סיפור יצ"מ על הכוס, ואף דאין אנו מקפידים להתגביה הכוס בידיים כל משך זמן של אמירת ההגדה, מכ"מ מעיקר הר"ן, כל ההגדה נאמרת היא על הכוס, ולפיכך אם לא ישתה מאותו הכוס שהיה מונח לפניו כל הזמן (כגון הכא, שנשפך באונס קודם ששתה הימנו) נמצא שלא קיים דין אמירת סיפור יצ"מ על היין.</p> <p>[ועי' אור שמה (ריש פ"ו מהל' חנוך וטצה) שהעמים כן בסוגת דברי הרמב"ם שמה שכתב, מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות... שנאמר זכור את היום הזה... כמו שנאמר זכור את יום השבת, וצריך ביאר כוננו בהשוואה זו. ועי"ש שרצה לומר, שכורך שתקנו מרבנן קידוש על היין, כמו כן תקנו שתתקיים מצות סיפור יצ"מ על היין (הוספת המעתיק).]</p> <p>ולמעשה החמיר עליו הגר"מ ז"ל שימלא את הכוס, ויתחיל עוה"פ מעבדים היינו ער דצ"ך ע"ש באח"ב, ולתור ולומר מובן גמליאל אומר ער גאל ישראל (שכן היא הגדת הרמב"ם, ומה שנמצא אצלנו בין רצ"ך ע"ש באח"ב ורבן גמליאל היה אומר, היא הוספה מאוחרת) בכדי שתהיה כל ההגדה על היין.</p> <p>ואשר נראה לברר בזה יותר שהרי כל ההגדה והסדר חל"ן על ה"ר כוסות,</p>
<p>מסורה</p> <p>קדוש ועי' במתניתן דטס' טהרות (פ"ג מ"ב) וז"ל: ר"מ אומר השמן תחלה לעולם ר"ש שוורי אומר אף היין. ובהקומץ רבה (לא): פסקינן דהלכה כר"ש שוורי, ומפרש ר"ת דמיידי בשמן קדוש ובין קדוש, פ' דאף בשעה שקדוש רינו כמשקה, ואף דהר"ש בפירושו לטהרות כתב דמיידי בחור ונמחה, מ"מ לדעת הר"מ בפיהמ"ש נחשב משקה אפילו בעת ההקפאה, וכן העתיקו מפרשי המשנה על אחר. ולא ראיתי שחילקו בין ההקפאה ע"י קוד או ע"י יבוש, וכן משמע ברור מפרשי' שהבאתי לעיל הכל בכלל יין קדוש ושם משקה עליו אף בשעת ההקפאה, ולר"ש לכה"פ לאחר שחור ונמחה תור לטומאתו הישנה וכמאן דלא נקדש דמי. ולפי"ז היין היבש (וכ"ש המרוכז) לא יצא מתורת משקה, אלא שכל זמן שא"א למלאת כוס ממנה הרי הוא מעוקב מלהשתמש בו לצורך כוס של ברכה וגם או לא מיקרי ביה שתייה הוגנת, וכשחור להיות נוזל לא נתחדש בו שום דבר ולא נשתנה דינו אלא דנשתפרה המציאות שלו וזה לא מיקרי חזר ונייעור או נעשה כשר אחר שנפסל רק יין שהיה מעוקב השתמשות ועכשיו סר העיקוב ולא היה בו גרעון מרוב מפרש' ובמשי' רש"י אינו ראוי למזיגה, אף דתימה דכוונתו דא"א להחזירה להיות יין כהכנת ה'תוס' בפירושו, אפ"ה לא יקשה עליו מעתה קושית ה'תוס' כי מה שאי אפשר למזגו שפיר מונע שיצטרפו מים בדר, אבל חשיבותו מכה מה שהיה לא נתבטלה, ועי' היסב כי קצרת. ובאמת ה'י' ראוי לרונ ג"כ אי ק"ל להלכה כר"ש שוורי כי הרמב"ם לא הביאו והאריכו ע"ז נ"כ.</p> <p>מיהו כ"ז הוא רק לפלפולא כי כבר הוכחתי מסוגית הגמ' [בלי עיני ר"ש שזורין] דין יבש וכ"ש מוכיח חזר לאיתנו להיות ראוי לברכה ולקידוש כמבואר לעיל בסו"ס. שוב עיינתי ברברי מרן זצוק"ל ויצא לפענ"ד בזה שארדבא לפי שיטתו המתבאר מתוך ספרו מנחת שלמה שהבאתי לעיל היה זה שלפנינו, ר"ל המיץ הרגיל פה באמעריקא, ראוי לקידוש בלי ספק, שהרי בכל דברי מראש ועד סוף מריגיש מרן זצוק"ל עיני הגרעון והפגימה של המיץ המשוחזר כסיבה עיקרית לכל חילוק שעושה בינו לבין המזוג והרומה לו, ובלי ספק כיוון לחילוק טעם הנגרש ע"י איש פשוט וממוצע כי ברור שאיזה חילוק טעמי דק שאין מריגיש אותו אלא מי שמנוסה הרבה בסעימת המשקאות, ושאצל אנשים פשוטים והמוכחה הבלתי רגיל הוא שום ממש למיץ שלא תרכו, חילוקים כאלו אינם פועלים שום נפק"מ בהלכה כי זה לא מיקרי נפגם או גרעון על מנת לא איכפת כלל בזה. ובעצמי השתדלתי הרבה פעמים להבחין מעלת הבלתי משוחזר ולא הצלחתי ובלתי ספק שמה שהביאו לפני מרן זצוק"ל היה מאיזה מין גרוע שהפגימה נרגשת להריא, ובטח שאם היו מביאים לפניו המין האחר היה אומר - על זה לא התכוונתי.</p> <p>ובחילוקי שמרן זצ"ל עשה בין יין צמוקים למיץ ע"ש שהביא ברבי המג"א</p>	<p>בענין מיץ ענבים משוחזר</p> <p>הרב ישראל בעלסקי</p> <p>הנה באשר כבר הונהג במדינה זו ע"פ חכמי תורה שנשענו עליהם כל ב"י, ובתוכם רשכבה"ג מרן ר' משה פיינשטיין זצוק"ל, לברך בפה"ג ולקדוש על מיץ ענבים משוחזר ועל היין הנעשה ממנו ולא ערער אדם ברבר, אלא שבזמן האחרון הופיע ספרו של הגאון האדיר שר התורה מוהר"ר שלמה זלמן אייערבאך זצוק"ל ס' מנחת שלמה, ובסימן ד' שם הביא דיון ארוך, ובסופו מסיק דאכן מברכים עליו בפה"ג אבל אין לקדש עליו, וז"ל: אולם בנרד"י הרי שנתבשל כ"כ הרבה ער שנשאר רק המציית של אחד מומשה אינו ראוי כלל לשתיה ובהיא שעתא חושבני שהיא פסול לקידוש, וכ"כ מנין לנו שהוא חזר להבשירו ע"י הוספת מים, והן אונסם ... ע"י הוספת מים יכולים שוב לתקנו ולהחזירו שיהיה קרוב לטעם שהיה לו קודם, אבל מ"מ אין זה למעליותא וכידוע שגם נגרע במקצת ואף וכי' כיון שסעמנו נפגם קצת וכי', עכ"ל. ואף שאין להכנס בין הרים גדולים, מ"מ תלמידיהם אנו ומימיהם אנו שותים וחובה לעיין ברביהם הקדושים.</p> <p>בגמ' שבת (דף ע"ז ע"א) איתא, וז"ל: יבש ככית (פ') דין יבש שיעור הוצאתו בכית] דברי ר' נתן, וסעמו פירשו תוס' משום דרביעית יין מתייבש ער שיעורו על כית ולכן כית יין יבש יש בו שיעור חשוב להוצאה הראיל ויש בידו לערב בו מים ולהחזירו לרביעית וראוי לו לכוס של ברכה וזו חשיבותו להתחייב עליו דאלי"כ בעי שיעור גדול. כן ביאר תוס' ד"ה ועוד וז"ל: אבל קשה לר"י דאי כית יבש לא חוי למזיגה למה חשוב מטעם שהיה בו רביעית מתחילה, והאריכו שם ומסיק דאי מיפסל מכוס של ברכה אינו חייב בהוצאה, ע"ש היטב. הרי לתוס' ראוי לקדש עליו אף אחר שנתייבש לגמרי, כ"ש בענייננו שלא נתייבש, ואף לרש"י שכתב שאחר שנתייבש לאו בר מויגה ע"ש, וזה דוקא ביבש, אבל במרוכז ודין הרי עיינו ראות דשפיר חוי למזיגה, ובאמת אף ביבש ממש יש לדון ולדעת רש"י ראוי להחזירו לקדמותו ולברך ולקדש עליו, דאלת"ה ישרא עליו קושית ה'תוס' ע"ש, אלא דלרש"י יש לחלק דביבש בעינן רביעית שלם של יין עצמו ואינו ראוי למזיגה, פירוש שאין להוסיף עליו מים ככיון שלא נתייבש, ולדעת רש"י לכ"ע אף לאבי יש לקדש על רובע רביעית שמזוג בו מים ועמד על רביעית, דק דבייבש בעינן רביעית ממש, כן נראה ברור למעייין.</p> <p>ונ"ל בעוה"ת ביאר מספיק ברעת רש"י דבסוגין פירש רש"י דביש הוא</p>

מסורה	עז	בענין מיץ ענבים משוחזר	עז
<p>שמשביתו והורגת החידייקים המשחיתים אותו אלא שאגב אורחא השאור הטבעי הנצרך לפיתוח היין ג"כ כלה ומת בשעת כילוי החיידקים הרעים - אי לזאת שמים בתוך המיץ המפוסטר שאור חי חדש ועי"ז נעשה יין טוב ומשובח יותר מאילו לא היה מפוסטר. וחקרתי ומצאתי שכן הוא תהליך תוצרת היין ברוב מקומות והוא הייצור הנורמלי, ומה שאינו ראוי מעצמו להיות שכר לזמן קט אינו בעיא כלל ולא מגרע את דינו אלא במקום שנתקלקל מלהיות שכר, וכאן לא נתקלקל אלא נשתבח ועומר על אם הדרך להוציא ממנו יין טוב המשמח אלקים ואנשים ומקרי שפיר אישתני למעליותא לכל דבר, וראוי לקידוש בלי ספק, ואלת"ה אף היין הנעשה ממנו אינו ראוי הואיל ולשעה קלה היה במצב שאינו ראוי להיות שכר משעה שנהרג השאור עד שחזר.</p>	<p>בהל' פסח (סי' תס"ב) דכיון דתוססים יחד המים והצימוקים נתהפך הכל ליין ובטלו המים, משא"כ הכא דלא תססו יחד, צריך לי עיון בזה כי לכאורה לא חילק המג"א אלא לענין פסח לגבי דין מים מעורבים במי פירות שמחמיצים אי לאו דתוססים יחד ונתהפך ליין, אבל בהלכות בה"פ (סי' ר"ב) נראה להיפך דלענין בפה"ג לא בעי תסיסה, ועי"ש במ"ב (סקנ"ז) הביא דברי המגן גבורים בפירוש דברי המג"א דס"ל דבלי תסיסה [שריית ג' ימים] בעי המשכה ואחרי שתססו לא בעי המשכה עי"ש היסב ולא בעי תסיסה לברכה ולקידוש, וכן בס"י עי"ב נראה להמעין דלענין קידוש לא אמרו תסיסה כלל, ומהתם מוכח דהמערב מים במה שנצטמק והתזירו לקדמותו ראוי מעתה לקידוש ולכל דבר, וק"ו מיין הנעשה משריית צימוקים שהרי צימוקים נצטמקו לא פחות ממיץ מרוכז אלא הרבה יותר ממנו, ולא עוד אלא שאחרי שנשדו במים והוחזרו ליין נרגשת פגימה גדולה בטעמו פי אף מפגימתו של מיץ משוחזר, ולא ערער ארם מעולם על כשרותו לקידוש אף בלי תסיסה, ולמה יגרע המיץ שטעמו וממשו כיון הטוב הולך לדודי למישרים.</p>		
<p>היוצא מדברינו שבאמת נעלם מקור מספיק להטיל אף ספק כלשהו בכשרותו של המיץ המשוחזר לקידוש, והרי במדינתנו כבר הוחזק להשתמש בו המהדרין ע"פ גאוני ישראל, וטעמם מוכח, ועל מי שמשנה מן הנהוג עליו להביא רא' ובפרט בעניניו שפשוטו של סוגית הגמ' משמע כן אין להסתפק בזה, אלא דנ"ל דמה שלפנינו יכשר אף לדעת המחמיר חכימא דיהודאי רבנן דמערבא מרן ר' שלמה זלמן וצוקל"ה דלא פסל אלא מה שנגרע ונפגם כרמוכח. מרבירו שהבאתי לעיל, וכעין מאמרם ז"ל בתחילה כשהיו מביאים יין מיהודה וכו' אבל עכשיו וכו' לקיים מה שנאמר "אמלאה החרבה", ובעוזה"ת נזכה לנסך יין טוב ע"ג מזבח ר' צבאו' בשמחה ובכלי שיר בקול תורה והמון חוגג בב"א. ועי' בעה"ח ששה ימים אחרש ארר תשנ"ו לפ"ק פה ברקלין נ.י.</p>	<p>וביסוד כשרותו של מיץ מפוסטר לא מרוכז לקידוש העירו עליו גדולי עולם, וביניהם המופלא שברבנים מרן הגדול ר' אליהו הענקין וצוק"ל ושם לבו על דברי הרשב"ם בפירושו ל"ב (צ"ו ע"ב ד"ה יין קוסס) וז"ל: הוא יין הנמכר בחנות ופסול הוא דלא הוה שכר ולא ראוי להיות שכר כיון מגתו דסופו מיהא להיות שכר, עכ"ל. והעיר הגאון הג"ל זצ"ל שנראה מזה דמיץ מפוסטר פסול לקידוש הואיל ואינו ראוי להיות שכר מחמת הפיסטור, ומרן הגאון בעל מנחת שלמה וצוק"ל חלק עליו וס"ל דכשר לקידוש הואיל ושלפני הפיסטור היה ראוי, לא גרע ע"י הבישול אף דהשתא אינו עומד להיות סעיד ומשמח, אלא כיון דאישתני למעליותא לפנ"ז וחל עליו ריני יין נשאר ברינו אף אחר הפיסטור. ונמשך עפ"י יסוד זה לחזק מה שהורה במרוכז שהואיל ויצא מגדרו ע"י הריכוז יש לרזן עליו מצד מה שאינו ראוי להיות שכר כי מהשתא אינו עומד במצבו הקודם כמפוסטר שלא נתרכז כנ"ל וצריך לרזן עליו מצד מצבו של עכשיו. כן הוא תמצית דבריהם עם הוספת נופך להרחבת הביאור.</p>		
<p>הרב ישראל בעלסקי</p>	<p>מיהו יש לעיין ביסודם כי לפי סוגית הגמ' בפ' המוכר פירות היה נראה שכל פסולו של יין קוסס הוא רק מטעם מה שנתקלקל, וכן מוכח מכל דברי הגמ' התם מראש ועד סוף, לדוגמא ברף צ"ה יין הנמכר החנות (הוא יין קוסס - רשב"ם) הוא מה שנתקלקל אחרי שנפתחו החביות, וכן מוכח מהא דמקבל עליו עשר קוססות למאה, ר"ל שכמות כזו רגיל להתקלקל, ועוד הוכחות מכל דברי הסוגיא לא יכילם הגליון, והיה נראה ברור שזהו באמת כוונתו של הרשב"ם דמאחר שנתקלקל מלהיות שכר גרע ונקרא יין רע (ל' הגמרא), אבל יין מגתו הוא יין טוב אלא דלא נגמר מעלתו עדיין וראוי למעליותא וידיה והפיסטור אינו מקלקלו אלא להיפך</p>		